TARTALOM

Mécses a te igéd

Szemerei János: *„Letekint a mennyből az Úr, és lát minden embert”* 361

Tanulmányok

Szabó Lajos: *Lépések a szentírás felé. A reformátori egyházfogalom bibliai alapjai* 362
Gottfried Adam: *„…hogy hitük példája hasznos legyen számunkra” II. Tanulás nagy példaképek életéből – Martin Luther King példáján* 366

Figyelő

Előadások

Hafenscher Károly (ifj.): *Ugyanaz az evangélium – jövőképes tartalommal* 371
Tóth Károly István: *A szociológiai felmérés konzekvenciái a stratégiai munkánkra nézve* 374

Beszámoló

Korányi András: *Reformáció500* 380

Krisztusban mindnyájan életre kelnek

Hegedűs Attila: *Igehirdetés Valtinyi Gábor temetésén* 381
Czenthe Miklós: *Emlékezés Vető Béla (1927–2011) evangélikus lelkész szolgálatára* 382
Isó Zoltán – Isó Dorottya: *Igehirdetés Vető Béla evangélikus lelkész temetésén* 383

Fórum

Reuss András: *Értsük már meg egymást!* 385

Az igehirdető műhelye

Blázy Árpád: *Szentháromság ünnepe után 17. vasárnap (1Kor 12,12–27)* 387
Klimentné Ferenczy Andrea: *Szentháromság ünnepe után 18. vasárnap (1Jn 3,18–24)* 390
Malik Péter Károly: *Szentháromság ünnepe után 19. (Biblia) vasárnap (2Tim 3,14–17)* 392
Gerőfiné Brebovszky Éva: *Reformáció ünnepe (Lk 12,1–10)* 395
Németh Mihály: *Szentháromság ünnepe után 20. (ítélet) vasárnap (Zsolt 103,6–13)* 398

„Letekint a mennyből az Úr, és lát minden embert" (Zsolt 33,13)

SZEMEREI JÁNOS

A láthatatlan, de valóságos Istent a képzőművészet gyakran stilizált szemmel, máskor egy háromszögben elhelyezett szemgolyóval ábrázolja.

Mi nem látjuk őt, de ő lát minket. Olyasmi ez, mint a kihallgatószobák ablaka. Belülről kifelé nem lehet látni, de kívülről pontosan követhető, hogy mit is csinál a megfigyelés alatt lévő ember.

A saját, emberi oldalunkon nincs semmi kétségünk és kérdésünk. Tapasztalatunk visszaigazolja, hogy földi szemeinkkel tényleg nem látjuk őt. Gyakran e tapasztalatunkból kiindulva arra következtetünk, hogy ő sem lát minket.

A hogyant megfejteni vagy megmagyarázni nem bátorkodom, de az átláthatatlan ablak egy apró visszatükröződésére felfigyeltem.

Egy idei nyári rejtvényújságban találtam az alábbi viccet. Pistike sétál a strandon, és megpillant egy idős nénit. Odamegy hozzá és megkérdezi: – A néni vallásos? – Igen. – És tetszik olvasni a Bibliát minden nap? – Igen. – És gyakran tetszik imádkozni? – Igen. – Akkor tessék vigyázni a százasomra, amíg úszni megyek.

Ez az élelmes fiúcska meglátott egy összefüggést. Az Istenre figyelő, Bibliát olvasó és imádkozó nénit az Istennel való kapcsolata alapján megbízhatóbbnak gondolja, mint másokat. Rá, csakis rá bízza féltett kincsét, a százasát.

Nem gondolom, hogy Isten Pistike szemén keresztül nézi a világot. Feltételezem, hogy sokkal jobb eszköze is lehet erre. Abban is biztos vagyok, hogy egy emberi szem képénél jobb felbontású, több dimenziós és tisztább kép áll rendelkezésére. Nem hiszem, hogy ő felszínes általánosságokban látná vallásos vagy hívő emberek életét.

Ami Pistike megfigyelésében mégis megragadó és üzenetet hordozó, az az, hogy feltűnt neki: az a néni, aki hiszi és tudja, hogy az Úr szeme figyeli, az becsületesebb, arra rábízhatja a pénzét.

Az Úr nemcsak figyel, hanem fel is ébreszt embereket ennek észrevételére. Bizalmat ébreszt a követői vagy a követői által végzett munka iránt.

A viccben szereplő Pistikéhez hasonló érvelés lehet azokban a vallástalan hátterű szülőkben, akik valamiért mégis egyházi iskoláinkba hozzák a gyereküket. Ránk bízzák a kincseiket, mert ha mélyebb ismeretük nincs is, valamit mégis megsejtettek. Hogy ez a bizalom nem steril, hanem átszövi a szekularizált világ gondolkozása, számítása, azon nem kell meglepődnünk.

Figyeljük meg, hogy Jézus a felé forduló – ugyancsak nem letisztult és steril teológiával közelítő – emberek esetében miként reagált. Mire fókuszált a figyelme? A teológiai fésületlenséget vagy a hit bizalmát vette, vetette-e észre? A vérfolyásos asszony mágikus gondolkodása (Mt 9,21) teológiailag nem helyeselhető. Az asszony rosszul gondolkodott, mert Jézus ereje nem a ruhában volt. Jézus mégsem arra használta fel a találkozást, hogy a fals gondolkodást tegye helyre. Ő a legfontosabbra, a hit bizodalmára figyelt. Az egyébként rossz teológiával, de nyitott és bizodalmas hittel közelítő beteg asszonyon mindennek ellenére segített.

A kapernaumi századost is példaként állította kortársai elé hitéért (Lk 7,1–10). Pedig a százados érvelését akár ki is kérhette volna, mondjuk így: „Tisztelt százados úr! Miből gondolja, hogy Isten országa úgy épül fel, mint az önök erőszakra épülő megszálló hadserege?" A csiszolatlan emberi elképzelések, az ügyetlen példák és a rossz hasonlatok nem akadályozták Jézust abban, hogy észrevegye és megértse, mit is akar mondani az adott rászoruló ember. Nem akadályozták abban, hogy a tőle segítséget váró ember segélykiáltását meghallja.

A zsoltár szava Jézust ismerve vigasztalja igazán a lelkemet. Mert különben félelmet és rettegést váltana ki belőlem, hogy az Úr letekint és mindent lát. Ő nem úgy lát, mint az emberek. Nem úgy, mint Pistike, aki praktikusan arra fókuszál, hogy miből profitálhat. Nem is úgy, mint azok az emberek, akik embertársaikban mindig a hibát keresik és látják meg.

Jézust ismerve tudok csak megkönnyebbülni, aki úgy beszél az Úrról, mint mennyei Atyáról. Aki mindent lát, mégis szeretettel néz minket.

Jézust ismerve Isten jóindulatában bizakodom. Nem csupán abban, hogy hibáinkon és bűneinken túl látja pislákoló bizalmunkat és hitünket is. Hiszen nem a mi bizalmunk és nem a mi hitünk a reményünk alapja, hanem az *ő szeretete.*

Jézust ismerve az ő irgalmában és szeretetében bízom.

Evangélikus ekkléziológia

Szabó Lajos alábbi tanulmányával új sorozat indul a *Lelkipásztor*ban, amely az evangélikus egyház önazonosságának keresését és annak értelmezését tűzte ki céljául. Az ötrészes sorozat keretében szeretnénk áttekinteni azokat a korszakokat és teológiai gondolatokat, melyek a lutheránus egyházkép kialakulásában döntő szerepet játszottak. Ennek során a szerzőket nem pusztán az egyháztörténeti folyamatok vagy a jelen tapasztalatai érdeklik, hanem az is, hogy mi következett egykor és következik ma az egyházról szóló specifikusan lutheránus tanításból identitásunk formálódása, az ökumenikus kapcsolatok és a teológiai párbeszéd összefüggésében. Azt reméljük, hogy sorozatunk nemcsak ismereteink bővítésében segíthet, hanem megerősíthet bennünket lutheránus identitásunkban is. A sorozatot összeállította: Wagner Szilárd.

Lépések a Szentírás felé

A reformátori egyházfogalom bibliai alapjai

SZABÓ LAJOS

Az időszerű ekkléziológia igénye

Időközönként fontos újra megfogalmazni egy-egy alapvető témában azokat az ismereteket, amelyeket rutinból úgy kezelünk, mintha állandóan frissen és naprakészen léteznének bennünk és közöttünk. Az egyház bibliai alapjaival is így vagyunk. Azt gondoljuk, magától értetődő. Csak természetes, hogy tudjuk, mit mond a Biblia az egyházról. Így gondolkodunk sokszor a fontos és az identitást döntően meghatározó igékről is. De hamar ráébredünk arra, hogy ez mégsincs így. Az egyház bibliai alapjainak felidézése azért is fontos, mert a biztosan kezelt igéknél csak az a lényegesebb, hogy ezek a maguk sajátos, egyedi üzenetével éljenek bennünk, és életre keljenek a közösségünk gondolkodásában is.

Az egyházzal kapcsolatos biblikus alapok leírása reménytelennek tűnő vállalkozás, ha arra a könyvrengetegre gondolunk, ami ezzel a témával foglalkozik. Aktuális azonban abban az értelemben különösen is, hogy a mai kor számára nyilvánvalóan egy új prioritási sorrend alakulhat ki, és egy gyülekezeti közösségnek is jó újrafogalmazni a definíciókat annak érdekében, hogy frissen és világosan tudjon válaszolni a kortársak kérdésére. Kikerülhetetlen alapkérdés, hogy mi az egyház. Öntudatos egyháztagságról is csak akkor beszélhetünk, ha az evangélikus teológiai gondolkodás egyértelmű választ ad arra a kérdésre, hogy mit is ért egyház alatt, amikor először a bibliai alapok összefüggésében vizsgálja meg ezt a kérdést. Identitás nincsen tartalmi koncentrálás nélkül. Az egyházi élet pedig nem nélkülözheti a bibliai ismeret és tudás minden mást meghatározó alapját az egyház mibenlétének meghatározásánál.

A Szentírásban található alapvető képek az egyházról

A közösség mint a sokszínű bibliai egyházkép

Amikor a Szentírás felől közelítve keressük a választ a „mi az egyház?" kérdésre, akkor legelőször azokra a képekre érdemes gondolnunk, amelyek a Biblia legismertebb képei. A kátéink is ezekre építik részletesen kifejtett tanításukat.

Három alapképet kell felidéznünk, és ezek egészítődnek ki több kisebb részlettel. Az első kép: *az egyház a hívők közössége*. Ennek az egyik legizgalmasabb megnyilvánulása az, ahogyan Jézus a működése során éppen azokat hívja a közösségébe, akiket akár betegségük, akár szociá-

lis helyzetük kirekesztetté tett, izolált. Távolról érkezhetnek közelre. Számára a követésre szóló meghívás azt jelenti, hogy az Istennel való kapcsolat elveszett ugyan, de ez a közösség helyreállítható. Akiben ez a folyamat lejátszódik, az képessé lesz arra, hogy másokkal is megújult formában éljen közösségben.

Ebből a szempontból is kulcsfontosságú az Apostolok cselekedeteiről szóló könyv második fejezete. Az ἐκκλησία tagja a *keresztség* által lehet valaki (ApCsel 2,38.41). Az egyházba való belépés biblikus alapja a keresztség. Akit elér az örömhír a szabadulásról (ez mindig a húsvét megmentő erejére való utalás, illetve ennek az élménye), az olyan értelemben is megérintett lesz, hogy az Istennel való ajándékba kapott közelséget éli meg másokkal együtt hálaadó és dicsőítő közösségben.

Ez természetesen alapvetően *aktív közösséget* jelent. Az aktivitás lehetséges területei is pontosan körülhatároltak (ApCsel 2,42). Így állapítható meg az, hogy „[a]z apostoli tanítás közös hallgatása és átgondolása nélkül, az úrvacsora közös gyakorlása nélkül és az imádságban való aktív közösség nélkül elképzelhetetlen a kereszténységük" (*EEK,* 616. o.). Ez a biblikus kiindulópont. A közösség *(koinónia)* pedig úgy értendő negyedik elemként, hogy az egyik alapvető külső látható jel a kereszténységről éppen az volt, hogy egyértelmű szociális és karitatív felelősséget vállaltak egymás iránt (ApCsel 2,44–45).

Az induló egyháznak mint közösségnek a színesebb képét erősítik a továbbiak is: Isten szántóföldje (1Kor 3,9); szent templom (Ef 2,21; 1Pt 2,5); Isten háza (1Tim 3,15); Krisztus jegyese (Ef 5,25; Jel 19).

Az egyház lényegének bibliai alapjait fogalmazza meg klasszikus tisztasággal Prőhle Károly: „Az egyház magának Istennek, a Szentháromságnak, sajátképpen a Szentléleknek műve és műhelye ebben a világban. Az egyház önmagáról való hitvallása szerves kiegészítő része a Szentháromságról való hitvallásnak a harmadik hitágazatban. Az egyház a Szentléleknek köszöni a maga létrejöttét. […] Tulajdonképpeni értelemben az egyház név csak a Krisztus híveinek, a »szenteknek« azt a közösségét illeti meg, melyről az Apostoli hitvallás harmadik ágazatában teszünk vallást." (Prőhle 1948, 281–282. o.) Az „egyház mint közösség" kép részletes bibliai megalapozásának kifejtését itt megtaláljuk. A közösség számára a leglényegesebb tudomásul venni azt, hogy ApCsel 2 nem csupán Jóel 3 beteljesedése, hanem az 1Móz 11-ben bekövetkezett ítéletszerű nyelvzavarnak az ellenképe is. Az újjáteremtő Szentlélek páratlan munkája. Az anyaszentegyház az egész emberiségre kiható isteni építkezés, hogy minden nép megtalálhassa benne a helyét, a mozgásterét.

Nem véletlen az egyház *univerzalizmusa* sem a bibliai gyökerek alapján. Isten maga építi fel a „földet és a mennyet összekötő szent házat, a Krisztus anyaszentegyházát minden nép igazi lelki otthonául" (Prőhle 1948, 282. o.). Így érthető jól az, hogy az egyház katolikus, ökumenikus és egyetemes („közönséges") jellegű. A közösség ebben az értelemben szerepel a reformátorok gondolkodásában, minél kevesebb korláttal és határral éppen a szoros bibliai kötődés miatt. Az országonkénti, nemzetenkénti egyház nem ellentétes a világ egészére vonatkozó bibliai meghatározottsággal. Az egész és a teljes mindig féltett szava volt a reformátori teológiának. Nem új szervezet vagy test létrehozása a cél Luther gondolataiban sem, hanem a meglévő teljes, egy, nagy közösség gyógyulása, renoválása.

A református teológia akkor is határozottan bibliai alapokra épít, amikor nem az intézményjellegű egyházképben gondolkodik, hanem az élő közösséget domborítja ki. Az élő közösség képét alapozza meg az általában legszebbnek tartott nyáj és pásztor képe (Jn 10; ApCsel 20,28; 1Pt 2,25; Jel 7,17). Nem erőltetett összekapcsolás az, hogy ebben a képben domináns a hang „ismerőssége és egyedi volta", amelyet nagyon jól ismernek a „juhok", a „pásztor" pedig egyenként, egzisztenciálisan is „félti, őrzi, számon tartja és táplálja" a juhokat. Így hangsúlyos a vezetők felelőssége a tagokért, valamint az egymás iránti törődés és figyelem.

A bibliai egyházképnek ez a formája külön is aláhúzza azt, hogy a reformátorok nem az egyház intézményi jellegét felerősítő igéket találták meg elsősorban, hanem az élő és az egyes tagok személyes karizmáját „megélhetővé" tevő dinamikus, életteli jellegét. A biblikus egyházképben domináns a motiváló kapcsolati rendszer az egyház keretén belül. Legfeljebb addig mentek el a reformátorok a szervezeti, strukturális irányba, ameddig az a jó rendet tette lehetővé, illetve a közösségi életet gyakorolható állapotba hozta (lásd 1Kor 14,40).

A test mint az egyházban való együttélés képe

A második kép: az egyház a Krisztus teste. A bibliai kép arra ad feleletet, hogyan élhetnek együtt az egyházban azok, akik a különbözőséget, sokszínűséget, változatosságot testesítik meg. A test képe sok helyen előkerült már a Pál apostol előtti időben is arra vonatkozóan, ahogyan egy városnak, egy társadalomnak vagy egy államnak kell élnie, működnie. Világi területen is népszerű kép volt ez arra nézve, ahogyan emberek együtt tudnak élni, alkotni és közös dolgokat szervezni.

Az egyházzal kapcsolatos bibliai helyek a test képével nagyon sok, egyenként is szép, elmélyítő metaforikus anyagot hoznak. A feltámadott Krisztussal való közösség értékére, életet adó erejére mutatnak rá. A kiemelt, központi szerepet pedig ebben a hasonlati rendszerben az úrvacsorai közösség (1Kor 10,16; 1Kor 11,17–24) kapja. A fontosabb helyek: 1Kor 12,27; Ef 4,12; 1Kor 12,13; Kol 1,18. Az összetartozásnak olyan formájára utalnak ezek a helyek, ahol a fejlődés abban mutatkozik meg, ha a test tagjai, részei ráébrednek egymás szerepére és értékére. Tudnak is

élni velük és bennük. Nem mindegy, hogy ki tartja magát jelentéktelennek vagy éppen nélkülözhetetlennek az egyházban. A fejlődés és az építkezés folyamata akkor valósul meg, amikor egyre többen találnak benne helyet és szerepet, feladatot és cselekvést. A növekedésnek is az az igazi titka, hogy milyen mértékben és mélységben tudnak egymás értékére építeni a krisztusi közösségben. Az egyetemes papság újra felfedezett reformátori elvének alapja is többek között nyilván ez a hasonlati rendszer.

Az egyenrangúság bibliai alapkérdése az egyházban is mindig újra előkerülő téma (Gal 3,27–28; 1Kor 12,13). Az úrvacsorában megélt közösséggel feloldhatatlan ellentétet jelent a szeretetlenség a szegényekkel szemben vagy a lenézés a peremen élők iránt. A befogadás és az elfogadás fontosabb kritérium, mint bármely ismeret vagy tudás az őskeresztény gyülekezet számára. A reformátori etikában ilyen értelemben kiemelkedő szerepe van 1Kor 11-nek, a Jakab-levélnek és János első levelének. A keresztények egyenlőségének alapiratai ezek a könyvek, amelyekre folyamatosan hivatkoznak a reformátorok.

Ahogyan nem lehet könnyen szétválasztani a helyi gyülekezetekre vonatkozó forrásokat, utalásokat az egyház egészére irányulóktól, ugyanúgy nem lehet az etikai előírásokat, intelmeket és szabályzatokat sem megosztani. Az egyház is végső soron egy együtt cselekvő közösség, ahol az egymásra találás folyamatában bekövetkezik az önmagára találás is. Bibliai alapon az egyháznak, benne a gyülekezetnek a léte attól függ, hogy mennyire segíti és erősíti fel az egyes emberben lévő lelki értékeket, kincseket. A karizmák megélésének fontossága is így jelenik meg: az egyházban, ha az valóban biblikus közösség, újra és újra lehetőség nyílik a karizmák megélésére, és ez a közösség javát szolgálja, minden nehezítő tényező ellenére is (vö. 1Kor 12; Ef 4,7.11).

A test is nagyon sok, már teljesen kilátástalannak tűnő betegségből képes csodálatos módon felépülni. Az egésznek mint organizmusnak az egysége azért fontos, mert az egység megléte vagy hiánya a szavahihetőségnek és a hitelességnek a kritériuma. Ezeknél a bibliai helyeknél újra és újra előkerül ez a téma: ha az összekapcsolódás és az együttes cselekvés valóság, akkor van eredmény, külső és belső növekedés az egyházban. Az egyház betegségeire ez az igazi, eredeti terápia. A megosztottság vagy az elkülönülés mindig gyöngíti a növekedést, az egészséges létezést.

Az egyetemes papság elve is ezen az alapon válik gyakorolhatóvá, fejti ki Zügn Tamás egy hosszabb tanulmányában a nyolcvanas évek elején. „Luther tehát, amikor a hívek papi feladatairól beszél, Jézusra mutat, akitől minden elhívatás származik, és aki példát adott a papi szolgálatra (1Pt 2,9; 2Móz 19,5–6; 1Móz 12,3; Ézs 61,6; 1Pt 2,5–6; Jel 5,9–10; Mt 18,20). Minden hívő ember papi szolgálatát ugyanabban határozza meg Luther, mint a felszentelt papság feladatkörét: tanítás, áldozás, imádkozás." (Zügn 1983, 735. o.) Összegző gondolatot is megfogalmaz a tanulmány: „…az egyetemes papság nem üres fogalom és nem elvont spekuláció, hanem az Isten előtti egyenlőség és a közös szolgálat alapvető emberi igényének kifejeződése. Mögötte nagyon magasztos kifejezés áll, amit a »pap« elnevezés fed. Figyelnünk kell arra, hogy ne rekedjünk meg az »egyetemesség« vizsgálatánál, hanem meglássuk azt, hogy mi az, ami egyetemes. Ez a papi szolgálat szent és magasztos feladat. Aki ezt tudatosítja, az rájön, hogy nem csupán emberi etika követelményeinek gyakorlójává és betöltőjévé kell válnia, hanem Isten világmegváltó munkájának válik részesévé: elfogadja és szolgálatba áll Isten kegyelmével." (Uo. 739. o.)

Isten népe mint a megmaradás és a megújulás jele

A harmadik kép: az egyház Isten népe. Ez a legrégebbről érkező kép az egyházzal kapcsolatban. Hiszen ez az, ami az ἐκκλησία szónak a héberben megfelelő alapját, a *káhál*t idézi. Az Ószövetség vándorló népe, a jézusi tanítványok sokat gyalogló csapata és az általuk megszólítottak úton járása a végső, a beteljesülő cél felé mind benne van ebben a képben. Ez a szó elsősorban az istentiszteletre összegyűlt emberek közösségét jelenti. Azokat a Krisztushoz tartozó embereket, akik istentiszteleti közösségben élnek együtt, és Krisztushoz mint gyökérhez tartoznak. E nélkül a legfőbb kapcsolat nélkül nincs ilyen közösség.

Itt külön is érdekes arra figyelni, hogy a mi mai értelmezésünk szerinti *egyház* kifejezés nem fordul elő a szó szoros értelme szerint az Újszövetségben, hanem az ἐκκλησία szó szerepel, amit Luther is *Gemeinde*nek, azaz gyülekezetnek fordított. (Lásd Szabó 2011, 37. kk.) Ez a találkozás pedig, hogy tudniillik ugyanaz a kifejezés szerepel a helyi gyülekezetekről szóló anyagokban (például 1Kor 1,2) és ott is, ahol a minden hívőre kiterjedő nagy közösségről van szó (például Mt 16,18; Ef 5,25; Kol 1,18), megerősít egy gondolatot. A nagy, egész világra kiterjedő egyház mindig jelen van a kicsi helyi közösségekben, ez a kettő nem választható el egymástól. Ez annak a legnagyobb ívnek is a kifejeződése, ami a most tárgyalt harmadik képnél arra utal, hogy a keresztény egyház mint Isten népe folytatása az ószövetségi vonalnak, a kiválasztott népnek adott *ígéret* kiszélesítése és teljessé tétele (Lk 1,68.78; 7,16). Az elhívás most már nem egy nemzethez tartozóknak szól, hanem a hit, a keresztség és Jézus halála által határok, korlátok nélkül minden embernek. Ez az új közösség lesz szent közösséggé, egyházzá a Szentlélek munkájának eredményeképpen (Róm 11,1; Tit 2,14; Ef 2,14; Gal 3,28; 1Pt 2,9).

Az ígéret motívuma mellett az Isten népének másik jellemzője az *úton járás,* az, hogy úton van az igazi és a teljes cél felé. A jelenlegi állapotában tart a végső cél felé mint vándorló közösség. Még nincs a célnál, és még nincs itt a végső nyugalom helyzete sem (Zsid 13,14; Zsid 4,9).

A következő fontos jellemző, hogy ennek a közösségnek a küldetése a *misszió,* hogy minden ember számára elérhetővé váljon az Isten országáról szóló evangélium. A misszió az Ószövetségben is fontos kép, ott minden nemzetnek a templomhoz való megérkezése szerepel, Jézus közösségénél pedig a minden néphez szóló missziói megbízás ökumenikus távlata (Mt 28,19–20; Mik 4,1–2).

Ezzel kapcsolatban kell megjegyeznünk, hogy Luther számára mennyire erőteljes szempont az, hogy amikor az egyházat teremtő igéről szól, akkor elsősorban az evangéliumról beszél. Amikor a szentségekről tanít, akkor alapjában véve mindent visszavezet az igére. „Nem a hívők alkotják tehát az egyház szubsztanciáját, hanem az evangélium. Ez az egyház tulajdonképpeni organizáló alapelve, amely a hívőket teremti, összegyűjti, és személyfölötti egységbe kapcsolja." (Ittzés 1983, 144. o.) A hirdetett ige, a hangzó prédikáció mint az egyik leglényegesebb tartalom, amely valóban élteti és fenntartja az egyházat a Szentlélek erejével. Kemény maga a tartalmi kritérium, nem mindegy, hogy mi hangzik el (1Kor 1,18–25). A keresztről szóló beszéd nélkülözhetetlensége fejeződik ki, ahogyan ezt Cserháti Sándor részletesen ki is fejti írásmagyarázati könyvében (Cserháti 2011, 90–110. o.). Luther ezt a bibliai alapot fejezi ki akkor is, amikor az egyház létének két sarkalatos elemét, az igehirdetés és a szentség jelentőségét taglalja. „Viták is folytak már arról, hogy az evangélikus istentisztelet két fő része: az igehirdetés és az oltáriszentség közül melyik a csúcspont. Luther számára azonban ez a kérdés ilyen formában nem vetődött fel, mert az igehirdetést teljes egységben látta az úrvacsorával (1Kor 11,26). Nézete szerint az igehirdetés nem más, mint ennek a parancsnak a teljesítése, vagyis az Úr halálának hirdetése még akkor is, ha az igehirdetés nem történik az úrvacsorával kapcsolatban. Az igehirdetés sohasem lehet más, mint rámutatás Krisztus halálára, melynek gyümölcsét legszemélyesebben éppen az úrvacsorában kapjuk. A szentség igehirdetés nélkül könnyen válhat valami hit nélkül önmagában ható misztikus cselekménnyé, míg az igehirdetés egész különös értelemben követeli és ébreszti a hitet, s így megóvja az istentiszteletet attól, hogy rejtelmes szertartás legyen. Ezt a feladatot azonban az igehirdetés nem mint szónoki beszéd, mint emberi szó végzi el, hanem mint Isten cselekvése. Mert Luther szerint az igehirdetés – ha igazi – Isten szava, amellyel maga Krisztus harcol a bűn, az ördög és a halál hatalmával szemben, amellyel maga Krisztus harcol az ember megmentéséért." (Prőhle 2007, 124–125. o.)

A reformátori egyházfogalom biblikus alapjai talán ebben az egyház két leglényegesebb életmegnyilvánulását elemző véleményben fejeződnek ki. Az evangélium és a szentségek elválaszthatatlan egysége az igazi biblikus alap, ami minden időben a megújulásnak is, az eredeti értékek megőrzésének is biztos kritériuma a földön élő egyházban. A három kiemelt bibliai kép – a közösség, a test és az Isten népe – elmélyült vizsgálata is ezt erősíti meg bennünk, és ezzel kerülünk egyre közelebb az egyház eredeti, kezdeti értékeihez is.

Aktuális kérdések gyülekezeti feldolgozásra

1. Milyen bibliai igéket látunk a legfontosabbaknak az egyház mai definíciójának megfogalmazása szempontjából?
2. Keressünk olyan igéket a Bibliában, amelyek könnyen alátámasztják az evangélikus egyház mai életmegnyilvánulásait, és olyanokat, amelyek kritikusan érintik ezeket!
3. Hogyan lehetne a legtömörebben megfogalmazni az egyház mai meghatározását úgy, hogy csak egyetlen bibliai ige szerepeljen benne?
4. Mi teszi az egyházunkat egyházzá: az igehirdetés, a szentségek, a diakónia, a liturgia vagy a közösség megélése? Készítsük el az egyház életmegnyilvánulásainak prioritási sorrendjét!
5. Mi az egyház létének minimum kritériuma a Szentírás alapján?

Felhasznált és ajánlott irodalom

Berta Zsolt 1999. Mit tanítunk hitoktatásunkban az ökumené egyházairól? Református szemmel. *Lelkipásztor,* 7–8. sz. 263–266. o.

Bonhoeffer, Dietrich 1997. *Szentek közössége.* Harmat Kiadó, Budapest.

Bonhoeffer, Dietrich 2007. *Követés.* Luther Kiadó, Budapest.

Cserháti Sándor 2011. *Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt első levele.* Luther Kiadó, Budapest.

D. Szebik Imre 1996. Az igehirdetés társadalmi felelőssége. *Lelkipásztor,* 10. sz. 354–357. o.

Douglass, Klaus 2002. *Az új reformáció. 96 tétel az egyház jövőjéről.* Kálvin Kiadó, Budapest.

Evangelischer Erwachsenen Katechismus. 6., telj. átdolg. kiad. Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh, 2000.

Fabiny Tibor (ifj.) 2009. Ecclesia crucis, ecclesia abscondita. Luther az egyházról. In: *Megújulás és megmaradás. Fabiny Tibor-emlékkönyv.* Luther Kiadó, Budapest. 21–30. o.

Gáncs Péter 2007. Küldetéstudat az egyházban. *Lelkipásztor,* 6. sz. 218–221. o.

Ittzés Gábor 1983. Luther az egyházról és a gyülekezetről. *Lelkipásztor,* 3. sz. 141–148. o.

Jüngel, Eberhard 2001. Istenről beszélni a mai világban. Az egyház missziói feladata a harmadik évezred küszöbén. *Lelkipásztor,* 6. sz. 202–208. o.

Keveházi László 1982. Sajátos evangélikus örökségünk. *Lelkipásztor,* 9. sz. 517–524. o.

Keveházi László 2006. Egyházépítés egykor és ma. Tiszteletbeli doktori székfoglaló. *Lelkipásztor,* 1. sz. 8–11. o.

Krámer György 1999. Hogyan tanítunk más felekezetekről? Evangélikus szemmel. *Lelkipásztor,* 7–8. sz. 266–268. o.

Küng, Hans 2001. *Mi az egyház?* Ford. Tekus Ottó. A fordító kiadása, Győr.
Prőhle Károly 1948. *A hit világa.* Harangszó, Győr.
Prőhle Károly 1983. *Luther Márton négy hitvallása.* Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, Budapest.
Prőhle Károly 2007. *A jó pásztor.* Magánkiadás, Budapest.
Prőhle Károly 2011. *Hitből élünk.* Magánkiadás, Budapest.
Prőhle Károly: Az anyaszentegyház. In: Prőhle 1948, 281–298. o.
Prőhle Károly: Evangélikus hitvallás az egyház megújulásáról. In: Prőhle 2011, 60–67. o.
Reuss András 1994. Evangélikus identitás ma és holnap. *Lelkipásztor,* 2. sz. 44–47. o.
Szabó Lajos 1997. Az egyház jövője. „Add meg mindnyájunknak Lelked egységét a békesség kötelékével." Előadás a paksi országos evangélikus találkozón. *Lelkipásztor,* 11. sz. 415–417. o.
Szabó Lajos 2011. *Élet a gyülekezetben.* Luther Kiadó, Budapest.
Szabóné Mátrai Marianna 1997. Az egyház jövője. Bibliai alapvetés. Előadás a paksi országos evangélikus találkozón. *Lelkipásztor,* 11. sz. 413–414. o.
Tomka Ferenc 2010. A közösség hitre és Igére épül. *Lelkipásztor,* 7. sz. 285–288. o.
Zámolyi Gyula 1980. Mi teszi az egyházat egyházzá? *Lelkipásztor,* 9. sz. 553–555. o.
Zügn Tamás 1983. Luther az egyetemes papságról. *Lelkipásztor,* 12. sz. 733–741. o.

„. . .hogy hitük példája hasznos legyen számunkra" II.[1]

Tanulás nagy példaképek életéből – Martin Luther King példáján

GOTTFRIED ADAM

Martin Luther King: az ember – a vízió – a hatás[2]

Ifj. Martin Luther King 1963. augusztus 28-án tartotta a washingtoni békemenet keretében a Lincoln-emlékmű előtt azt a beszédet, amely bejárta a világot, és *Van egy álmom (I Have a Dream)* címmel nemcsak ismert, hanem *híres* lett. Ez a megfelelő szó volt a megfelelő időben. Ekkor jött el – nem, nem jött, egyszerűen ott volt a kairosz. Úgy gondolom, hogy ez a beszéd ma, majd' ötven év elteltével sem veszített semmit a maga nagyszerűségéből. Nagyszerű szimbóluma marad Martin Luther King személyének és üzenetének.

Bevezetésül: Martin Luther King nyomában

2001 nyarán – régi kívánságom beteljesüléseként – végre útra kelhettem Martin Luther King nyomdokain az USA déli államaiban. A múzeumok és emlékhelyek, amelyeket meglátogattam, nagyon is szívhez szólóak voltak. A memphisi (Tennessee) Lorraine motel, ahol Kinget agyonlőtték, a Nemzeti Polgárjogi Múzeumnak *(National Civil Rights Museum)* ad otthont. Ebben informatívan, nagyjából teljesen, jól elrendezve mutatják be a polgárjogi mozgalom történetét, amelynek Martin Luther King lett a legismertebb képviselője.

Részleteiben dokumentálja a polgárjogi mozgalom céljait, a vitákat, az ellenfeleket, a sikereket és kudarcokat. Ezek: a montgomeryi buszbojkott, az alabamai események, a birminghami mozgalom, a menet Selmából Memphisbe, a washingtoni békemenet, a találkozás Kennedy elnökkel, majd a Nobel-békedíj és Johnson elnök rendelete a feketék választójogáról stb. A 19. századi történelmi előzményeket is teljesen a maguk helyén mutatja be. Így láthatóvá válik a mozgalom teljes kiterjedése, amely a Kinggel kapcsolatos eseményekben érte el csúcspontját.

A Georgia állambeli Atlantában építették fel az Ifj. Martin Luther King Nemzeti Történelmi Emlékhelyet és Műemléki Negyedet *(Martin Luther King Jr. National Historic Site and Preservation District).* Itt Martin Luther King személyén keresztül mutatják be az eseményeket. Az emlékhely közelében található az Ebenezer baptista gyülekezet, a szülőház és a síremlék – mindegyik az emlékezés megindító helye. Mindenhol csak kevés fehér látogatóval találkoztam. Annál feltűnőbb volt az a meghatódottság, sőt buzgóság, amelyet az afroamerikaiak tanúsítottak ezeken a helyeken. Számukra e helyszínek az identitás megtalálásának és kialakításának különleges helyei az Államokban, történelmi emlékezetük különösen fontos része.

Nagyon megható volt Martin Luther King szülőháza. King gyermekkorában két különböző lakónegyed találkozásánál feküdt: az egyik oldalon fehérek, a másikon feketék laktak; egy szemben lévő útelágazásnál korábban élelmiszerbolt volt, ahol fehérek és feketék egyaránt vásá-

[1] Adam 2010, 143–166. o., a jelenlegi rész: 157–166. o. (A kötet Rainer Lachmann 70. születésnapjára készült, aki 2005-ig Bambergben a protestáns hitoktatás és a valláspedagógia professzora volt.)

[2] A következőkben részben az alábbi tanulmányra hivatkozom: Adam 2005.

roltak. Találkoztak tehát a hétköznapi életben, amikor vásárolni mentek. Az ifjú Martin Luther King már nagyon korán szerezhetett erről tapasztalatot. Fehérek és feketék találkozása és együttélése tehát nyilvánvalóan a lehetőségek határain belül volt.

Martin Luther King rövid életrajza

Michael Luther King 1929. január 15-én született Atlantában Michael Luther King baptista lelkész és Alberta King tanítónő fiaként. A Martin keresztnevet később vette fel. Az atlantai Morehouse College-ban tanult. 1946-ban határozta el, hogy lelkész lesz. Apja templomában, az Ebenezer-templomban tartott egy prédikációt, és már 1947-ben ordinálták Atlantában, kisegítő prédikátorként.

Teológiai tanulmányait a pennsylvaniabeli Chesterben, a Crozer Teológiai Szemináriumon végezte. Ott találkozott Mahatma Gandhi írásaival, akinek erőszakmentes ellenállási módszere nagy hatással volt rá, és meggyőzte. Keresztény hitfelfogását összekötötte Gandhi erőszakmentes ellenállási módszerével. Így ír a szemináriumban eltöltött időről: „Valószínűleg Gandhi volt az első a történelemben, aki Jézus szeretetetikáját az egyének közötti kapcsolatok szintjén túl széles keretek között hatalmas és hatékony társadalmi erővé emelte. A szeretetnek és az erőszakmentességnek ez a Gandhi-féle hangsúlyozása volt az, amit a társadalmi reformok módszereként felfedeztem, amit kutattam." (Carson 1998, 24. o.)

A teológia elvégzése [1951] után ösztöndíjat kapott, és Bostonba ment egyetemre, ahol 1955 tavaszán doktorált. [Közben] 1954. szeptember 1-jén lelkészi szolgálatba lépett Montgomeryben, Alabama államban. 1955. december 5-én kezdődött a buszsztrájk, amelynek révén Martin Luther King a faji elkülönítés elleni harc meghatározó személyisége lett. Az erőszakmentes ellenállás 1956-ban sikeresen ért véget azzal, hogy a Legfelsőbb Bíróság Montgomery városának mindenféle faji elkülönítést megtiltott a buszokon. A következő években King erőteljesen síkraszállt a polgári jogok hatékony és maradéktalan megvalósításáért.

1959-ben Indiába utazott, hogy jobban megismerje Gandhi erőszakmentes ellenállásának elvét. 1960-ban feladta lelkészi állását Montgomeryben, és másodlelkész lett apja Ebenezer baptista gyülekezetében, Atlantában. Ez az állás több időt hagyott a polgárjogi mozgalom vezetésében való közreműködésre. 1962-ben találkozott John F. Kennedy elnökkel, és megszerezte támogatását a polgárjogi mozgalomhoz.

1963. augusztus 28-án, a washingtoni történelmi menetben *(March on Washington for Jobs and Freedom),* amelyen 250 ezer ember (közöttük 60 ezer fehér) demonstrált, a Lincoln-emlékmű előtt tartotta *I Have a Dream* címen ismert híres beszédét. Nem csupán a beszéd, hanem a helye is igencsak szimbolikus jelentőségű. A Kennedy elnök elleni 1963. november 22-i merénylet súlyosan érintette a polgárjogi mozgalmat. Utódja, Lyndon B. Johnson azonban gondoskodott a faji elkülönítést megszüntető törvény kihirdetéséről, amire 1964. június 19-én került sor. Egy évvel később Berlinben meglátogatta Willy Brandt nyugat-berlini kormányzó polgármestert és Rómában VI. Pál pápát. King 1964-ben az erőszakmentes faji integráció zászlóvivőjeként megkapta a Nobel-békedíjat. A díj teljes összegét mozgalma egyik alapítványának adományozta. Ugyanebben az évben a *Time* magazin az *év emberé*nek választotta.

1965-ben a Montgomery melletti Selma kisvárosban tüntetésekkel kívánták elérni fekete amerikaiak felvételét a választási listákra. A kívánt sikert nem érték el, közben azonban három embert megöltek. 1965-ben Wattsban, Los Angeles egyik déli negyedében feketék erőszakos felkelésére került sor. További városok következtek, és a kísérlet, hogy az erőszakmentes ellenállást az USA északi részére, így Chicagóra is kiterjesszék. Ott szintén erősödött az ellenállás a helyi szervezetek vezetői részéről, akik annak Martin Luther Kingtől eltérő módjait választották.

1966-ban következett a menet Memphisből Jacksonba, Mississippi állam fővárosába. Itt az 1964-es *Civil Rights Act* következetes végrehajtása volt a középpontban. 1967-ben King 120 ezres tüntetést vezetett New Yorkban. Az akciók súlypontja akkoriban a polgári jogokról a békemozgalom felé tolódott el. King a vietnami háború egyik leghevesebb ellenzője volt. 1968. április 4-én agyonlőtték. Temetésén sok előkelőség vett részt, mint Hubert Humphrey alelnök, Robert Kennedy, Richard Nixon és Nelson Rockefeller.

1977-ben King posztumusz megkapta az USA legmagasabb polgári kitüntetését, az elnök szabadság-érdemérmét *(The Presidental Medal of Freedom)*. 1980-ban egy sor atlantai épületet (King szülőházát stb.) nemzeti történelmi emlékhellyé nyilvánítottak.

Nemzeti ünnepként törvénybe iktatták a *Martin Luther King Day* nevű napot, amelyet 1986-ban ünnepeltek először. Minden évben január harmadik hétfőjén kerül rá sor. 1993. január 18-án az USA mind az ötven államának kormánya hivatalosan megünnepelte. Ez hihetetlenül jelentős méltatása Martin Luther King életművének.[3]

[3] A számos kiadványból csak néhány, gyakorlati szempontból fontos művet nevezek meg: Presler 1984 azóta is nagyszerű bevezetés King életművébe. Ebben további irodalmi utalások találhatók. Az újabb német nyelvű kiadványok közül a többi helyett is: Welker 2002 (kisebb gyerekeknek); Zitelmann 1994; Luther King 1999; Bahr 2004. (A tanítás szempontjából különösen is érdekes a válogatás Martin Luther King utolsó beszédeiből: 112–152. o., továbbá az időrendi táblázat: 154–156. o.) Az angol nyelvű irodalom is óriási, amint azt a Library of Congress online katalógusa is mutatja. Most csak egy izgalmas tankönyvet és egy informativ képeskönyvet nevezek meg: Carson 1998; Johnson–Adelman 2000.

Narratív békepedagógia: a „Van egy álmom" látomása és az erőszakmentesség útja

Ha rátekintünk erre az életútra, akkor véleményem szerint világos, hogy a narratív békepedagógia szellemében tárgyalhatjuk. Ehhez a szándékhoz jól jön, hogy Martin Luther King a látomások embere volt. Ezt pedig megható nyelvezettel tudta megfogalmazni. Az 1963-as washingtoni békemeneten, amelyen 250 ezer ember vett részt, tartotta azt a beszédet, amely bejárta a világot, és maradandó végrendeletének számít.[4] Ez a látomás persze szoros kapcsolatban van nála az erőszakmentesség útjával. Ehhez hadd emlékeztessünk még egyszer arra, hogy már teológiai tanulmányai idején, a Crozer Teológiai Szemináriumban olvasta Mahatma Gandhi írásait, akinek erőszakmentes ellenállási módszere nagy hatással volt rá. Keresztény hitfelfogását Gandhi erőszakmentes ellenállási módszerével kötötte össze.

1963. augusztus 28-i beszédében tehát, amelyet a washingtoni menet idején tartott, hatásosan fogalmazta meg látomását az amerikai társadalom jövőjéről:

„Ma azt mondom nektek, barátaim, hogy ne merüljünk el a kétségbeesés tengerében.

A ma és holnap nehézségei ellenére van egy álmom. Olyan álom ez, amely mélyen gyökerezik az amerikai álomban.

Van egy álmom: egy napon felkel majd ez a nemzet, és megéli, mit jelent valójában az, ami a hitvallásában áll: „Magától értetődőnek tartjuk azokat az igazságokat, hogy minden ember egyenlőként teremtetett."

Van egy álmom: egy napon Georgia vöröslő dombjain a hajdani rabszolgák fiai és a hajdani rabszolgatartók fiai le tudnak ülni a testvériség asztala mellé.

Van egy álmom: hogy egy napon még Mississippi állam is, amely ma az igazságtalanság és az elnyomás forróságától szenvedő sivatag, a szabadság és a jog oázisává fog változni.

Van egy álmom: négy kicsi gyermekem egy napon olyan országban fog élni, ahol nem a bőrük színe, hanem a jellemük alapján fogják megítélni őket.

Ma van egy álmom!

Van egy álmom: hogy Alabama államban, ahol dúl a rasszizmus, ahol a kormányzó ma szünet nélkül csak a beavatkozásról és a hatálytalanításról beszél, egy nap majd a fekete kisfiúk és a fekete kislányok testvérként, kézenfogva járhatnak a fehér kisfiúkkal és kislányokkal.

Ma van egy álmom!

Van egy álmom: egy napon minden völgy fölemelkedik, minden hegy és halom lesüllyed, az egyenetlen egyenessé lesz, és a dombvidék síksággá! Mert megjelenik az Úr dicsősége, látni fogja minden ember!

Ez a mi reménységünk. Ezzel a hittel térek vissza délre.

Ezzel a hittel képesek leszünk kifaragni a kétségbeesés hegyéből a reménység kövét. Ezzel a hittel a testvériség gyönyörű szimfóniájává változtatjuk nemzetünk fülsértően hamis hangját. Ezzel a hittel és abban a tudatban, hogy egy napon szabadok leszünk, tudunk majd együtt dolgozni, együtt imádkozni, együtt harcolni, együtt börtönbe vonulni, együtt kiállni a szabadság mellett. (…)

Ha ez megtörténik, ha engedjük, hogy a szabadság zengjen minden faluból és tanyáról, minden államból és minden városból, akkor közelebb hozhatjuk azt a napot, amelyen Isten minden gyermeke, feketék és fehérek, zsidók és pogányok, protestánsok és katolikusok kézen foghatják egymást, s együtt énekelhetik a régi néger spirituálét: »Végre szabadok! Végre szabadok! Hála a magasságos Istennek, végre szabadok vagyunk!«"[5]

Martin Luther King beszéde mindmáig semmit sem veszített lenyűgöző hatásából. Világos felépítésével, nyelvi kifejező erejével és szuggesztív ritmusával ragadja meg az olvasót. Egyedülálló retorikai mestermű. Kicsiben, de annál jobban sűrítve tartalmazza mindazt, ami fontos volt Martin Luther Kingnek, amiért élt és halt. Egyébként ugyanabban az életkorban gyilkolták meg, amelyben Bonhoeffer élete is erőszakos véget ért: 39 évesen.

Ahogyan Dietrich Bonhoeffer költeményében – *Áldó hatalmak oltalmába rejtve* (Bonhoeffer 1998, 607–608. o.; EÉ 355) – dióhéjban mindaz benne van, amit a hit ennek a nagy példaképnek jelentett, ugyanúgy tartalmazza a *Van egy álmom* című beszéd az amerikai baptista lelkész, Martin Luther King végrendeletét. Ha a feketék mai helyzetét nézzük az USA-ban, meg kell állapítanunk, hogy sok minden valósággá lett abból, amit megálmodott.

Ebből látható, hogy bár Kingnek volt egy álma, ő maga nem volt álmodozó. Mégiscsak elérhető, reális célokat tűzött ki, mégpedig mindannyiszor kis lépésekben. Vigyázott arra, hogy ne terhelje túl az embereket. De, mint Gerd Presler megfogalmazza, egy ószövetségi próféta erejével utasította korát, hogy fizesse tartozását, hogy a tartozás mérséklődjön. Sohasem arra szólított, hogy vegyenek elégtételt a feketék ellen három és fél évszázad alatt elkövetett igazságtalanságokért. Elvetette az olyan „megoldást", ahol az elnyomott úgy kel fel, hogy erőszakkal szerezzen érvényt a jobb élet iránti igényének. Ennek az útnak a „szemet szemért" az elve. Gerd Presler találóan jellemzi King álláspontját az erőszakmentességről:

„»Erőszakból – így King – nem lesz tartós béke, mert

[4] Lásd a további beszédeket és megindító rövidebb szövegeket: Bahr 2004, 112–152. o. Közülük sok használható az oktatásban.

[5] A szöveggel írásos formában gyakran találkozunk, például: Deats 2001, 100. kk.; Bahr 2004, 112–117. o. [A tanulmány eredeti német szövegében:] Luther King 1999, 88–93. o., itt 91. kk. [A magyar fordítás forrása: Béres–Kodácsy-Simon–Réz-Nagy 2010, 55–56. o. Az eredeti felvétel megtekinthető és meghallgatható itt: http://www.american-rhetoric.com/speeches/mlkhaveadream.htm. (Letöltés: 2011. júl. 4.)]

az erőszak megalázza az ellenfelet, ahelyett, hogy megnyerné. (…) Elkeseríti a túlélőket; a pusztítók eldurvulnak, brutálissá lesznek.« King ismerte az erőszak rettenetes következményeit az áldozatok – és a kínzók számára is (…). Ezért, az erőszak és ellenerőszak, az erőszakos elnyomás és az erőszakos felszabadítás elembertelenítő körforgása miatt döntött King, a názáreti Jézusra és Mahatma Gandhira tekintve, az erőszakmentesség módszere mellett. Aszimmetrikusnak nevezte [az eljárást]: a csapást nem ellencsapás követi, a gyűlöletet nem gyűlölet, hanem szeretet. Az erőszak célja az alávetettség, gúnyt akar űzni; az erőszakmentesség azonban a békét akarja követni. Aki az erőszakmentességet az emberek közötti konfliktusok megoldásának eszközeként gyakorolja, az nem engedi, hogy [az erőszak gyakorlásában] »ő jöjjön a sorban«. Sokkal inkább szeretne »elébe menni« az erőszaknak, »szembejönni« az ellenféllel. Az erőszakmentesség híve nem üt vissza; sokkal inkább javasol valamit, amit a másik elbír – az addig nem látott [meg]egyezés első lépéseként és kezdeteként. Az erőszakmentesség nem passzivitás, a dolgok annyiban hagyása. Az erőszakmentesség híve nem támadja meg az ellenfelet, ezért passzívnak tűnik. Érzései és cselekedetei ugyanakkor nagyon is aktívak. Kitartásával próbálja meggyőzni a másikat."[6]

A látomás és az erőszakmentesség mint oda vezető út szorosan összetartozik. King életének, munkájának, beszédeinek és cselekedeteinek részleteiből a narratív békepedagógia[7] stílusában nem nehéz arra indítani a gyerekeket és fiatalokat, hogy foglalkozzanak a hitnek ezzel a példaképével. Ezt nagymértékben megkönnyíti, hogy mind személyének, mint kijelentéseinek erős érzelmi kisugárzása van. Ezen túl a keresztény gyökerek is jól érthetően és fiatalok számára felfoghatóan felismerhetők és jól bemutathatók.[8]

Martin Luther King kétségtelenül nagyon alkalmas személy az idegen életrajzokból való tanuláshoz. Ezzel a témával a nagy példaképek alapján való tanulás a vallásos oktatás és nevelés mélyértelmű és mélyreható elemévé válhat. Befejezésül hadd mutassunk be ehhez egy konkrét példát a konfirmációval kapcsolatban.

Tipikusan protestáns? Három protestáns szent egy képen

A konfirmációhoz magától értetődően hozzátartozik, hogy a fiatalok valamilyen igazolást, emléklapot kapnak. Minden bizonnyal mondhatjuk, hogy ezek az igazolások valamiképpen bemutatják a protestáns kereszténnyé formálást, és ezáltal valami tipikus protestánst tükröznek/akarnak tükrözni. Ezeken az igazolásokon korábban a hit példaképei voltak láthatók. A második világháború után volt egy időszak, amikor többnyire templomok (a gyülekezet temploma, a konfirmáció helye) képét tették rájuk.

Most is kérdezhetjük, hogy milyen legyen a mai kornak megfelelő konfirmációi igazolás, hozzá illő képpel. Az 1996-ban rendezett konfirmációi emléklap-kiállításra felkérést kapott Hartmut R. Berlinicke[9] valláspedagógus és képzőművész, hogy szöveggel és képpel tervezzen egy 1996-os diepholzi konfirmációi emléklapot *(Diepholzer Konfirmationsschein anno 1996)*.[10] Szövege a következő:

Választott konfirmációi igém:
„Ha Isten segít, a falon is átugrom." (Zsolt 18,30b)
Szeretnék a reménykedők gyülekezetéhez tartozni.

Diepholz, …

(A konfirmandus aláírása)

Ezzel az oklevéllel igazoljuk, hogy
N. N. konfirmációja
2020. május 20-án, vasárnap
a diepholzi St. Michaeliskirchében megtörtént.
Ünnepi istentiszteleten,
a család és a presbitérium jelenlétében
N. N. lelkész által kézrátételben és Isten áldásában részesült.
Bélyegző helye

A gyülekezet elnöksége

A diepholzi konfirmációi emléklapon Dietrich Bonhoeffer, Martin Luther King és Luther Márton látható.

A konfirmációi emléklap szövegében különösen is örvendetes, hogy a konfirmandus nemcsak mint tárgy jelenik meg, hanem mint cselekvő, amennyiben maga választja konfirmációi igéjét, és kifejezi, hogy a gyülekezethez akar tartozni. A lap a családtagokat együtt ünneplő tagoknak tekinti, és a konfirmáció cselekményének tartalmát az ál-

---

[6] Presler 2010. [Az „ő jöjjön", „elébe" és „szembejönni" szavak az eredetiben szójátékot alkotnak: darauf ankommen, zuvor kommen, entgegenkommen.]

[7] Az elméleti összefüggésekhez lásd Nipkow 2007, különösen is 324–350. o. (a béke pedagógiájának feljövetele a valláspedagógiában) és 353. kk. (rendszeres teológiai eredmény).

[8] Az irodalomhoz lásd fent a 2. jegyzetet. Az erőszakmentesség témájára, továbbá Martin Luther Kingre és életművére vonatkozóan szívesen szolgál információval a Martin-Luther-King Zentrum für Gewaltfreiheit und Zivilcourage e. V., Werdau. Különböző anyagok a médiumok segítségével is könnyen hozzáférhetők: http://www.martin-luther-king-zentrum.de – Általános iskolában ajánlott a következő oktatási modell: Tang 2009.

[9] A művész (szül. 1942) Wildeshausenben, Oldenburg közelében él, ahol saját galériát is működtet. Lásd http://www.galerie-wildeshausen.de/galerie.html.

[10] A témához lásd a kiállítás katalógusát: Storz–Sobetzki-Petzold 1996, különösen 58–59. o. és a kép a lap hátoldalán. [A kép megtekinthető: Alles Heilige? Das Jugendfestival zum Reformationstag am 31. Oktober 2003. http://www.evlka.de/extern/diepholz/kkjd/Vorbereitung.htm.]

dásban csúcsosítja ki. Emellett a gyülekezetet nem a lelkész, hanem a presbitérium képviseli.

Maga a kép különösen izgalmas. Szintén gyakorlattá kívánja tenni azt, hogy a fiatalok saját tanulási folyamatuk szubjektumai. A kép háttere felvétel egy tiltakozó menetről, amelyen Martin Luther King is részt vett. A kép előterében három egymásba karoló ember. Középen Martin Luther King látható. Mellette baloldalt Dietrich Bonhoeffer. A művész itt Bonhoeffernek egy kevésbé ismert fiatalkori képét dolgozta bele. Jobboldalt pedig Luther Márton ismerhető fel. Ennek a képnek Cranach 1522-es festménye szolgált mintájául. A képen úgymond három protestáns „szentet" látunk, akik különböző korokban és helyeken éltek. A konfirmációi emléklap értelmezése szerint a *reménykedők* keresztény *gyülekezetének* három élharcosáról van szó. Egyúttal azonban azt is kifejezi, hogy a szentek protestáns értelmezés szerint „normális" tagjai a gyülekezetnek.

A művész e tanulmány szerzőjének elmondta, hogy ezekkel egy olyan, megfelelő protestáns álláspontot jelez, amely lehetővé teszi a konfirmandusoknak, hogy igent mondjanak, de azt is, hogy elforduljanak. Figyelemre méltó ezen a képen – ebben különbözik azoktól a konfirmációi képektől, amelyek templomokat ábrázolnak –, hogy ez a *diepholzi 1996-os konfirmációi emléklap* arra hív, hogy a *reménykedők gyülekezetének* tartsák magukat. A képen három ember kulcsolódik össze. A gyülekezet az a hely, ahol az ember közösségben van. A gyülekezet olyan hely, ahol az ember otthon érzi magát. Martin Luther King számára a közösség keresztényi és emberi létének központi kérdése volt. Ez a közösség pedig feljövőben van. A kép színei ezt úgy fejezik ki, hogy a háttér világospiros, ami a hajnalpír fényét szimbolizálja.

Természetesen beszélni kell a képről a fiatalokkal. Diepholzban, a konfirmációra készülésben ezért fontos szerepet kap, és a beszélgetés tárgya szokott lenni. Úgy gondolom, hogy ez az emléklap és a rajta lévő kép valóban erős impulzusokat ad a hit egy nagy példaképének életrajza alapján való tanuláshoz.[11]

Fordította Szentpétery Péter

[11] [A tanulmány eredetije itt a benne lévő öt kép (a tíz vértanú szobra, három vértanú szobra a Westminsteren, Martin Luther King szülőháza, King Gandhit olvassa, diepholzi konfirmációi emléklap) forrását adja meg. Mivel a magyar fordításban nem tudtuk megfelelő minőségben átvenni, ezért – a Westminster Apátság főkapuja feletti tíz vértanú szobrához (*Lelkipásztor,* 8–9. sz. 283. o.) és a diepholzi konfirmációs emléklaphoz hasonlóan (10. jegyz.) – itt is megadunk egy helyet: http://www.beaumontenterprise.com/photos/article/Dr-Martin-Luther-King-Jr-His-life-in-pictures-956071.php (125 kép). (Letöltés: 2011. júl. 12.) A keresőbe beütve: „Martin Luther King" „Life in Pictures" az elsők között.]

Hivatkozott művek

Adam, Gottfried 2005. „I have a dream" – Das Vermächtnis Martin Luther Kings. In: Ammermann, N. – Ego, B. – Merkel, H. (szerk.): *Frieden als Gabe und Aufgabe. Beiträge zur theologischen Friedensforschung. FS R. Mokrosch*. Göttingen. 147–157. o.

Adam, Gottfried 2010. „Dass uns ihres Glaubens Exempel nützlich sind". In: Rothgangel, Martin – Schwartz, Hans (szerk.): *Götter, Heroen, Heilige. Von römisc hen Göttern bis zu Heiligen des Alltags*. Peter Lang, Frankfurt am Main – Berlin – Bruxelles – New York – Oxford – Wien. 143–166. o.

Bahr, Hans-Eckehard 2004. *Martin Luther King. Für ein anderes Amerika*. Berlin.

Béres Tamás – Kodácsy-Simon Eszter – Réz-Nagy Zoltán 2010. *Közelebb az Élethez. Tanári kézikönyv.* Luther Kiadó, Budapest. http://lutherkiado.hu/handbooks/kozelebb_az_elethez_tanari.pdf. (Letöltés: 2011. júl. 4.)

Bonhoeffer, Dietrich 1998. *Werke.* VIII. köt. *Widerstand und Ergebung.* Gütersloh.

Carson, Clayborne (szerk.) 1998. *The Autobiography of Martin Luther King Jr.* Warner Books, New York.

Deats, Richard 2001. *Traum und Tat. Ein Lebensbild.* Verlag Neue Stadt, München.

Johnson, Charles – Adelman, Bob (szerk.) 2000. *King. The Photobiography of Martin Luther King, Jr.* Viking Studio, New York.

Luther King, Martin 1999. *Ich habe einen Traum.* Szerk. Bahr, V. Hans-Eckehard – Grosse, Heinrich W. Benzinger, Zürich–Düsseldorf.

Nipkow, Karl Ernst 2007. *Der schwere Weg zum Frieden. Geschichte und Theorie der Friedenspädagogik von Erasmus bis zur Gegenwart.* Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh.

Presler, Gerd 1984. *Martin Luther King jr. Mit Selbstzeugnissen und Bilddokumenten*. 12. kiad. Rowohlt Taschenbuch Verlag, Reinbek b. Hamburg. 2002. /Rororo Bildmonographien 333./

Presler, Gerd 2010. *Nachfolge in Gewaltlosigkeit. Martin Luther King.* In: http://www.king-zentrum.de/zentrum/index.php?option=com_content&task=view&id=528&Item=32 (Letöltés: 2010. aug. 2.)

Storz, Harald – Sobetzki-Petzold, Peter (szerk.) 1996. *Typisch evangelisch – Konfirmationsscheine im Wandel von 1829–1996, eine Ausstellung in der St. Michaeliskirche in Diepholz im September 1996.* Kirchenvorstand der St. Michaeliskirche, Diepholz.

Tang, Kirsten 2009. *Martin Luther King. Ruf zum Frieden und zur Gerechtigkeit.* Hamburg. /AV-Religion./ (Fólia- és CD-melléklettel.)

Welker, Ulrike 2002. *Martin Luther King entdecken*. Neukirchener Verlagshaus, Neukirchen-Vluyn. /Genies für junge Leute/

Zitelmann, Arnulf 1994. *„Keiner dreht mich um." Die Lebensgeschichte des Martin Luther King.* 8. kiad. Beltz und Gelberg, Weinheim. Utánnyomások: 1997. /Gulliver Taschenbuch 761./; 2003. /Gulliver Taschenbuch 901./

ELŐADÁSOK

Ugyanaz az evangélium – jövőképes tartalommal[1]

HAFENSCHER KÁROLY (IFJ.)

Bajor testvéregyházunk Istentiszteleti Kérdésekkel Foglalkozó Intézete a megszokott oktatói, továbbképzői és kiadói tevékenység mellett évről évre egy magas szintű konferenciát (szimpóziumot) rendez, amelynek ebben az évben az igehirdetés tartalma volt a fő témája. Éveken keresztül a „Hogyan prédikáljunk?" volt a központi kérdés, most arról szóltak az előadások és a beszélgetések: „Mit prédikáljunk?"

Bevezető

Amikor a szimpózium központi témája foglalkoztat, elsőként felidézem a sokak által ismert, sokféle verzióban közkézen forgó példázatot, amelyet Anthony de Mello írásában olvastam.

„Az elsodródott ejtőernyős fennakad a fán, kérdi az arra menő embert:

– Hol vagyok? – Mire az:

– A fán.

– Hé, maga lelkész! – mondja az ejtőejtőernyős.

– Honnan tudja?

– Mert igazat mond, de nem tudok vele mit kezdeni…"

Az örök és izgalmas kérdés szerte a világon – és Magyarországon is –: mit prédikálunk? Elegendő-e, ha igaz, vagy ennél többre van szükség? Nem egyszerűen az az izgalmas, hogy az igazat jól tudjuk-e tálalni, hanem az, hogy az örök igazságot meg tudjuk-e hirdetni aktuálisan, személyre és közösségre szólóan, a lényeget megragadva, a teljes mondanivaló egy szeletét – emészthető, használható szeletét – továbbadva. S ez már nem a „hogyan", hanem a „mit" kérdése.

Rövid magyar visszapillantás

Mit prédikáltunk és mit prédikálunk Magyarországon? Van-e valamilyen specialitása egy kis közép-kelet-európai ország még kisebb evangélikusságának az igehirdetés tartalmát illetően?

Lehet, hogy néhány évtizeddel ezelőtt még lehetett volna – bizonyára szubjektív értékítélet alapján – valami egységes képet mutatni a magyarországi evangélikus igehirdetésekről. Talán úgy, hogy bizonyos típusok jellemzőek voltak. Tapasztalataim nyomán három típust emelek ki, ezek dominánsak voltak nagyjából az 1965–1980 közötti időszakban.

Ébredési igehirdetések – ezek hátterében a finnországi ébredési mozgalmak hatása állt. Ezek elsősorban a bűnről beszéltek, törvényt prédikáltak, megtérésre hívtak.

Lutheri igehirdetések – elsősorban evangéliumot hirdettek, a megigazulásról beszéltek, Krisztus keresztjét állították a középpontba.

Kontextuális igehirdetések – némi liberális színezettel: az adott időszak és terület aktuális kérdéseire próbáltak vallásos feleleteket adni.

Ma már nem merném besorolni a hallott és olvasott igehirdetéseket. A '89 után ránk szakadt szabadság nyomán ahány igehirdető, annyiféle hozzáállás, elmélet. A mai paletta több mint színes, nem túlzok, ha némi kuszaságról számolok be. Félelmem a fogyasztói és élménytársadalom felszínességéből adódó igénytelenség, amely könnyen megfertőzheti az igehirdetőket is.

[1] Előadás a Bajorországi Evangélikus Egyház Istentiszteleti Kérdésekkel Foglalkozó Intézetének Rothenburgban 2011. július 11–13. között tartott szimpóziumán.

Az a gyökeres változás, amely országunkban 1989-ben elkezdődött, elhúzódóan azóta is tart, érthető módon az egyházban is zajlik. Mivel az egyház – történelmi tapasztalat szerint – lassabban dolgozza fel a változásokat, a 20. század végi változások a Magyarországi Evangélikus Egyház életében is elnyújtottan jelentkeznek. Így nemcsak a megváltozott politikai helyzet, de a megváltozott társadalmi szituáció kihívásaira is válaszolni kell – méghozzá azzal a mondanivalóval, ami csak a mi specialitásunk: az evangéliummal.

Körkérdés

Referátumomra készülve tizenöt különböző korú és beállítottságú lelkésztársamhoz fordultam. Olyanokat kérdeztem meg igehirdető kollégáim közül, akiknek igényességét ismerem, a prédikálás iránti elkötelezettségüket nem kérdőjelezem meg, képességüket a megújulásra pedig egyértelműen tapasztalom. Ezért a velük való virtuális beszélgetésem nyomán ugyan nem tudok a magyar evangélikus igehirdetésről általános képet rajzolni, de jó reménység szerint ezek az igehirdetők meghatározók lehetnek a magyar evangélikus homiletika világában.

Tapasztalatom lényege, hogy kérdésemre – mit prédikáltok? – konzervatív válaszok születtek, aktualizált kibontással. Nem kívánom részleteiben ismertetni a válaszokat, inkább ezek motiváltak arra, hogy a következőket megfogalmazzam.

Az igehirdetés tárgya Krisztus

Az egyértelmű, hogy az elméleti kiindulópont az a bibliikus és reformátori gondolat, hogy Krisztust hirdetjük. Az Apostolok cselekedeteiről szóló könyvben olvassunk az etióp kincstárnok történetét. Amikor Fülöp apostol az utazó ember mellé ült a kocsiba, így olvassuk: *„elkezdte hirdetni Krisztust”.* Nem az igét magyarázta, nem azt mondta, kiről szól a próféta, hanem Krisztust hirdette. Luther homiletikai programja is ebben volt összegezhető: Krisztust hirdetni.

Ezt az alapelvet másként és másként közelíthetjük meg (ez személyfüggő, gyülekezetfüggő és kontextusfüggő), ahogyan a körkérdésem eredménye is mutatja.

Ezt az alapelvet bontja tovább az a bővítmény, amely szintén az újszövetségi korok óta gyakorlat, hogy Krisztus halálát és feltámadását hirdetjük.

Amit hirdetünk, azt úgy szeretnénk hirdetni, hogy tudjanak vele mit kezdeni az emberek. Életközelbe hozni Krisztust. Pál szavaival élve: *„Mintha közöttünk feszítették volna meg.”*

A prédikáció titka a szent „együgyűség”. Az igehirdető nem a maga gondolatait prédikálja – pedig tisztázta, kiforrni engedte, a maga számára megfogalmazta. Nem is más gondolatait prédikálja, pedig tájékozott a szellemtörténet, az irodalom, a filozófia világában. Nem művészeti alkotást ad elő, pedig jártas a verbális és nonverbális művészet területén, és gyakorolja magát a retorika művészetében is. Krisztust prédikálja – ezért azután a kívülállók számára ez „bolondságnak tűnő igehirdetés”.

Mit nem prédikálunk?

Mielőtt az iménti pozitív, de nagyon dogmatikusan hangzó választ, hogy ti. Krisztust prédikáljuk, kibontanánk, nézzük meg a negatív oldalt is.

Nem igemagyarázatot prédikálunk. Kevés, ha az igehirdető csupán tanító, aki elmagyarázza, mit kell tudni, közli a Biblia legfontosabb információit, megtanítja, mi az eszmei mondanivaló. Az elkerülhetetlen alapos exegézis nem hozhatja magával, hogy az exegetálást a szószéken folytatjuk. Lehet, hogy a gyülekezet egy része számára ez érdekes szellemi csemege lenne, de nem jelentene a gyülekezet számára lelki táplálékot, a lelkész pedig nem végezné el a mandátumának megfelelő feladatot.

Nem azt prédikáljuk, amit hallani szeretnének. A legvallásosabbtól a legszekularizáltabb igényig mindenfélével találkozik a gyakorló lelkész. Az igehirdető feladata azonban sohasem az igények kiszolgálása. (Sokkal inkább az igények ébresztése.) Mit szeretnének hallani sokszor a prédikációban? Kétféle szélsőséget jelzek itt azzal a megjegyzéssel, hogy e két szélsőség között sok változat megtalálható. Az egyik véglet: mai módon csengő mondatokat szeretnének hallani, modern gondolatokat, olyasmit, ami kompatibilis a mai világgal, igazolja a mai ember útját, gondolkodását, cselekvési szokásait, s a világot úgy írja le, hogy passzoljon bele az Isten. A másik véglet: a templomban nem akar a világról hallani, csak olyat akar hallani, ami szép, kedves, szívet-lelket melengető. Vallásos hangulatot, amelyben a rossz jóra fordul, az Isten megbocsát, és a végén minden jó lesz. Ez hozza azután az olcsó evangéliumot, amely a kegyelmet isteni szolgáltatásnak tartja.

A veszély tehát mindkettőnél fennáll, hogy az igehallgató gyülekezet válik az igehirdetés textusává, és az ige kontextussá degradálódik.

Mit prédikálunk hát? Nézzük sorra a pozitív megközelítést! Az itt elhangzók részben a valóságot, részben pedig a célt jelzik – ha a magyar evangélikus igehirdetési gyakorlatra gondolok.

A bűnbocsánat és a reménység evangéliumát, amely a valódi bűnösöknek szól. Őszintén kell szólnunk bűnös és ezért elveszett voltunkról, de nem azért, hogy utána „az Isten kegyelme majd mindent megold” olcsó és hamis vigaszát nyújtsuk, hanem hogy Jézusban való hitre

és bizalomra hívjunk. Ő nemcsak útmutatást akar adni az élet útvesztőiben, hanem önmagát felkínálva szentségeiben, önmagával való közösségre hív. El akarja végezni életünkben is azt, amit a golgotai kereszten az egész világért elvégzett: a bűntől való megtisztítás isteni művét. Ennek eredményeként az ő képére formált új emberré lehetünk, hogy miénk lehessen Isten gyermekeinek öröksége az örökkévalóságban. A bűn – bűnbocsánat – új kezdés csak akkor lehet az igehirdetés témája, ha Krisztus felől értjük és engedjük érteni. Ez pedig az aktualitást és a személyességet feltételezi. Nem a bűnt prédikáljuk, hanem az igehirdetés a Krisztus szeretetének kontrasztjával megmutatja a bűnt, de megmutatja az Istennel helyrehozható közösséget is. A törvényt betöltő, de a törvény igazságát messze felülmúló Krisztus hirdetteti a bűnbocsánat és a reménység evangéliumát. A globalizációs válságban – annak minden gazdasági, társadalmi, etikai nyomorában – szenvedő világban éppen arra a Krisztusra van szükség, akit prédikálunk. Másik oldalról fogalmazva: Krisztus éppen ennek a sok sebből vérző világnak kínálja fel önmagát, amikor szolgáira bízza az evangéliumot.

Ez azonban feszültséget, felrázó eseményeket, megrázó folyamatokat, nehéz változásokat jelent. Ezért:

Drámát prédikálunk

Ez a dráma azonban nem a bűn drámája, hanem az Isten drámája az emberrel, Teremtő és teremtmény közös története, amely a Krisztus-eseményben érkezik el csúcspontjához. Világméretű dráma és személyes dráma ez. A dráma azonban nem öncélú eseménysor, hanem iránya és célja van: az ember felemelése, megmenekülése, megváltása.

Ebbe a drámába helyezzük bele az igehallgatókat, de ezt a drámát éli meg az igehirdető maga is, amikor szolgálatra készülve az igehirdetés tartalmát formálja, s azon vívódik, mit is prédikáljon. Ez a dráma érik meg aktuális igehirdetéssé.

Megoldást prédikálunk

Drámáról beszéltem, és nem tragédiáról, mert amikor prédikálunk, akkor a megoldást hirdetjük meg. A világ tele van kérdőjelekkel. Az egyéni életünk úgyszintén. A kérdőjelek pedig megoldatlan, sőt megoldhatatlan problémákat jeleznek és takarnak. Feloldhatatlan ellentétek, meg nem szűnő feszültségek, egzisztenciális mélyrepülések jelzik, hogy az emberi lét – a maga makro- és mikrovilágában egyaránt – beteg, változásra, hibáinak megoldására szorul. Mit prédikálunk? A megoldást. A megoldás pedig nem emberi bölcsességekből jön, ügyes elképzelésekből, praktikus ötletekből. A megoldás egy személyhez, Jézus Krisztushoz kötődik: a vele való életközösség adja meg a létkérdésekre a válaszokat, a kilátástalanságban a kiutat, az embertelenségben az emberséget, azaz a megoldást. A megoldást hirdető prédikációt segítheti az, ha az igehirdető maga a megtapasztalt megoldásról is tud szólni. Ez azonban – a bibliai esetekkel és az egyháztörténeti példákkal együtt – csak illusztráció a tényhez: Krisztus a megoldás. S mi nem az illusztrációt prédikáljuk (ez nagy kísértés a sztorizni szerető lelkésznek és a sztorikat szívesen hallgató gyülekezeti tagoknak), hanem Krisztust, a Krisztus-eseményt.

Vigasztalást prédikálunk

Más oldalról közelítve az igehirdetés tartalma a vigasztalás. Ószövetségi biztatás és újszövetségi mandátum ez. Vigasztaljátok népemet! Vigasztaljátok egymást! Sőt a Szentírás Istent a vigasztalások Istenének nevezi. Minden korban szükség volt erre, ma különösen is fontos ez. Azok között a folyamatok között, amelyben a 21. század embere él, abban a globális válságban, amely közvetlenül érintheti az egyes ember életét, abban a fenyegetettségben, amelyet az ember kicsiben és nagyban megél, és abban a megkérdőjelezett jövőben, amelyben az emberiség járja útját, nem kérdés, hogy szükség van vigasztaló szóra. Az üres vigasztaló szó azonban csak még inkább szkeptikussá és elkeseredetté tesz. Az Isten országának evangéliuma, a Teremtő és teremtmény közötti válaszfal lerombolásának híre, az Isten közelségének és kommunikációkészségének bejelentése – azaz Krisztus prédikálása vigasztaló szóvá válhat az ember számára. (Ez persze nem mindig simogató szó, hanem határozott, olykor kemény beszéd, amely azonban hatásában, következményeiben teljesíti küldetését.)

Reménységet prédikálunk

A mai napnak élő vagy a máról holnapra élő ember számára kérdés a jövő. A hanyatló társadalmakban, a halál kultúrájában van-e holnap, ha van, emberhez méltó-e, és ha van, kinek a kezében van? A Krisztust prédikáló lelkész Krisztus visszajövetelét, az élet kiteljesedését hirdeti, azt, hogy az „elvégeztetett" megváltás láthatóvá lesz. A hit látássá válik. A hitünk reménység is. De ez sem egyszerűen keresztény színezetű optimizmus, hanem hit abban, hogy a folyamatos Krisztus-esemény teljesíti ki a világot. Ezért Krisztust mint reménységünket prédikáljuk. Ez különösen is fontos mandátum a történelmi okok miatt pesszimizmusra, sőt depresszióra hajlamos régióban, az egykori keleti blokk országaiban.

Igehirdetésünk tárgya a Krisztus-követés (imitatio Christi)

Amikor az igehirdető Krisztust prédikálja, akkor annak nem titkolt célja, hogy követésére hívjon. Teszi ezt úgy, hogy iránytűt akar adni az egyes embernek és a közösségnek az útválasztáshoz és a napi életben való tájékozódáshoz. A Krisztus-prédikáció eseménye nemcsak az életre hívást, hanem az életvezetést is magában hordozza. Az igehirdetésben ma is, mint egykor, a tanítványokat elhívó és a tanítványi életutat kísérő Krisztus szólal meg. Az igehirdetés nem annak bizonygatása, hogy ez egy lehetséges út a sok közül, hanem annak bejelentése, hogy Jézus maga az út. Zsákutca helyett a járható s a jövőbe vezető út.

Amikor a magyar helyzetet próbálom bemutatni, akkor azt is jeleznem kell, hogy a tartalom és a forma elválaszthatatlanságában nem került le a napirendről a „hogyan" kérdés sem. A „hogyan" ebben az esetben azonban nem egyszerűen a prédikáció formájára nézve érdekes, hanem a tartalom megformálására, elkészítésére, kimunkálására vonatkozik. Meglátásom szerint az igehirdetéssel komolyan és igényesen munkálkodó lelkészeket ma foglalkoztató kérdés ez: mit mond nekem az ige, hogyan tudom „átszűrni" magamon, hogyan vagyok képes a saját érintettségemet átvinni a gyülekezetre, és érintetté tenni a hallgatókat (hogy ne kívülállóként hallgassanak, és ne csak érdekességet halljanak, hanem olyat, amivel tudnak valamit kezdeni)?

Ebben a folyamatban kerül elő az a szó, amely a formát és a tartalmat elválaszthatatlanul összeköti:

Provokáció

Amit hirdetünk – az provokál. Ahogy hirdetünk, az provokál. Ne a szó mára kialakult negatív jelentését használjuk, hanem az eredeti értelmét: *pro voco:* előhív, kihív, megmozgat. A körkérdésre válaszoló egyik kollégám így fogalmazott: „Igehirdetéseimben igyekszem azt elmondani, amit bennem előhívott az adott textus, és ezt igyekszem abban a kontextusban elmondani, amelyben bízhatok abban, hogy a hallgatókat is provokálni fogja. Keresem a Lélek segítségével a magam érintettségét és a gyülekezet érintettségét. Nem a formákkal igyekszem provokálni, hanem engedem, hogy először engem provokáljon az ige, hogy aztán a közösség is bátran fogadja a Lélek provokálását."

A konzervatívnak tűnő alaptézis így válik maivá, aktuálissá, reménységet ébresztővé, az igehirdetés korszerű, dinamikus tartalmává. Krisztust hirdetjük: ez az örök evangélium provokáló aktualizálása.

A szociológiai felmérés konzekvenciái a stratégiai munkánkra nézve[1]

TÓTH KÁROLY ISTVÁN

A cím konzekvenciák levonását kéri. Előadásomban azonban elsősorban a szociológiai felmérés néhány eredményének ismertetéséig tudok eljutni, egy-két fontosnak ítélt párhuzam felvázolásával. Szeretnék hivatkozni a zsinat statisztikai bizottságának néhány hónapja elkészített jelentésére is.

A témához ajánlom a szociológiai felmérésről megjelent *Credo*-cikket (Fábri 2010) – ezt tartom a legjobb összefoglalásnak –, másrészt pedig a stratégiának a *Credo* 2009-es különszámában megjelentetett szövegét és az ott található hozzászólásokat. A statisztikai jelentés az *evangelikus.hu* hírportálon érhető el.

Először néhány szó a felmérés módszeréről. Ezerötszáz egyháztagot kérdeztek meg. Közöttük – nem a felmérést végzők hibájából – valamivel több a választói névjegyzékben szereplő, mint azt az országos átlag indokolná. Erre a torzító tényezőre a későbbiekben még szeretnék visszatérni, mindenesetre fontos tudni az eredmények értelmezéséhez, hogy a megkérdezettek jóval közelebb állnak az egyházhoz, mint a magyar társadalmi nagy átlag. A megkérdezettek átlagéletkora meglehetősen magas: 46 százalékuk 65 év feletti! Ez a magyarországi korfánál, sőt a népszámláláson kimutatott szörnyű evangélikus korfánál is tragikusabb. A válaszadók 62 százaléka nő. Attól tartok, nem tudjuk megcáfolni, hogy ezek az arányok jól jellemzik gyülekezeti tagságunkat. A válaszadók fele 50 000 és 100 000 Ft közötti havi nettó bevételről számolt be, negyede nagyobb, mint 150 000 Ft-ról. Ez az országos átlaggal nagyjából egyezőnek tűnik. A kérdőívek kiegészítéseként harminckét lel-

[1] Előadás a Veszprémi Egyházmegye lelkészi munkaközösségének ülésén.

késszel készítettek mélyinterjút, és hatvanöt egyházi intézményvezetőt is megkérdeztek.

Az eredmények értékelését kezdjük az alapoknál. Mennyire fontos az Ön számára *az evangélikus egyházhoz tartozás?* 91 százaléknak fontos vagy nagyon fontos. Mi a helyzet az *istenhittel?* 70 százaléknak stabil valamennyire az istenhite. Persze a kétségek és a biztos istenhit fogalmán sokat lehetne vitatkozni, mégis minden ötödik gyülekezeti tagunk büszke arra, hogy evangélikus, de szerinte nem biztos, hogy Isten létezik. Komoly ellentmondás. Az eredményt árnyalja, hogy a férfiaknak csupán 60 százaléka, a gyakran templomba járók 87 százaléka nem beszélt kétségekről.

kíthetőségének a lehetőségét ne veszítsük el. A teljes képhez hozzátartozik az is, hogy az istentiszteleti résztvevők között magasabb arányban találhatók olyanok, akik más felekezethez tartoztak vagy tartoznak.

Érdekelt, hogy mennyire reprezentatívak az adatok az egyháztagokra, tehát a gyülekezetek által ismert evangélikusokra nézve. Ehhez egy összehasonlítást hívtam segítségül. Milyen gyakran jár istentiszteletre? *(1. ábra)*

Ebből az derülne ki, hogy a megkérdezettek, tehát az egyháztagok 30 százaléka van ott egy átlagos vasárnapi istentiszteleten. (Ugyanis a minden héten járókhoz hozzá kell adni a haviak negyedét és a ritkábbaknak egy töre-

1. ábra. Tényleg ilyen sokan vesznek részt vasárnaponként az istentiszteleteken?

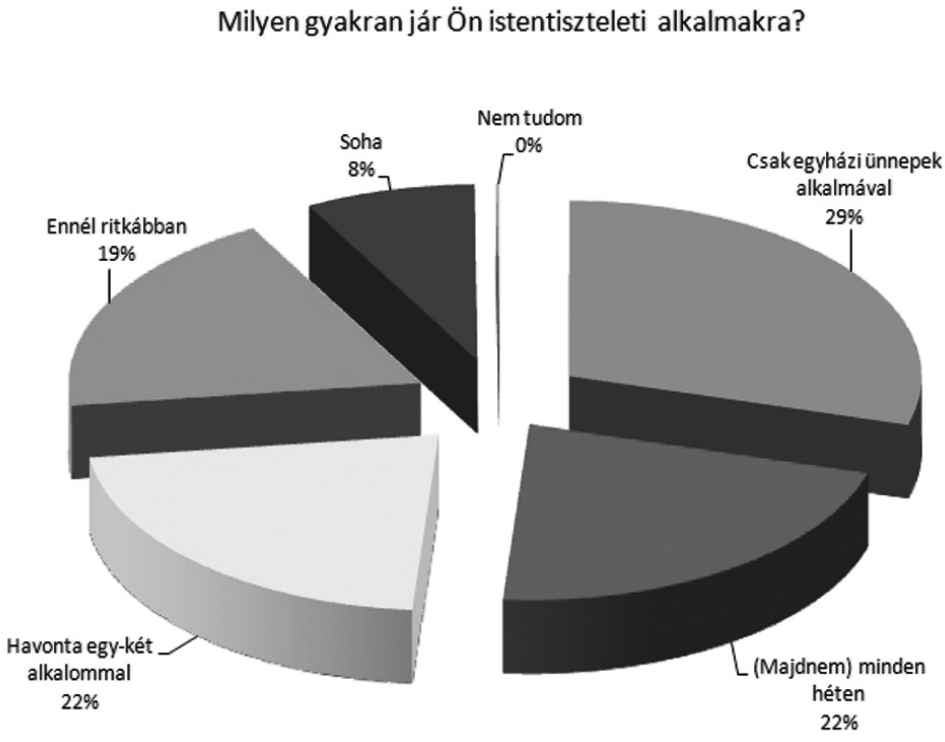

Vallásosság. 44 százalék a maga módján vallásos. Bár ezt a kifejezést sosem tudtam teljesen megfejteni, de rémisztően nagy arány.

Misszió. Mennyire épülnek be nem evangélikus háttérből származó emberek egyházunkba? A családi háttér szerint a válaszadók 73 százaléka hívő evangélikus, 14 százaléka evangélikus, 8 százaléka nem evangélikus hívő. A missziói kérdésre a válasz az eredmények alapján szerintem 2,9 százalék, tehát a kétszázezer egyháztagból ötezernyolcszáz. (Ugyanis az 1,1 százalékot lefedő „jelentős részben nem evangélikus család, de fontos volt a hit" kategória, úgy gondolom, könnyen jelenthet olyan vegyes házasságot, ahol ugyan nem 50 százalékban, de magas mértékben találkoztak az evangélikus egyházzal.) Tehát a nem evangélikusok megszólítása ezek szerint alig működik. Pozitívan megfogalmazva: nagyon fontos, hogy legalább a kötődés családi továbbörödékét is.) Szerintem jó, ha van öt ilyen gyülekezet az országban. Olyan meg szerintem egy sincs, ahol a húsvéti istentiszteleten az egyháztagok 70-80 százaléka részt vesz. Ezzel szemben a mindannyiunk által ismert valóság a statisztikai összesítés számai szerint az, hogy az egyháztagok 10,5 százaléka van ott egy átlagos vasárnapi istentiszteleten. (Megyénkben rosszabb a kép ezen a téren is, mint országosan.) *(2. ábra)*

Úgy gondolom, hogy ebből az összehasonlításból háromféle következtetés adódhat: 1. A felmérésen megkérdezettek komoly arányban csak a gyülekezeti „elitet" képviselik. 2. A megkérdezettek kedvezőbb színben tüntették fel vallásosságukat, mint ami a valóság. 3. Az első és a második feltevés is igaz. Ez természetesen nem a felmérés készítőinek a hibája. A célszemélyek kiválasztásában segédkező lelkészeké annál inkább. Mindenesetre ennek a tor-

2. ábra. Ez a kép talán ismerősebb

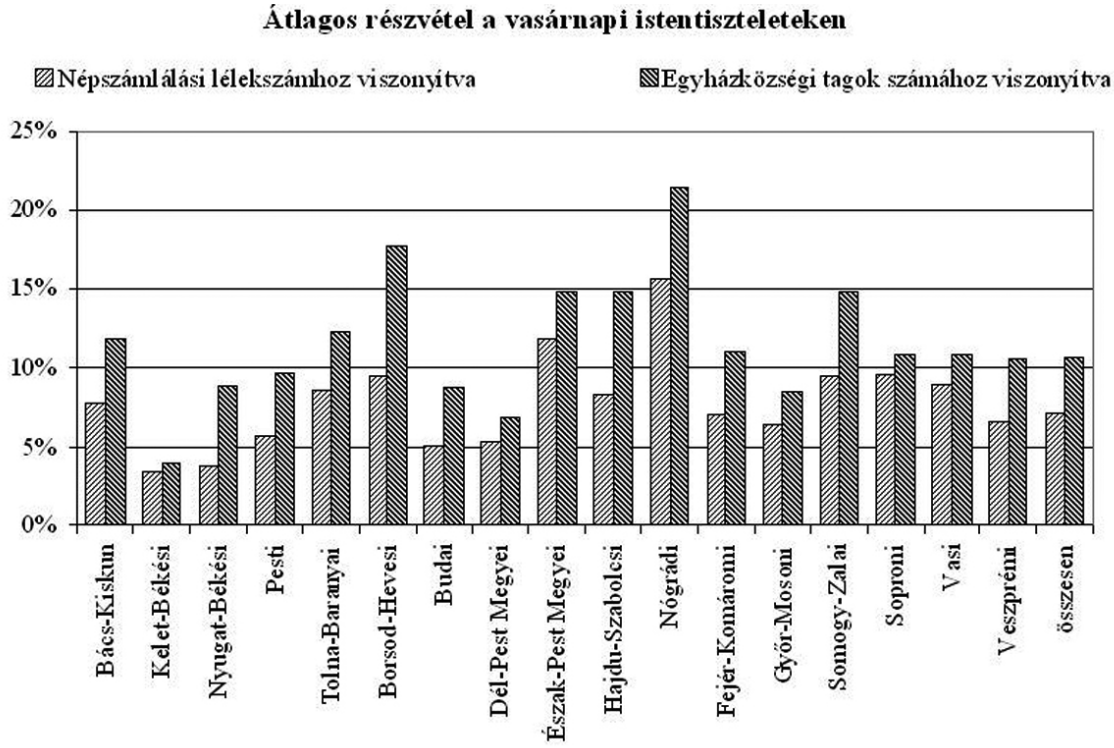

zító hatásnak a figyelembevételével érdemes a következő adatokat vizsgálni.

Gyülekezeti tagjaink milyen gyakran vesznek *úrvacsorát?* Ezt nem szoktuk kiszámolni, csak egy éves összeget, amiben a leghűségesebbek sokszorosan vannak benne. (17 százalék majdnem minden hónapban, 19 százalék két-három havonta, 48 százalék ennél ritkábban, 16 százalék soha.) Ha összehasonlítjuk az istentiszteleti látogatottságról adott önbevallással, akkor még a havonta egy-két alkalommal istentiszteletre járók között is van egy komoly réteg, aki még évente négyszer sem vesz úrvacsorát. Alig több mint egyharmad felel meg – saját bevallása szerint – ennek a gyakran emlegetett lutheri minimális kritériumnak. Két gyülekezet szolgálati területemről: az egyikben az úrvacsorai istentiszteleten jelen levőknek általában 80 százaléka vesz részt a communióban, a másikban sokszor csak egyharmada, pedig mindenki a templomban marad a „Mily nagy az Úr kegyelmességé"-ig. Ráadásul az utóbbi gyülekezetben van ritkábban úrvacsora, és ott járnak többen istentiszteletre. A kérdésre szinte mindig ez a válasz: „Nem vagyok én olyan bűnös." Meggyőződésem, hogy a rossz úrvacsorai arányok nagyon mély problémákról árulkodnak.

Milyen gyakran *imádkozik?* Ez viszont sokkal jobb képet mutat. 53 százalék (majdnem) minden nap. Alig vannak (6 százalék) olyanok, akik soha. Több mint a háromnegyed legalább hetente. Erre a területre talán érdemes lenne jobban odafigyelni. Lehet, hogy több hangsúlyt fektethetnénk imakönyvek terjesztésére, vagy legalább egy-két imádságot tartalmazó lapot osztogathatnánk felnőtteknek-gyerekeknek. A legtöbb falusi gyülekezetben még mindig megszólal a harang valamikor estefelé. Talán nem lenne haszontalan felelevéníteni az ehhez eredetileg kapcsolódó imádság gyakorlatát.

Rosszabb a helyzet *a Biblia és az Útmutató* olvasásával. Egyharmad nyitja ki ezeket legalább hetente. Persze ez még mindig szép szám, én a saját gyülekezeteimben ennél sokkal rosszabb arányt feltételezek. És ha kiderítenénk mondjuk az *Útmutató* évente eladott példányszámát (mínusz a lelkészi hivatalokban porosodó, mégsem eladott darabok), nem hiszem, hogy alátámasztaná a felmérés eredményét. Ismerek olyan gyülekezetet, ahol az egyháztagok 1 százaléka sem vásárol *Útmutató*t – az egy következő kérdés, hogy ők milyen gyakran nyitják ki. Apróság, de lehet, hogy többet érnénk a konfirmandusok ajándék Bibliájával, ha nem a vizsga után adnánk át, hanem még a felkészülés kezdetén, és legalább év közben ki kéne nyitniuk néhányszor – a saját példányukat.

Mi a fontos az *egyházi kötődésekből?* Dobogós helyezés jutott a temetőbe járásnak és az egyházfenntartói járulék befizetésének (82-86 százalék). Viszont a gyülekezeti újságokra és honlapokra ezek szerint nincs valami nagy igény (4 százalék).

Mi a legnagyobb *gyülekezeti probléma?* Tényleg a templomba járásnál és az anyagi körülményeknél kezdődnek és végződnek a komoly problémák? Ezek végeztek az első két helyen – persze ha a népszerű „nem tudom"-ot nem számítjuk. Mi, lelkészek vajon mást sugallunk a gyülekezetünknek? Beszélünk arról, hogy nem csak ezek a bajok?

Mert hogy egymás között ezeket emlegetjük a gyülekezetek fokmérőjeként, az biztos. Minden más másodlagos?

Mi a legfontosabb *érték?* A család (93 százalék!). Ez mintha nem állna teljes összhangban azzal, hányan nem állnak szóba egy-egy közvetlen családtagjukkal, és hány szülőnek mindegy, gyermeke hol bulizik éjszaka.

öt viccet elmesélnénk, akkor biztosan sokkal többen jönnének. Lehet. De ezt ők magukról nem tudják elképzelni. Mivel tudnánk motiválni őket? Abszolút domináns válasz, hogy semmivel, vagy nem tudom. Ezeket a válaszokat csak egyvalami tudta megközelíteni: ha egészségesebb lenne – ne felejtsük el, hogy majdnem 50%-b százalékan nyugdí-

3. ábra. A gyülekezeti tagoknak legalábbis nincs sok ötletük

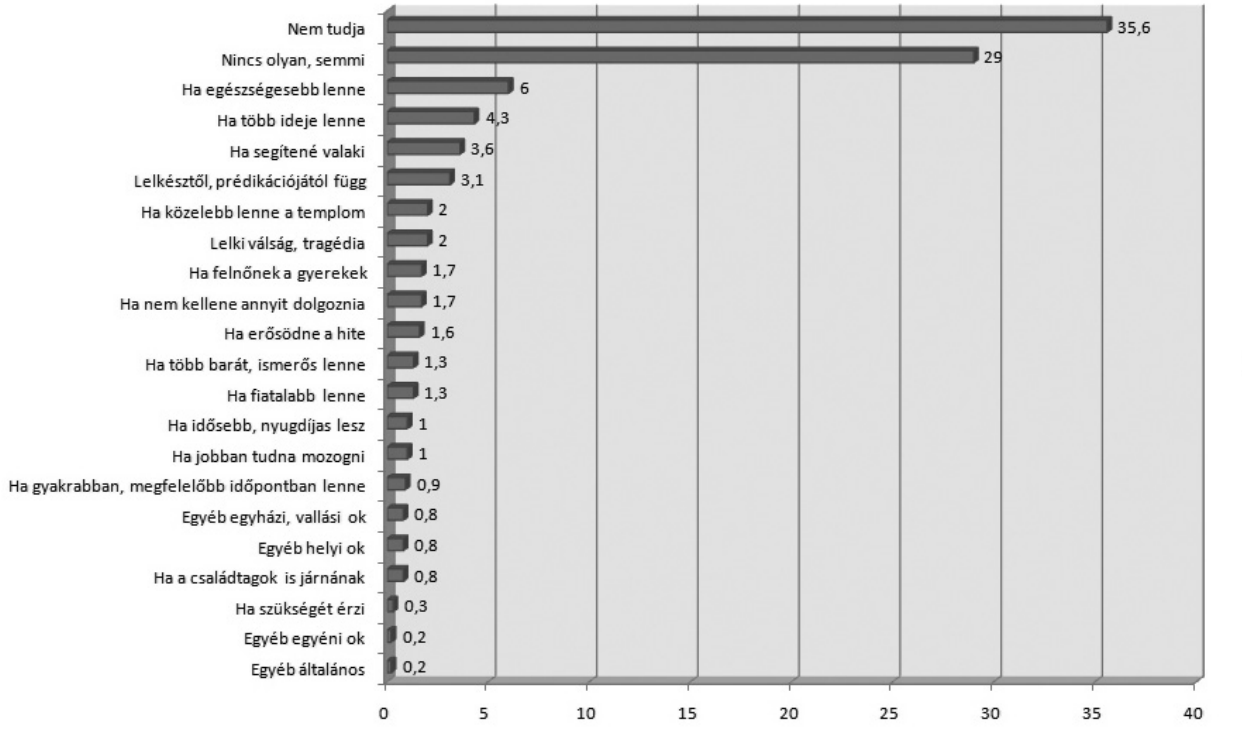

Nyitott, *befogadó felekezet* vagyunk? Csak három sort hasonlítottam össze annak a kérdésnek az eredményeiből, hogy mi jellemző az evangélikusokra. Azt sokat emlegetjük, hogy mi mennyire elfogadóak vagyunk. Az általános kérdésnél („Általában megértők, elfogadók a más véleményen lévőkkel") gyülekezeti tagjaink még tudják a leckét: persze, hogy elfogadóak vagyunk. Na de kik ezek a mások? Cigányok? Velük szemben azért nem. Annyira, mint a társadalom – ez nem sok… A homoszexuálisok? Velük szemben pedig még a társadalomhoz képest is kevésbé vagyunk megértők. Felhívom a figyelmet arra, hogy nem az volt a kérdés, mennyire vagyunk megértők, elfogadók a homoszexualitással vagy a melegfelvonulásokkal szemben. Hanem a homoszexuális emberekkel szemben…

A felmérés számomra legdöbbenetesebb eredménye: az *elégedettség.* Realistábban fogalmazva: a közöny.

Mi késztetné gyakoribb templomba járásra? *(3. ábra)* Újra és újra felmerül bennünk, hátha sikerülne valahogy nagyon vonzóvá tenni az istentiszteletet modern zenével, tánccal, vidámsággal. Ha minden igehirdetésben legalább

jasokról van szó. Van viszont egy sokkal kisebb arány, ami szerintem nagyon fontos lehet a számunkra: 3,6 százalék, ha segítené valaki. Nincs emberük. Ezen érdemes lenne egészen komolyan elgondolkozni.

Önkéntesség. Mennyi időt fordít átlagosan önkéntes gyülekezeti munkára? Szinte semmit. Elégedett ezzel? Nagyon. *(4. ábra)*

Elégedett a gyülekezet tagjainak pénzbeli áldozathozatalával? Hogyne.

És az *igehirdetés.* Balatonszárszón, a májusi lelkészkonferencián részben a szociológiai felmérés következményeit jártuk körül. Beszélgettem egy nálam jóval tapasztaltabb lelkésszel. Nagy meglepetésemre arról mesélt, hogy néhány évtizeddel ezelőtt még előfordult, hogy ha egy prédikáció tényleg minden lehetséges mértéket alulmúlt, akkor néhányan akár szóvá is tették, hogy ők nem ezért jöttek. Ilyen ma (szinte sehol) nincs. Mindenre ugyanaz a köszönjük a válasz. A legjobbra és a botrányosra is. Mindegy. Egyre gyakrabban kísért meg, hogy tényleg ki kéne próbálni a telefonkönyv felolvasását, mert lehet, hogy akkor sem ér-

4. ábra. Mennyire elégedett a gyülekezet tagjainak aktivitásával, általában a gyülekezetért végzett önkéntes munkával, áldozathozatallal?

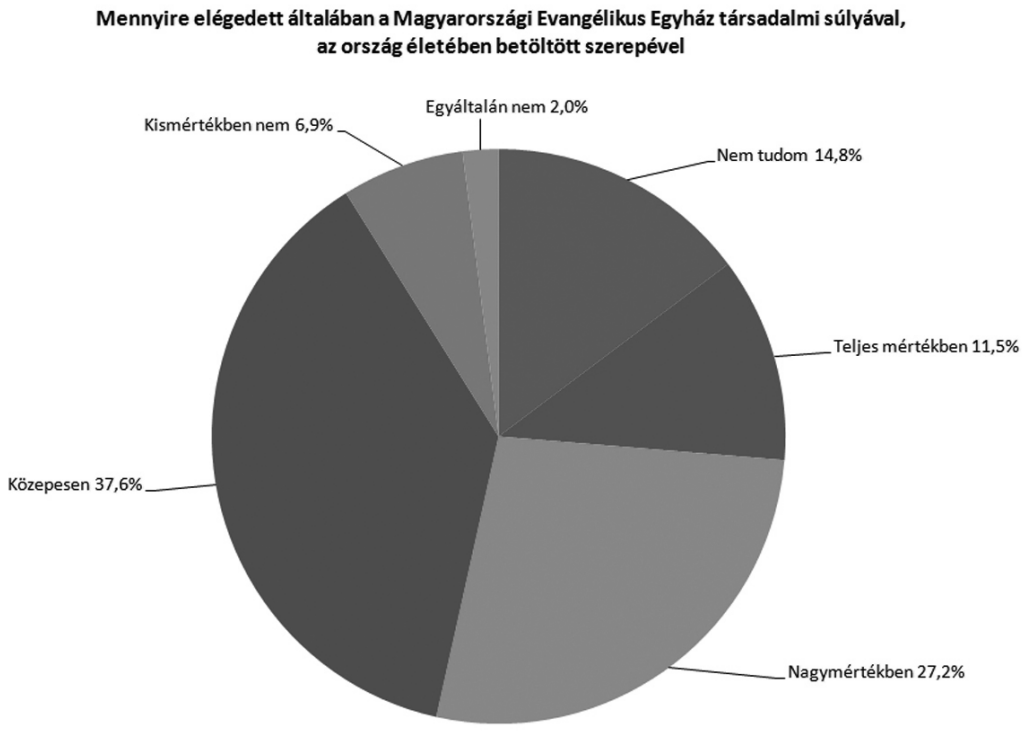

kezne más reakció. Mennyire elégedett a prédikációval? Nagyon! *(5. ábra)*

Az ötös skálán az átlagos osztályzatunk 4,26. A szociológusok azt mondják, hogy ilyen kimagaslóan jó érték normális körülmények között sohasem szokott kijönni. Számomra ez azt üzeni, hogy itt valami nagyon nincs rendben. Az eredmények szerint a falusi igehirdetések még sokkal jobbak, mint a városiak vagy pláne mint a fővárosiak. És érdekes módon a diplomások is valamivel gyengébb igehirdetéseket fognak ki… Újra mondom: közöny.

Látogatás, lelkigondozás. Fordult-e hitéleti, magánéleti kérdésben a lelkészhez? Nem. Jó ez így? Persze, sőt ritkábban kéne. Egyébként a látogatással kapcsolatban voltak a leginkább polarizáltak a lelkészkonferencia résztvevői: van rá igény? Van foganatja? Egyet biztosan tudok: nekem szükségem van/lenne rá lelkészként, hogy látogassak, enélkül vakrepülésnek tűnik a lelkészkedés.

Egy mellékesebb kérdés. Az *adó alapítványi 1 százaléka*. 5,3 százalék azért nem ajánlotta fel, mert vagy nem ismert evangélikus alapítványt, vagy egyáltalán a lehetőségről sem tudott. Itt talán lehetne valami előrelépést elérni. A mi gyülekezeteinknek nincs alapítványa. De áprilisban-májusban egyházmegyénk és a tágabb környék összes evangélikus alapítványát szórólapon és plakáton is szoktuk reklámozni. Az idén tavasszal felmerült a fraterneten, hogy ilyen szórólapokat központilag is ki lehetne adni. A felmérés szerint érdemes lenne.

Az adatok között utolsóként a *statisztikai jelentés* néhány tanulsága. Az egyháztagok száma kilenc év alatt országosan 5 százalékkal csökkent. Az egyházfenntartóké 13 százalékkal! Ebből könnyen kiszámolható, hogy ha ugyanezzel a gyorsasággal folytatódik a folyamat, akkor nem kell sokat várni, hogy az utolsó evangélikus is elfelejtse befizetni az egyházfenntartói járulékot. Egyébként a legkevésbé a Dunántúlon csökken. Viszont megyénk nem áll jól: a tíz év alatt megkereszteltek aránya a népszámlálási adathoz viszonyítva 7 százalék. Ez a legroszszabb érték az összes megye közül. Az országos átlag 10 százalék. A reprodukcióhoz legalább 14 százalék kéne, ezt Bács-Kiskun megye közelíti meg valamennyire.

Néhány adat megyénk egyházközségeiről. Nem meglepő módon a városi gyülekezetekben a legrosszabb a gyülekezeti tagok aránya a népszámlálási létszámhoz képest. Bár az egyik város elég jól áll ezen a téren, az egyik falu pedig borzasztóan. Van egy-két falusi gyülekezet, ahol szinte mindenki egyházfenntartó. A keresztelések és temetések különbözetéből adódó százalékos változás: egyik falusi gyülekezetünknek több mint az ötödét temettük el egyetlen évtized alatt. Viszont van három egyházközség, ahol több volt a keresztelés, mint a temetés. Az összes bevételből a hívektől származó rész aránya: van, ahol ez majdnem 80 százalék, van, ahol 8 százalék. Bár szerintem ezt nagyon torzítják az átfutó tételek, főleg az intézményfenntartó vagy sok hittanórát ellátó gyülekezetek esetében. Egy egyházfenntartó éves

átlagos hozzájárulása – két falusi gyülekezet: az egyikben 12 000 Ft, a másikban 1000 Ft.

Végül némi összehasonlítás a *stratégiával.* Bár szerintem kevés az érintkezési pont, mert a stratégia mintha alapvetően másról beszélne, mint a felmérés kérdései. De azért van egy-két összevethető tétel:

A stratégia hangsúlyosan beszél az önkéntes munka kultúrájának megerősítéséről. A felmérés megerősíti, hogy rosszul állunk ezen a téren.

Hadd említsem még egyszer azt, ami szerintem a legnagyobb tanulsága a felmérésnek: a közöny. Fábri György is ezt adta összefoglaló cikke címének: *Nekünk így is jó?* Ennek a csökkentésére mindenképpen gyors és konkrét lépéseket kellene tennünk.

Zárásként egy jelenség, amely a felmérés lelkészi mélyinterjúi szerint súlyos probléma, és a szárszói konferencián is hangsúlyosan került elő: kibeszéletlenség, tabuk a lelkészi karon belül. Érdemes elolvasni a mélyinterjúk elemzé-

5. ábra. Mennyire elégedett a prédikációval általában? – Az átlagosztályzat: 4,26

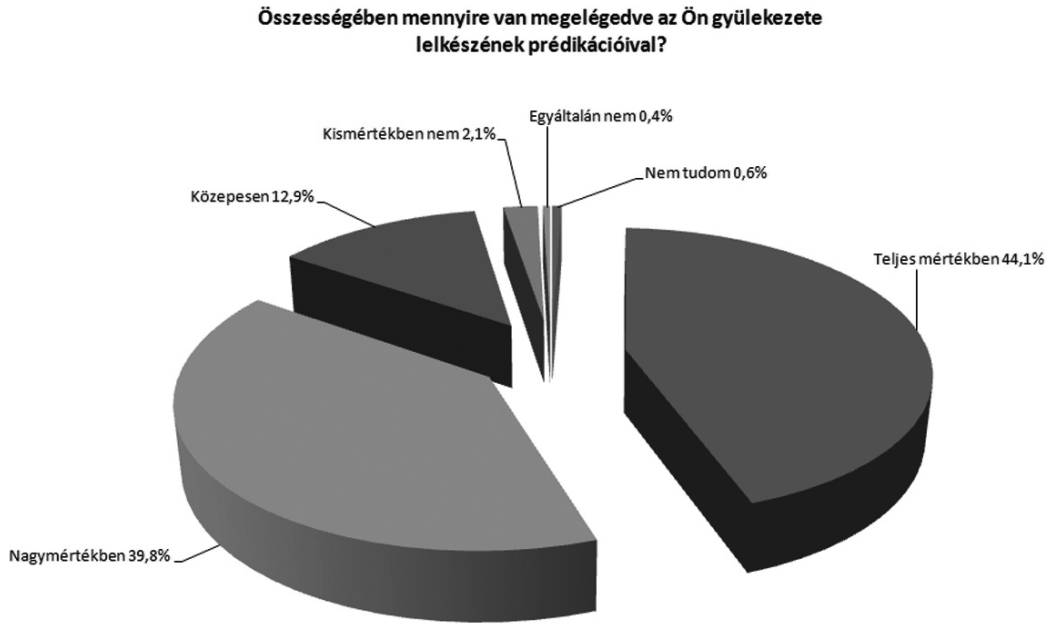

Lelkészi szupervízió. A stratégia beszél róla, a felmérés lelkészi mélyinterjúi szerint a többség esetében erre van igény. Bár van, aki elutasítja.

A stratégia fontos feladatként beszél az (intézményi) oktatásról. A szociológiai felmérés szerint a gyülekezeti tagok ezt közel sem tekintik ennyire fontosnak. Az eredmények azt pedig egyáltalán nem támasztják alá, hogy az egyháztagok igénye alapján kéne sok új iskolát átvennünk. Igaz, a stratégiából sem tűnik úgy, hogy ez célunk lenne, bár a valódi törekvéseinket ez sem befolyásolja.

Igehirdetés. A stratégia alig beszél róla, illetve nagymértékben alárendelődik a spiritualitás fogalmának. A felmérés kiáltó közönyről tanúskodik az igehirdetések tartalmával, minőségével kapcsolatban.

séből az ezzel foglalkozó fejezetet. Döbbenetes kép rajzolódik ki belőle a lelkészi közösségről: bizalomhiány, félelem az őszinteségtől, a szolidaritás hiánya, karrierépítés, féltékenység, rivalizálás. Azért említem ezt utoljára, mert talán ezen tudnánk mi a legtöbbet változtatni. Lelkészi munkaközösségként és egyénileg is.

Felhasznált irodalom

Fábri György 2010. Nekünk így is jó? *Credo,* 3–4. 101–114. o. Másodközlés: *Credo,* 2011/különszám, 19–32. o.

Élő kövek egyháza. Az evangélikus megújulás stratégiája. (Hozzászólások társadalompolitikai, teológiai és módszertani szempontból.) *Credo,* 2009/különszám.

Statisztikai jelentés 2010. *Evangélikus Portál.* http://www.evangelikus.hu/teologia/statisztikaijelentes2010/jelentes.doc/view.

Reformáció.500

KORÁNYI ANDRÁS

A Reformációi Emlékbizottságot 2009-ben alapította meg a zsinat azzal a feladattal, hogy a reformáció 2017-es, ötszáz éves jubileumának méltó megünneplésére tegye meg a szükséges előkészületeket egyházunkban. A megalakulást az első kezdeményező, a néhai Fabiny Tibor egyháztörténész-professzor sajnos már nem érhette meg, de a bizottságot most fia, Fabiny Tamás püspök elnökli. Szinte minden érintett munkaág, a hittudományi egyetem, az országos iroda, az evangélikus sajtó egyaránt képviselteti magát a testületben. Az elmúlt két esztendőben nagy kezdeményezések indultak el, amelyek messze túlmutatnak egy „ünnepi tűzijátékon", sokkal inkább az egyházat szellemiekben, kisugárzásában és közösségi megerősödésében segítő, sokrétű munka kezdődött.

A vázlatos áttekintést talán az egyik legnagyobb vállalkozással, a 12 kötetesre tervezett, reprezentatív Luther-válogatással kell kezdeni. Az első kötet már ebben az évben, reformáció havában megjelenik a Luther Kiadó gondozásában, ünnepélyes bemutatására a tervek szerint a Magyar Tudományos Akadémián kerül sor. A széleskörű és igényesen összeállított sorozat minden évben új kötettel jelentkezik majd – egy évszázados hiányt pótolva a magyar nyelvű Luther-irodalomban. Kiemelt célként rögzítettük és fel is gyorsult egyházi gyűjteményeink anyagainak széleskörű digitalizálása, amellyel a modern kutatási és tudományos követelményeknek éppúgy szeretnénk megfelelni, mint a széleskörű egyházi és tudományos hozzáférést is biztosítani. Fontos szerepet játszik a folyamatos, igényes felkészülésben az Evangélikus Országos Múzeum, amelynek megújulási terveiben a méltó egyházi bemutatkozás és a változatos kiállítások és közösségi programok továbbra is fontos szerepet játszanak.

Nagy vállalkozásnak ígérkezik a Luther Márton életét bemutató rajzfilmsorozat terve. A felkért alkotót, Richly Zsoltot jól ismerhetjük a *Kockásfülű nyúl* mesesorozat rendezőjeként. Az elképzelés nagysága és jelentősége – a remények szerint – nemzetközi jelentőségű lehet, így már az előkészületekbe, a szponzorálásba is szeretnénk bevonni a külföldi testvéregyházakat.

Régi elképzelés volt – az ausztriai mintát követve – evangélikus egyháztörténeti, egyházművészeti és egyházismereti útvonalak kialakítása turista- vagy „zarándokutak" céljára, ezekhez ismertető kiadványok szerkesztése és megjelentetése. Reméljük, hogy ezzel segíteni tudjuk a szóba jöhető gyülekezetek, evangélikus szempontból jelentős területek összefogását is.

Természetesen az egyházzene sem maradhat ki a következő évek programjaiból. Nemcsak ünnepi zeneművek megszületését szeretnénk elérni, hanem különböző programokkal a gyülekezeteket is be akarjuk vonni időről időre a meghirdetendő eseménysorozatokba. Bátorítjuk, hogy induljon el gyülekezeteinkben, intézményeinkben is a közös felkészülés mind művészeti, mind tudományos alkalmak, versenyek szervezésére.

A sok-sok elindult kezdeményezés összehangolása mellett a Reformációi Emlékbizottság rendszeresen tartja a kapcsolatot a hazai és külföldi testvéregyházakkal. Talán nem túlzás azt állítanunk, hogy hazai felkészültségünk megállja a helyét minden összehasonlításban. Nagy öröm volt ennek keretében a munkabizottság közös kihelyezett ülése Wittenbergben, ahol megismerhettük az LVSZ és a helyi Luther Centrum terveit, és elültethettük egyházunk fáját is a nemrégen létrehozott reformációi emlékparkban, amiről hírt adott egyházi sajtónk is. Most arra készülünk, hogy ősszel idehaza is elültethessük a wittenbergi fa hazai ikertestvérét, hirdetve a jubileum közeledtét.

A tematikus évek gondolatával már idén megjelentünk az egyházi és világi nyilvánosság előtt. A német evangélikus mintán felbuzdulva állítottuk össze a hazai viszonyokra alkalmazott tematikus sorozatot 2017-ig – még akkor is, ha saját erőnk és hagyományaink nem mérhetőek a hasonló német vállalkozás méreteihez. Reformáció és szabadság: az idei év témája határozta meg evangélikus naptárunk szerkesztését, találkozhatunk vele plakátokon, konferenciákon, az evangélikus honlapon vagy a sajtóban. Az elképzelések szerint minden évben hasonló módon folytatódna mindez.

Mindebből határozottan látszik, hogy egyházunkban nem egyfajta ünnepi évet szeretnénk előkészíteni 2017-re, hanem fontos, sokszor eddig elmaradt munkákat pótló, másfelől a közösséget ébresztő és lendületbe hozó folyamatos felkészülést tűztünk célul magunk elé. Miközben a külső, infrastrukturális építkezésre nagy összeget költött egyházunk az elmúlt időkben is, reményünk szerint sikerül felmutatni a szellemi-lelki építkezés, a külvilág felé történő evangélikus bemutatkozás fontosságát és erejét is. Igyekszünk meggyőzni mindenkit, hogy a szellemiekbe való – emberi és anyagi – befektetés is legalább olyan fontos és építő lehet egyházunknak, mint az épületek emelése.

Talán nem indokolatlan jó érzéssel lehet mondanunk: mindez rövid és vázlatos összefoglalása mindannak, aminek gondozására és összefogására megalakult a Reformációi Emlékbizottság. Széles körben ma már lehetetlen volna mindezt a sajtó és különösen az internet nélkül sokaknak hozzáférhetővé tenni. Ebben számítunk különösen is minden lelkészre és aktív egyháztagra, hiszen közös ügyről van szó. Az internetes oldalról, amelyet bátran ajánlhatunk gyülekezeteink figyelmébe is, bőségesen értesülhetünk az aktualitásokról – ismerjük és jegyezzük meg: reformacio.500.hu!

Igehirdetés Valtinyi Gábor búcsúztatásán

HEGEDŰS ATTILA

„Bár a szívünk elítél, Isten mégis nagyobb a mi szívünknél, és mindent tud." (1Jn 3,20)

Kedves testvéreim, kedves gyászoló család!
Úgy döntöttem, nem fogok nektek hazudni. Ahhoz túlságosan szeretlek titeket. Gábor bácsi sem szerette volna, talán ezért kérte, hogy temetésén ne legyen szertartás – tudta, hogy ebben a helyzetben nagyon könnyű lenne valamerre kifacsarni a valóságot.

Márpedig a valóság, amit át kell és át kellett élnetek, nehezen megfogalmazható, és szinte vonzza a hazugságot. Egyértelműnek szeretnénk látni a világot, de ez az egyértelműség most csak torzítani tud.

Mire emlékezzünk most? A tündöklő tehetségre, vagy arra, ami ebből a tehetségből megmaradt? A nagyszerű orgonaművészre vagy a koncert utáni bankettről hazatérőre? A zseniális orgonistára és prédikátorra vagy arra, aki utána lejött a szószékről vagy az orgonapadról? Arra, aki lehetett volna, vagy arra, aki lett?

Mindkettő kép igaz, és mindkettő hazudik. Halála előtt pár nappal véletlenül futottam össze valakivel, akivel Gábor bácsiról beszélgettünk, és aki mesélte, hogy annak idején, amikor felvételizett a Zeneakadémiára, az egyik felvételiztető tanár ezt mondta: ezt az embert sokszorosítani kellene! Igaza volt? Mindannyian kimondanátok ezt a mondatot? A földi valóság melyik oldalát emeljük ki, és melyiket fedje jótékony homály?

Lehetne úgy emlékezni rá, mint olyan tehetségre, akinek az volt a tragédiája, hogy különleges adottságai szétfeszítették létének és a korának szűk kereteit, és ebbe roskadt bele. Milyen szép lenne így beszélni róla! De vajon az igazságot, a teljes igazságot mondanánk el, ha minden nyomorúságért az őt körülvevő világot hibáztatnánk, amely nem ért fel az ő művészi szintjére? Vajon nem hazudnánk-e önmagunknak?

De lehetne úgy is emlékezni Valtinyi Gáborra, hogy felemeljük mutatóujjunkat: ember, vigyázz! Lehetne ítélkezni is fölötte. De vajon nem hazudnánk-e akkor is, ha csak a bűnökre, az elveszettségre tennénk most a hangsúlyt? Ha elfelejtenénk azokat a régi koncerteket, a prédikációkat? Ha elfelejtenénk, hogy az utolsó években, testileg és lelkileg összetörve is úgy tekintett önmagára, mint Isten igéjének hirdetőjére? Azt, hogy akkor is igyekezett valamiféle méltóságot magára erőltetni, amikor már oly sokat elvesztett belőle? Mintha utolsó éveiben is ebbe, az emberi lét pátoszába kapaszkodott volna bele. Van-e jogunk elvitatni tőle ennek a kapaszkodásnak a hitelességét?

Mit lehet most tenni?

Ne haragudjatok, hogy most nem vagyok udvarias, és nem csak a szépre emlékezem és emlékeztetlek benneteket. Ha így tennék, magamat is megcsalnám. Mert bennem is kínzó feszültség van a között, amit hallottam a múltról, és amit a jelenben láttam. Bennem, ifjú lelkészben is kérdések feszülnek: tényleg szinte mindent el lehet veszíteni? Ha ma nem engedném meg magamnak, hogy ezekkel a kérdésekkel szembesüljek, magamnak és nektek is hazudnék. Nemcsak nektek, nekem is fáj, nemcsak veletek, magammal szemben is udvariatlan vagyok.

Hadd kérjek hát olyasmit, ami a legnehezebb most: próbáljatok meg *nem* véleményt alkotni, *nem* értelmezni az elmúlt hatvanhat évet! Tudom, ez nehéz, hiszen egyben saját életeteket is értelmeznetek kell. Mégis, azt hiszem, ha mi döntjük el, a két félmondat közül akár az egyik, akár a másik mentén értjük meg a múltat, becsapjuk magunkat, és megfosztjuk magunkat valamitől.

Mégis azt kérem: ne ítéljetek meg és ne ítéljetek el senkit és semmit! Ne kritikával gondoljatok erre a hatvanhat évre, de ne is akarjátok mentegetni! Ne váljon kezetekben az emlék erkölcsi feddés eszközévé, de ne is akarjátok kimagyarázni a bűnöket! Mindkét véglet – ha a rosszat emlegetjük, vagy ha a rosszat mindenáron jóra akarjuk magyarázni – hazugságba visz bennünket. És a legnagyobb hazugság az, ha azt hisszük, hogy mi tudunk véleményt, ítéletet mondani Gábor bácsi életéről.

Tegyük meg a legnehezebbet: ezt az ítéletet tegyük le Teremtője kezébe! Mondja ki ő az igazságot erről az életről, erről a hatvanhat évről! És mielőtt ti, akik szerettétek őt, megijednétek attól, hogy a legnagyobb Bíró elé kell állnia, hadd biztassalak titeket két dologgal. Először is azzal, hogy az elé kell állnia, aki teremtette őt, s ezért valóban ismeri teljes egészében – nemcsak egyik vagy másik arcát, hanem az egész embert, a teljes Valtinyi Gábort. Másodszor pedig azzal, hogy ott nem fog egyedül állni: mellette áll Krisztus, és akármi lesz az ítélet, Jézus maga fog ott állni mellette, és magára vállalja az ítéletet.

És bár a mi számunkra minden bizonytalannak tűnik – a múlt értelme, a jövő ítélete –, ez az egy biztos, biztosabb mindennél: az ítéletben Gábor bácsi nem lesz egyedül, mellette áll Megváltónk. És ha minden más bizonytalan is volt életében, hiszem, hogy Valtinyi Gábor

ezt mindig tudta, függetlenül attól, hogy meglátszott-e a mindennapjain.

Ne Gábor bácsira figyeljünk most, hanem arra, aki mellette áll! Hisszük, hogy Isten is rá, Krisztusra figyel, és ez alapján mond ítéletet róla is. És ahogyan őt rábízzuk, úgy merjük magunkat is rábízni, kérdéseinkkel, dühünkkel, meg nem válaszolt kérdőjeleinkkel, ellentmondásos indulatainkkal együtt. Ne akarjunk magunk felett sem ítélkezni – engedjük, hogy Jézus jelenléte tegyen bennünk rendet! Ámen.

Emlékezés Vető Béla (1927–2011) evangélikus lelkész szolgálatára

Vető Béla Budapesten született 1927. július 16-án. Apai nagyapja evangélikus kántortanító, apja tisztviselő volt. Középiskoláit a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnáziumban végezte, 1945-ben tett érettségi vizsgát. Ezután kezdte meg teológiai tanulmányait az Erzsébet Tudományegyetem soproni Evangélikus Hittudományi Karán. Szigorlatait 1949-ben tette le. Ezt követően Szabó József püspök avatta lelkésszé Békéscsabán, 1949. október 9-én. Utána Budapest-Józsefvárosban, Kecskeméten és Budapest-Kőbányán volt segédlelkész. Négy segédlelkészi év után a Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem ügyvivő lelkésze és a Luther Márton Intézet igazgatója volt 1953. június 1-jétől 1956. június 30-áig.

Amikor Halász Béla esperes-lelkészt a Pápai Evangélikus Egyházközség hívta meg lelkészéül, és veszprémi lelkészi állásáról 1956. július 1-jei hatállyal lemondott, akkor D. dr. Vető Lajos püspök Vető Bélát küldte ki Veszprémbe helyettes lelkészként. A gyülekezet hamarosan megválasztotta, s augusztus 12-én már be is iktatták rendes lelkésszé. Ebben a szolgálatban tizennyolc és fél évet töltött.

1964-ben idegenvezetői tanfolyamot végzett, és attól kezdve, amíg Veszprémben lakott, a Veszprém Megyei Idegenforgalmi Hivatal munkatársaként szabadidejében idegenvezetéssel is foglalkozott. Ehhez a munkájához mint másodálláshoz az egyházkerület püspöke hozzájárult.

1972-ben öt hónapos ösztöndíjas kiküldetést kapott Finnországba, ahol a népfőiskolák és az ébredési mozgalmak finnországi jelentőségével és az egyház életében való szerepének tanulmányozásával foglalkozott.

1975. január 1-jétől kezdődően az Evangélikus Országos Levéltár vezetői tisztségével bízták meg. A levéltári szakismereteket még egyetemes egyházi ügyvivő korában szerezte, amikor 1954. március 15-étől április 28-áig a Magyar Országos Levéltárban dolgozott. A kinevezésre való tekintettel 1974. december 31-ével lemondott veszprémi lelkészi tisztéről, s Budapestre, a levéltár székhelyére költözött.

Levéltárvezetői munkája mellett is sok gyülekezetben tartott rendszeresen istentiszteleteket. Több gyülekezetben volt hivatalosan kiküldött adminisztrátor lelkészváltozáskor vagy a lelkész betegsége, illetve külföldi kiküldetése idején. Elsősorban a Pesti Egyházmegye területén volt sok ilyen megbízatása. A budapesti gyülekezetek közül a leghosszabb helyettesítést Kőbánya, Pestszenterzsébet, Józsefváros, Rákoskeresztúr, Rákospalota, Rákosszentmihály, Zugló, Pestújhely gyülekezeteiben végezte. Így Vető Béla levéltári munkája idején sem szakadt el a gyülekezetektől és az ige hirdetésének szolgálatától.

Igehirdetéseket tartott a Magyar Rádióban és Televízióban, gyülekezeti és iszákosmentő missziói konferenciákon, előadásokat tartott teológiai, történeti és levéltári szakmai témákról. Cikkei jelentek meg a *Lelkipásztor* és az *Evangélikus Élet* című egyházi folyóiratokban, valamint a *Lutherische Kirche in der Welt* című sorozat 1984. évi számában német nyelven, *Luther végrendelete Magyarországon* címmel.

Mint levéltár-igazgató 1995. december 31-ig, nyugdíjba vonulásáig teljesített szolgálatot. Ezután még egy évig megbízás alapján félállásban ellátta a levéltár vezetését. Közben Veszprémbe költözött, hogy egykori szolgálati helyén töltse el a nyugdíjas éveit. 1998-ban a gyülekezet felkérésére megírta a Veszprémi Evangélikus Egyházközség és a templom 200 éves történetét.

Vető Béla lelkészi és levéltár-igazgatói munkája mellett különféle egyházi tisztségeket is betöltött. 1954-ben megválasztották az egyetemes egyház levéltári és könyvtári bizottságába, valamint a Luther Márton Intézet bizottságba, később a Sajtótanács és az *Evangélikus Élet* szerkesztőbizottságának tagja lett. Vezetője volt az iszákosmentő és a Jó Pásztor-missziónak. Később az Evangélikus Lelkisegély-szolgálatnak lett az első időkben titkára, majd

vezetője. A Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesületének (Melte) megalakulásától (1993) vezetőségi tagja.

Az egyházi levéltárakért végzett szolgálata elismeréseként 2009-ben Kormos László-díjat kapott. Ugyanebben az évben vette át gyémántdiplomáját az Evangélikus Hittudományi Egyetemen.

Vető Béla 1953-ban kötött házasságot a Békéscsabáról származó Molnár Évával, aki nyugdíjba meneteléig banktisztviselőként dolgozott. A gyülekezeti munkában rendszeresen részt vett mint gyermekbibliakör-vezető. Isten kegyelméből három gyermeket nevelhettek fel. Béla mérnök-tanár, Érden magántervező, felesége kertészmérnök. Négy gyermekük van, közülük a legidősebb egy éve kötött házasságot. István evangélikus lelkész Cinkotán. Felesége önkormányzati tisztviselő, négy gyermek édesanyja. András evangélikus lelkész. Feleségével együtt szolgál Bécsben, a floridsdorfi gyülekezetben. Két gyermeket nevelnek.

Boldog családi körben, hálaadással ünnepelték meg 50. házassági évfordulójukat 2003-ban. A következő év tavaszán Vető Bélát súlyos betegség érte, amelyből a mennyei Atya kegyelméből csodálatos módon felépült. Az azóta eltelt hét esztendőben Isten még sok áldásban részesítette. Ő keresztelhette meg két legkisebb unokáját, és részt vett Lisa konfirmációján is. Legidősebb unokája esküvőjén boldogan ünnepelt együtt az egész család.

Ez év tavaszától szívpanaszai miatt több ízben volt kórházban. Ez idő alatt a 118. zsoltár és a „Te vagy reményem sziklaszála" kezdetű ének soraiból sok erőt merítettek feleségével együtt. Egész élete az Úr kezében volt. Megbékélve engedjük el őt a feltámadás napjáig.

Összeállította Czenthe Miklós

Igehirdetés Vető Béla evangélikus lelkész temetésén

Zsolt 118,17

ISÓ ZOLTÁN – ISÓ DOROTTYA

„Nem halok meg, hanem élek,
és hirdetem az Úr tetteit!" (Zsolt 118,17)

Az idézett zsoltár hálaadó zsoltár, amely ezzel a verssel kezdődik: *„Adjatok hálát az Úrnak, mert jó, mert örökké tart szeretete!"* A templomban az istentiszteleten hangzik a hálaadó ének és imádság a gyülekezet szívéből és ajkáról. Hálát adnak Isten csodálatos cselekedeteiért, megtartó kegyelméért, amelyet átéltek és megtapasztaltak. A zsoltár második része a templomba történő bevonulást írja le, amelyben szintén megtalálható a hálaadás lelkülete és szándéka, és mintegy keretbe foglalva, a kezdő sorral zárul a zsoltár: *„Adjatok hálát az Úrnak, mert jó, mert örökké tart szeretete!"*

Mi is azért vagyunk most itt, hogy hálát adjunk Istennek Vető Béla lelkész testvérünk életéért és szolgálatáért. Az ő életét is a hálaadás foglalja keretbe. Hálát adhatunk Istennek azért, hogy ő itt lehetett közöttünk, hogy Isten adta az életét és ajándékba kapott lelkületét.

Hálát adhatunk azért, hogy Isten elindította a Krisztusba vetett hitet a lelkében, és meg is erősítette úgy, hogy arra az életét meghatározó elhatározásra jutott, hogy neki is hirdetnie kell Krisztus keresztjének halálon aratott győzelmét. Minden bizonnyal ezért jelentkezett a teológiára, ezért végzett több gyülekezetben lelkészi szolgálatot, itt Veszprémben is, közel húsz éven keresztül. Éppen ma van beiktatásának emléknapja. Istentől kapott hittel vezette a gyülekezet lelki életét, és így fogott bele több felújítási munkálatba is. Ő maga vallja meg a gyülekezet történetéről írott könyvében: „Isten csodája valósul meg évről évre, napról napra, ami a kishitűséget cáfolva újra és újra a hit útjára indított."

Istennek adhatunk hálát bátor kiállásáért a gyülekezet érdekében, amikor a '60-as évek végén páratlan módon pert indított és nyert a városi tanáccsal szemben az egyházi épületek kisajátítási kártérítésével kapcsolatban. Mondhatta a szívében a zsoltárossal együtt: *„Velem van az Úr, nem félek, ember mit árthat nekem?"*

Hálát adhatunk az Istentől kapott nyugodt, higgadt, ellentéteket elsimítani igyekvő, bölcs és jó kedélyű lelkületéért. Sok gyülekezetben rendezte és elsimította a felmerült feszültségeket. Bizonyára minden alkalommal kérte a zsoltárostól tanulva: *„Ó, Uram, segíts meg!"* És a végén, amikor elvégezte a rábízott feladatot, mondhatta: *„…hálát adok neked, Istenem, magasztallak téged!"*

Hálát adhatunk Istennek Béla bácsi rendszerető és rendszerező lelkületéért, hogy rend volt otthon az iratok, levelek, könyvek között, rend volt a gyülekezeti levéltárban és könyvtárban, rend volt az Országos Levéltár iratai között is, és hogy az elmélyült kutatómunka alapján megírhatta a veszprémi és több más gyülekezet történetét.

Hálát adhatunk, hogy Isten a betegségben is vele

volt, és erősítette a hitét Szentgotthárdon a rehabilitációs központban, itt, Veszprémben a templomba jövet és lelkészgyűlésekre menet, Balatonfüreden a szívkórházban, ott a 118-as szobában is, és legutóbb itt, a kórházban is, hogy meg tudta vallani: Krisztus halálon aratott győzelme miatt *„nem halok meg, hanem élek, és hirdetem az Úr tetteit!"*

Krisztus feltámadt! Valóban feltámadt! – hirdetjük nemcsak húsvét ünnepén és vasárnaponként, hanem itt, a földi búcsúzás pillanatában is! Nem a sír a végső pont, hanem az élet, mert Krisztus legyőzte a halált, feltámadt és él örökké! Vető Béla lelkész testvérünk is Krisztus érdeméért, Isten kegyelméből énekelheti az általa annyira kedvelt és szeretett finn testvérek szép énekét: „Fenn a mennyei, angyali karban / Nevét végtelen áldom én, / Nevét végtelen áldom én."

Mi pedig Krisztusba vetett hittel, a feltámadás reménységében búcsúzzunk, és adjunk hálát az Úrnak, mert jó, mert örökké tart szeretete! Istennek ez az örökké tartó szeretete jelent meg Jézus Krisztusban; őbenne élve és őbenne bízva mondjuk: nem halunk meg, hanem élünk, és hirdetjük az Úr tetteit!

Urunk, Istenünk!

A gyász fájdalmától megszomorodva állunk eléd, és hozzád fordulunk könyörgéseinkkel, hogy vigasztalj, hogy erősíts a hitben, hogy újítsd meg reménységünket.

Urunk, élet és halál Ura, köszönjük neked elhunyt szerettünk, Vető Béla életét. Köszönjük, hogy közöttünk lehetett, hogy családja és gyülekezete örömére 84 évet élhetett. Köszönjük bölcs szavait és kedves lényét. Köszönjük, hogy hite és hitből fakadó tanúskodása sokakat, minket is erősített, ha csüggedtünk; védett, ha kilátástalannak láttuk helyzetünket; reménységgel töltött el, amikor teljesen elkeseredtünk. Köszönjük lelkészi szolgálatát a józsefvárosi, kecskeméti és kőbányai gyülekezetekben, a veszprémi gyülekezetben, az egyházi levéltárban, a helyettesítés alkalmaival. Kérünk, áldd meg elhangzott igehirdetéseit, és élete példáját tedd hatékonnyá közöttünk!

Urunk! Ő hitte a feltámadás és örök élet valóságát, ezért kérünk, fogadd őt a mennyei otthonba, hogy reménysége, amelyben földi útját járta, beteljesedjen, s add meg neki a színről színre látás boldogságát, az örök élet örömét. Urunk, kérünk, légy velünk is, akik most búcsúzunk. Könyörgünk a családtagokért: feleségéért, gyermekeiért, unokáiért, menyeiért, minden rokonáért, barátaiért, a lelkésztársakért, mindenkiért, aki szerette őt. Adj nekünk megnyugvást akaratodban! Ne engedd, hogy higgyünk annak, amit látunk! Ne engedd, hogy megváltoztathatatlannak, öröknek tartsuk szerettünk halálát! Add, hogy erős hittel higgyük, reméljük és valljuk az örök élet örömét, amely tenálad vár rá és ránk is, ha majd távoznunk kell e világból.

Urunk, könyörülj rajtunk, Jézus Krisztusért kérünk, Urunk, hallgass meg minket! Ámen.

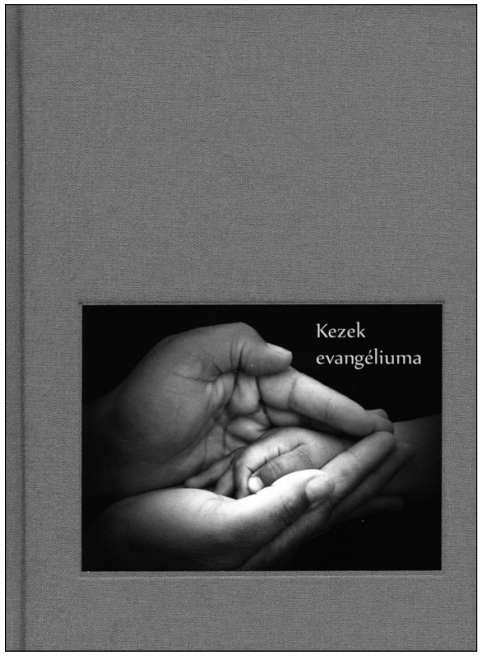

Kezek evangéliuma

Kézikönyv és lelki útravaló a diakóniában dolgozóknak

Luther Kiadó, Budapest, 2011. 154 o.

Örömmel, Isten iránti hálával és a diakóniai könyvecskéért fáradozók iránti köszönettel tesszük le az egyházunk szeretetszolgálatában dolgozó munkatársaink, de egész egyházunk asztalára is ezt a régóta várt kiadványt. Segíteni szeretnénk vele mindazoknak, akik intézményes szeretetszolgálatunkban végzik nagy szakértelmet és áldozatos felebaráti szeretetet kívánó munkájukat, de gondolunk azokra is, akik egyelőre csak érdeklődnek e fontos szolgálati ág iránt. Az a reménységünk, hogy minden olvasója, használója előtt feltárul majd az egyház szeretetszolgálatának végső titka, lényege és valódi tartalma. A diakónia lényege szerint ugyanis nem más, mint Krisztus-szolgálat. Kétszeresen is az. Egyrészt a segítségünkre szoruló embertársban ő maga várja, hogy a tőle kapott szeretet jó gyümölcsöt, hálás viszontszeretet teremjen, másrészt rajtunk keresztül ő maga fordul ínséget szenvedő felebarátaink felé. Ha ezt a páros misztériumot a Szentírásra figyelve megértjük, akkor már megismertük a legfontosabbat. Erre szeretnénk felhívni a könyvvel ismerkedő, a szeretetszolgálat gyönyörűséges „tudományát" tanulgató testvéreink figyelmét.

Értsük már meg egymást!

REUSS ANDRÁS

Állításomat, miszerint tévedés Anselmust úgy értelmezni, mintha az ő szemében Krisztus halálának jelentősége az lenne, hogy a haragvó Istent megengesztelje a bűnös ember iránt, részben magával Anselmusszal támasztottam alá. De hivatkoztam korábbi és későbbi forrásokra is. Ebben az összefüggésben egyet nem értésemet fogalmaztam meg többek között Véghelyi Antallal, írására hivatkozva, név szerint említve őt (Reuss 2011, 245–247. o.).

Reflexiójában Véghelyi Antal (2011) kitart azon állítása mellett, hogy Anselmus szerint Krisztus keresztje Isten haragját csillapítja le, és az Atyát változtatja meg (299., 300. o.). Felsorakoztat egy sor idézetet a skolasztikus teológustól az elégtétel szükségességére (299. o.), amelyek jogi nyelven, fogalmakkal és érvekkel támasztják alá Anselmusnak azt a tételét, hogy miért csak Isten adhatta vissza az életet az embernek. De ezen a helyen is, Anselmus művének ennél az ismertetésénél is joggal int Urbán Ernő: „Az »elégtétel« kifejezést igazán theológiai értelemben kell vennünk, és nem értelmezhetjük sem világi, sem pedig az egyházban lábra kapott vallásos jogi hasonlóságokból. Itt is komolyan kell vennünk Anselmus felismerését, hogy Isten dolgaiban »a többi dolgokkal közös név és kifejezés is kétségkívül merőben mást jelez«; értelmük semmiképpen sem azonos a közszájon forgó jelentésekkel." (Urbán 1941, 37–38. o.) Az elégtétel szónak Anselmusnál távolról sincs olyan értelme, hogy az egy „képzeletbeli bankszámlán" (297., 299. o.) történő adósságrendezést jelentene. Igen, Anselmus a bűnről is a jogi nyelv felhasználásával beszél. De csak azért, hogy beleférjen az utókor által kreált jogi skatulyába, nem kellene figyelmen kívül hagyni azokat a helyeket, amelyeken a jogi fogalomrendszert meghaladva az Istennel való viszony megromlásaként beszél róla (vö. 248. o.). Ha pedig a viszony megromlása, akkor nem az emberen kívül lévő valami, és nem is azonos azzal, ami bankszámlával rendezhető, mint Véghelyi állítja.

Semmiképpen sem tudok (248. o.) azonosulni Véghelyi Antalnak azzal a megállapításával, hogy a bűnös ember „a sátán és a pokol jussa" (297. o.), ha a latin *ius*ból értelmezzük a szót, amelynek jelentése jog, jogalap. A sátán és a pokol zsarnokok ugyan lehetnek, de nincs joguk, jogalapjuk az emberre. Hogyan is lehetne jussa a sátánnak, aki *„embergyilkos kezdettől fogva"*, és aki *„a hazugság atyja"* (Jn 8,44)? Joga, jogalapja csak Istennek van, aki a megváltással nem új jogalapot keres vagy hoz létre, hanem helyreállítja hatalmát és dicsőségét.

Véghelyi Antal kikel továbbá azok ellen a hazai teológusok ellen, akik „Anselmus nem biblikus okfejtését a bibliai kijelentések elé" helyezik (296. o.), vagy akik Anselmust az „egyetlen lehetséges" írásmagyarázónak tartják (296. o.), vagy akik „felébredt protestánsokként" „egy cipőben járnak" a római katolikusokkal (298. o.), vagy akik Luther helyett Anselmusra figyelnek. Mindez – bizonyos értelemben – veszedelem lehet, de nem értem, hogy kikre gondol, és ők hol vannak, hiszen például Urbán Ernő sem így írt könyvében 1941-ben, és egy kezünkön megszámolhatjuk azokat, akik az elmúlt hetven évben erről a témáról egyáltalán írtak vagy előadást tartottak.

Emlékeztetőül még annyit, hogy Anselmus nem a Szentírást lebecsülve vagy megvetve, hanem érdeklődő nem keresztyén kortársait szem előtt tartva írta művét. Van tapasztalatunk arról, hogy a misszióban nem mindig a bibliai idézetek győznek meg, és hogy a nem bibliás bizonyságtétel is szólhat Krisztusról. Meg arról is, hogy a Bibliát idézve nem Isten igéjét hirdetik. Anselmusról nem kell azonos véleményt kialakítunk. De őt is megilleti az a kínos pontosság, hogy annak alapján ítéljük meg, amit írt.

Tanulmányom elején (242. o.) a lelkészi levelezőlistán folyt vitára utaltam, amelyet nem ismertettem. Nem azért, mert indulatos volt, vagy az enyémtől eltérő vélemények is megfogalmazódtak, hanem azért, mert a levelezőlista etikája tiltja a levelek tartalmának közreadását.

A fentiekben csak az én írásomat közvetlenül érintő kritikára válaszoltam, más, problémás kérdésekkel terjedelmi okokból most nem kívánok foglalkozni.

Hivatkozott művek

Reuss András 2011. Régi viták felizzó parazsa. Néhány szempont Jézus halálának értelmezéséhez. *Lelkipásztor,* 7. sz. 242–250. o.

Urbán Ernő 1941. *Krisztus keresztje. Anselmus tanítása Jézus Krisztus váltságszerző haláláról.* Keresztyén Igazság, Budapest–Sopron.

Véghelyi Antal 2011. „…hogy a Krisztus keresztje el ne veszítse erejét". Reflexió Reuss András Régi viták felizzó parazsa című írására. *Lelkipásztor,* 8–9. sz. 296–302. o.

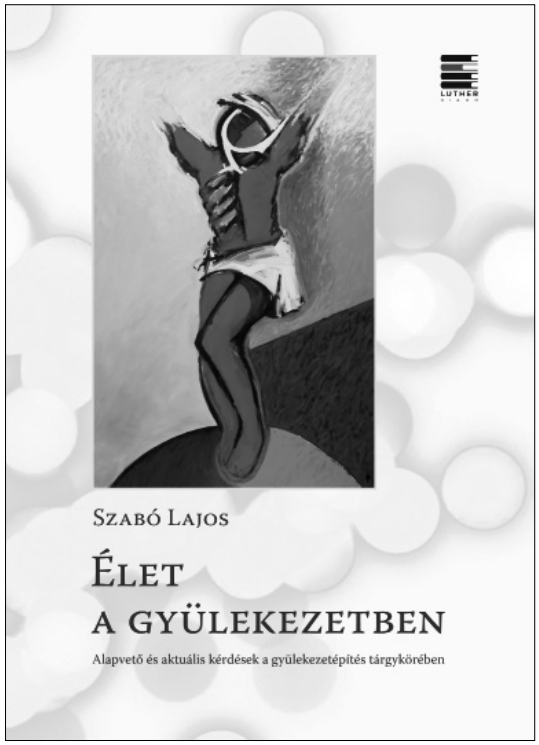

Szabó Lajos: Élet a gyülekezetben

Alapvető és aktuális kérdések a gyülekezetépítés tárgykörében

Luther Kiadó, Budapest, 2011. 256 o.

E gyülekezetépítési kézikönyv arra törekszik, hogy többféle impulzust adjon, tágítsa a képet, árnyalja a gondolkodásmódot, és megújulni kész lelkületet alakítson ki azokban, akik tanulni szeretnék ezt a gyakorlati teológiai diszciplínát, akik hivatásként vagy érdeklődő gyülekezeti tagként informálódni szeretnének ebben a rendkívül aktuális témában. Jó ezt a területet tanulmányozni teológushallgatóknak, lelkészeknek, presbitereknek és gyülekezeti tagoknak egyaránt. Akkor lesz élet a gyülekezetben, ha lelkészek és munkatársaik, a nagyon aktív belső maghoz tartozó gyülekezeti tagok és a kicsit távolabb álló érdeklődők egyaránt kezdeményezőbbé válnak napjaink gyülekezeti életének megújulásában. Sohasem szabad szemünk elől téveszteni azt, hogy első renden nem emberi teljesítmény egy gyülekezeti közösség sikere és létszámbeli növekedése vagy a benne folyó minőségi szolgálat. Isten Szentlelkének ajándéka ez elsősorban. Akkor élünk helyesen ezzel az ajándékkal, ha tanulással, odafigyeléssel és lelkes kezdeményezőkészséggel készülünk az elfogadására.

A gyülekezet összetételének legalapvetőbb meghatározója minden időben a sokszínűség. Nem mindegy, hogyan viszonyulunk ehhez. Akkor van élet a gyülekezetben, ha benne ez a sokszínűség megélhető valóság. Dietrich Bonhoeffer így ír erről: „Nagyon fontos, hogy a keresztyén közösség minden egyes tagja nélkülözhetetlen láncszeme legyen a közösségnek. Egy lánc csak akkor nem szakad el, ha a legkisebb szeme is megkapaszkodik a többiben… A gyöngék félreállítása a közösség halála."

Erre a magatartásra akkor lesz képes a ma élő gyülekezet, ha egyre kevésbé van elfoglalva önmagával, és egyre nyitottabb és figyelmesebb a körülötte élők életére és küzdelmeire. Csak a megszólító erővel rendelkező közösség képes növekedésre és fejlődésre. Ehhez pedig nem elég egy-két ünnepi óra önmagában. A gyülekezeti élet ünnepi óráit is a hétköznapi tevékenység alapozza meg.

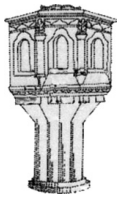

Szentháromság ünnepe után 17. vasárnap 1Kor 12,12–27

Igehirdetési előkészítő

Krisztus teste – egység a sokszínűségben, sokszínűség az egységben

Az igehirdetés elé

Textusunk (amely 1993-ban, 2001-ben és 2005-ben is alapige volt) jól illeszkedik a vasárnap szkopuszához: „Egyek vagyunk Krisztusban" (Prőhle-agenda). A készülés során feltétlenül szükséges a 12–14. fejezetek újraolvasása. A kijelölt szakasz összefüggése és helye a korinthusi levélben ugyanis így válik teljesen egyértelművé. Vannak írásmagyarázók (például H. Frör), akik az Első korinthusi levélben egy egész levélgyűjteményt vélnek felfedezni. A nagy témák, amelyek előkerülnek a levélben (mint például bölcsesség, pártoskodás, úrvacsora, kegyelmi ajándékok) külön-külön is megállják helyüket, s szerintük könnyen elképzelhető, hogy redaktori munkának köszönhető a mai formában ismert Első korinthusi levél.

A 14. fejezetben válik teljesen egyértelművé, hogy a kegyelmi ajándékok (karizmák) tárgyalása mögött egészen konkrét, a korinthusiakkal kapcsolatos kérdés és probléma áll: mégpedig a nyelveken szólás. Máig vitatott, hogy a Krisztust követő első közösségeket s azon belül a gojokból lett tagok kegyességi gyakorlatát mennyire határozta meg és befolyásolta korábbi pogány múltjuk, vallásgyakorlatuk (12,2).

Pál a 12. fejezetben háromszor is felsorolja a kegyelmi ajándékokat (12,8–10.28.29–30). E felsorolások vizsgálata során hamar kitűnik, hogy vannak ajándékok, amelyeket mindháromszor említ, és vannak, amelyeket csak egyszer. Ugyancsak a 12–14. fejezetek összefüggésében válik egyértelművé, hogy nem véletlenül említi az apostol a nyelveken szólást mindig a felsorolások végén.

Textusunk elején és az azt megelőző – bevezető – szakaszban (12,4–13) Pál arra a kérdésre keresi a választ, hogy a karizmák sokfélesége ellenére hogyan és miben van meg mégis a gyülekezet egysége. A másodikban (12,14–16) azt fejtegeti, hogy ha valaki nem rendelkezik valamelyik karizmával, vajon ez elég ok-e arra, hogy kizárják a gyülekezetből. A harmadik nagyobb egységben (12,17–30) pedig arról ír, hogy szabad-e a nyelveken szólóknak megvető pillantást vetniük azokra, akik ezen ajándékkal nem vagy még nem rendelkeznek.

Igénkben az apostol a görög filozófiában gyakran használatos organikus test (szóma) képét használja, rámutatva arra, hogy miért vannak az egyházban különféle kegyelmi ajándékok és szolgálatok. Figyelemre méltó, hogy a szellem/lélek nemcsak a test egyes tagjait mozgatja (nyelv), hanem az egész személyiséget, azaz az értelmet is (12,4.13). Fontos lenne e szemléletet a ma egyházában újratanulnunk és hozzá hasonlóan a meglévő különböző hivatalokra és szolgálatokra alkalmaznunk. A mára már oly természetessé vált szolgálat és hivatal megkülönböztetése ugyanakkor az 5. versben szereplő *diakónia* szóban még nincs kettéválasztva. A szolgálatok puszta hivatallá, munkává válásának veszélyétől még mentesen a kifejezés magában foglalja a szabadon feltörő erők lehetőségét, azaz a karizmatikus kegyelmi ajándékokat.

A különböző karizmák egy és ugyanazon tőről származnak, s amennyiben nem akarnak kiszakadni a testből, sokféleségük ellenére teljes egységben vannak egymással: *egység a sokszínűségben és sokszínűség az egység-*

ben (12,12.14.20). A test egésze és egysége pedig minden egyes tagnál fontosabb. Egy-egy tag sajátságának, különlegességének önmagában a test egészére nézve semmiféle előnye, jelentősége nincs. Egy-egy tag/testrész igazi értéke kizárólag abban rejlik, hogy mennyiben képes szolgálni a test egészét és használni annak (12,25–26). Közös továbbá minden tagban (karizmában), hogy nem emberi adottságon, képességen alapul, még kevésbé valamiféle anonim lelki erőtől származik, hanem egyenként az élő Krisztus kisugárzásai, az ő szellemi-lelki ereje által jönnek létre, testesülnek meg (12,5–7.11). Hogy valaki Krisztus-hívő lehessen, azaz Jézust vallja az egyedüli megváltó Kürioszn ak, ez is csak az ő Szelleme/Lelke által lehetséges (12,3b).

Vannak, akik óva intenek attól, hogy az egyházat mint testet túl nagy hangsúllyal emlegessük, s az egyház létét mint ilyen organizmust lássuk és írjuk le. Bizonnyal veszélyes lenne az ekkléziológia szempontjából ezt a képet kizárólagossá tenni és az egyházról szóló más biblikus képekkel (mint például ház, szőlőtő, nép, vőlegény és menyasszony) szembeállítani. A hasonlat igazi sajátsága és feszültsége éppen abban rejlik, hogy ennek az organizmusnak a „vezérlője" a mennyben lakozik. Nagy a kísértés, hogy e mérhetetlen gazdagsággal rendelkező képet leegyszerűsítve magát Krisztust és a krisztusi szeretet nagyságát csorbítsuk meg. Teológusok további örök kísértése, hogy monopolhelyzetben érezzük magunkat a hit, az írásmagyarázat és egyéb más szakrális kérdések körében, holott Isten kezét, erejét, hatalmát, Krisztus testének sokszínűségét egyikünk sem befolyásolhatja (12,18). Emellett azonban az is igaz, hogy a szellemi-lelki erőkkel rendelkezők manapság is szívesen beszélnek Istenről, s vajmi keveset vagy egyáltalán nem szólnak a testté lett Igéről, a kereszten magát értünk feláldozó, harmadnap feltámadt és élő Krisztusról. Önmagunk felé irányítva a figyelmet: az egyházban szolgálatot vállalók szavaiból, tetteiből vajon tisztán és hitelesen cseng-e a Küriosz hívása? Pál szerint mindent annak alapján kell megítélni, hogy az Krisztus testének épülését szolgálja-e vagy sem (12,25b–26). Minden gyanús és kétes értékű, ami kizárólag önmagáért létezik, s önmagát fényezve kíván magának (hír)nevet szerezni.

A kép óv továbbá attól a próbálkozástól, hogy a Krisztus egyházát az egyes tagok alatt értsük (12,17–19). Krisztus testének egysége nem csak itt nagyon hangsúlyos (Ef 4,1–5), ezért kétséges minden olyan kongregacionalizmus, amely a gyülekezeteket abszolutizálja, teljes önállósággal és függetlenséggel ruházza fel. Az ökumené olyan – Lélekben szabad! – emberek testvéri közössége, akiknek a célja nem a különböző tagegyházak uniformizálása, hanem a történelem során széttöredezett egyház Krisztusban való egységének mind láthatóbbá és hatékonyabbá tétele.

Valljuk meg továbbá őszintén, hogy minket is megkísért olykor az Isten sokszínűségével szemben álló, minden rajongástól mentes egység ideálja. A különbözőségek miatt gyakran esik nehezünkre – ellenszenv helyett – egymással és egymásért gondolkodni és élni. Az apostol képét szigorúan véve néha nehéz elfogadnunk, mi több, belátnunk, hogy az egyház léte nem feltétlenül csak a neves igehirdetők és lelkipásztorok szolgálatától függ, hanem minden bizonnyal a néma, névtelen, ugyanakkor hűséges tagoktól is, akik belső szobájukban imádkoznak, Bibliát olvasnak, és alázatosan gyakorolják a szeretet parancsát.

A Krisztus-test egységéhez hozzátartozik, hogy a tagok értesülnek egymás örömeről és bánatáról (12,26). Milyen jó lenne, ha a gyülekezetek között sűrűbben tartanánk *visitaio fraterná*kat, s nem csak akkor hallanánk egymásról, amikor baj van (például leégett a parókia stb.)! Az egyház valószínűleg vonzóbb lenne, ha az apostol szavainak megfelelően tudnánk egymással és egymásnak szívből örülni (12,26b).

Az igehirdetés felé

Krisztus testében a sokszínűség szükségszerű, sőt a sokféleségben rejlik az igazi harmónia. Ezért ezen a vasárnapon kinek-kinek legyen szabadsága arra, hogy az egyháztest éppen melyik tulajdonságát tartja aktuálisnak és kiemelendőnek. A részben már említett jellemzők ismétlése helyett most engedtessék meg még néhány gondolatfoszlány.

Ravasz László (1882–1975) igehirdetése (1Kor 12,13 alapján) s benne asszociációja, amelyet az országgyűlés 1935-ös megnyitásakor mondott, manapság igencsak bátor kijelentésként hathat: „…a magyar szent korona egy corpus mysticum, titokzatos test, amelynek látható jelképe Szent István koronája. […] A szent korona testét nem a nemesség, hanem a magyar nép alkotja; nem egyik vagy másik osztály teszi, hanem az egész magyar nemzet mindenestől fogva a szent korona teste, s mint ilyen: corpus mysticum.[…] Aki nem lélek által magyar, az a legjobb esetben is olyan, mint a faláb, az üvegszem vagy a vendéghaj az élő testen."

Sokat tanulhattam azon a dispután, amelyre még a gödöllői parókián került sor evangélikus, karizmatikus (Hit Gyülekezete-tag) ifjak és Jehova tanúinak néhány képviselője között. A két szélsőség minden további nélkül exkommunikálta egymást! A karizmatikusok annak alapján, hogy szerintük a többiek még nem ismerik a Szent Szellemet, Jehova tanúi pedig a textusunkat követő szeretethimnuszból idéztek: *„…legyen nyelveken való szólás: véget fog érni."* (13,8b)

Igénk alapján azon is el lehet gondolkodni, hogy vajon miért nincsenek már meg mindazok a kegyelmi ajándékok, amelyeket az apostol felsorol. Szomorú, szánalmas, sőt gyakran izzadságszagú, amikor csupán ésszerűség, haszonelvűség, korszellem és teljesítménycentrikusság ve-

zérelte emberi erőlködésbe, kompenzálásba kezdve próbálunk meg „egyházi vállalkozásokat" sürgetni és együtt úszni a 21. század világával, így pótolva az embernek egyedül Isten által ajándékozható energia, adottság és karizma látszatát. Miért nem merjük őszintén megvallani hiányosságainkat, gyengeségeinket, és mindenkor szívből nyitottnak lenni az igazi lelki erők vezette ébredésre? Isten ma is vizet szeretne önteni a szomjazókra (vö. Ézs 44,3), könnyen meglehet azonban, hogy amint egykor, úgy ma is más sarjad majd, mint ahogy azt mi nagy okosan előre elképzeltük vagy elterveztük. További áldott vívódást-tusakodást kívánok az igével!

BLÁZY ÁRPÁD

Tallózó

(Tekintettel arra, hogy a textus 2005-ben Szentháromság ünnepe utáni 17. vasárnapon is alapige volt, és a Lelkipásztor 2005/8–9. számának 345–346. oldalán már olvasható egy tallózó a 12–26. versekről, az ott már megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.)

„Krisztus nem olyan, mint egy test, melynek sok tagja van, hanem ő egy test, sok taggal. (…) a testbe csak új egzisztenciával lehet betagolódni: egy Lélek által belékereszteltettünk (ez nem a mi önkéntes csatlakozásunk)." (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM.* Arcanum Digitéka Kft.)

„Irigykedni valaki másnak az ajándékára bűn. Ez lázadás Isten tökéletes terve ellen az életünkben. (…) Karok és lábak nélkül élhetünk, sőt még nyelv nélkül is, de nem élhetünk szív, tüdő, máj vagy agy nélkül. Ezek az életfontosságú szervek mégsem mutogatják magukat soha. Csak végzik munkájukat hivalkodás nélkül. (…) A szemorvos gyakran ki tud mutatni agydaganatot, vesebetegséget vagy májbajt a szem vizsgálatával. (…) noha mindezek a tagok különbözőek és elkülönültek, mégis mind egy testnek a részeit képezik, és olyan alapvetően kapcsolódnak egymáshoz." (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár.* Evangéliumi Kiadó)

„Nem a leglátványosabb adományok a legfontosabbak, hanem azok, amelyek leginkább szolgálják az egyházat." (Pat és David Alexander [szerk.]: *Kézikönyv a Bibliához.* Scolar Kiadó)

„Tehát nem az azonos hiten lévők akarata és elhatározása kapcsolja össze az egyház egyes tagjait, hanem *Krisztus rajtuk végzett munkája.* (…) a test sem egyetlen tag, hanem sok. A *keresztyén közösség sem élhet meg egyvalaki szolgálatából.* Sok szolgálattevő összmunkájára van szüksége. (…) A szolgálatot végzők azonban nem maguk között osztják el a feladatokat, s a beosztás nem is a közöttük folyó verseny alapján dől el. (…) maga Isten gondoskodott az ő Lelke által a megfelelő emberről, és ugyancsak ő az, aki a megfelelő helyre állítja. (…) Isten viszont azért osztotta el a tagok között különböző mértékben a különböző szolgálatokra képesítő ajándékait, hogy azokkal egyazon cél érdekében gondoskodjanak egymásról a tagok." (Cserháti Sándor: *Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt első levele.* Luther Kiadó)

„A munkáját másoktól függetlenül végző (…) csökkenti a saját és az egész test munkájának hatékonyságát." (David Prior: *Pál első levele a korinthusiakhoz.* Harmat Kiadó)

„Az emberi test szervei az egész test egységes életét biztosítják. A test tehát több, mint tagjainak összessége." (Gál Ferenc: *Pál apostol levelei.* Szent István Társulat)

Illusztrációk

GONDOLATOK

„Én az embernek a felebarátjával való érintkezésére akarok rámutatni és ennek közvetlen, véletlenszerű, vad jellegére, arra, hogy hogyan keletkezik e véletlen kapcsolatokból a forma, sokszor teljesen váratlan, képtelen forma… Nem látják, hogy az ilyen formának mennyivel nagyobb az ereje, mint az egyszerű társadalmi konvenciónak? Hogy itt olyan tényezővel állunk szemben, amelyen nem lehet uralkodni?"

Witold Gombrowicz (1904–1969) lengyel író

„…van még a gépész és a fűtő, vannak a takarítónők, meg van rendszerint egy idősebb ember, akit Kalous úrnak vagy Novák úrnak hívnak, és akiről senki sem tudja, hogy mért van ott, és voltaképp mit csinál; rendszerint ő jár sörért. És van még egypár ember odalent, a kulisszák mögött, akiket soha senki nem látott."

Karel Čapek (1890–1938) cseh író: *Kulisszatitkok*

TÖRTÉNET

Egy laboratóriumi kísérletben a makákók csak akkor kaptak enni, ha meghúztak egy láncot, és ezzel áramütést adtak egy velük nem rokon másik makákónak, amelynek szenvedését a detektívüvegen keresztül jól láthatták. Ha ezt nem tették meg, semmit sem kaptak enni. Ennek megtanulása után a majmok gyakran megtagadták a lánc húzogatását. Az egyik kísérletben 13 százalékuk volt csak hajlandó a szerkezetet működtetni, 87 százalékuk inkább éhesen maradt. Az egyik állat két hétig nem evett, csak hogy ne okozzon fájdalmat a társainak. A korábbi kísérletekben már megrázatott makákóknak még kevésbé akarózott a láncot meghúzni. A majmok nemének és társadalmi ranglétrán elfoglalt helyének nem sok köze volt a mások bántásától való húzódozásukhoz.

Forrás: Carl Sagan – Ann Druyan: *Elfeledett ősök árnyai*

Szentháromság ünnepe után 18. vasárnap
1Jn 3,18–24

Igehirdetési előkészítő

Az ünnep jellege

Méltó és igaz, illő és üdvösséges, hogy mindenkor hálát adjunk neked, mindenható Istenünk és Atyánk, a Jézus Krisztus által, *akiben megjelent közöttünk személyválogatást nem ismerő szereteted*.

A vasárnap nagy hálaadó imádságából (Praefatio) idéztem. Szeretetben! Az ünnep témáját a Prőhle-féle *Agenda* egyetlen szóban, ebben a felhívásban jelöli ki. A *Liturgikus könyv*ben ott találjuk az ettől a vasárnaptól kezdődő és az egyházi esztendő utolsó előtti szakaszát egybefoglaló egység megnevezését is: „Járjunk elhivatásunkhoz méltó szeretetben!" A bevezető igében pedig azt olvassuk: nem a mi szeretetünkről van szó, hanem az övéről. Isten szeretetében járva éljünk! Nem az a szeretet, ahogy mi szeretjük Istent… (1Jn 4,10)

A vasárnap evangéliuma egyrészt a nagy parancsolat összefoglalásáról (Mt 22,34–40) szól majd az oltár elől, és elhangzik még a kijelölt rend szerint az utána következő szakasz is, amelyben Jézus a farizeusokat kérdezi a Krisztusról, aki egyszerre Dávid Fia és Dávid Ura (Mt 22,41–46).

Epistolánk az 1Kor 1,4–9; Pál hálát ad a korinthusiakért, akik Krisztusban megerősödtek, és ennek megfelelően élnek, valamint bizonyságot tesznek róla. Mind az evangélium, mind az epistola szerint abban erősít meg a Lélek, hogy Krisztus Úr volta megteremti bennünk a tanítvány jellemzőit, kereszténységünk mélységét és gazdagságát.

A textus olvasásához

A levelet nem missziói célzattal írták. Elsődlegesen nem arra irányul, hogy minél többen legyenek keresztények. Egy kis közösséghez íródott, akiknek a közösség rendjéhez tartaniuk kell magukat. A Krisztus utáni 1. században a keresztények jelentették a gondot, sokszor komoly belső kihívásokkal kellett megküzdeniük. A számuk növekedett, hihetetlen rendet igyekeztek maguk között fenntartani, hogy mindenki méltó legyen a Krisztushoz. Az erkölcsi tisztaságról és a tanról lehetett őket felismerni. Képesek voltak egymást bíróságok elé citálni, ha rendellenességet tapasztaltak. A korban egymást érő szisztematikus üldözések pedig hozzájárultak ahhoz, hogy a kereszténység meg tudjon szabadulni közömbös tagjainak tömkelegétől. Azt írja Tertullianus: „A vértanúk vére olyan, mint a mag."

János levelében is rendet kíván az író. Az erre a vasárnapra kijelölt alapigében viszont a közösségtől elvárt élethez hozzáteszi, hogy a parancsot számotokra a hit jelenti. A jánosi hagyományban „hinni" a Fiúban, akit Isten küldött, egyenértékű Isten szeretetével. Ez a tipikus jánosi megfogalmazású nagy parancs egyébként Márknál is olvasható, amikor az írástudó megkérdezi Jézust, melyik a legfőbb az összes parancsolat közül. Jézus így kezdi a választ: *„Halljad, Izrael, az Úr, a mi Istenünk egy Úr…"* (Mk 12,28–31)

A 18. verset zárójelbe tették a perikóparend készítői. Érdemes hozzáolvasni a kijelölt részhez, mert a 19. vers utal a 18.-ra. Többféle címet kapott már a textus. Egy 1912-ben kiadott Szentírásban azt olvassuk, ez a szakasz a következőről szól: Isten gyermekeinek ismertetőjelei: a bűnt nem teszik, felebarátaikat szeretik, és Istenhez bizalommal viseltetnek. Az újfordítású Bibliában ez áll: szívbéli bizalom Isten iránt. Veöreös Imre azt írja: bátorságos bizodalom.

Alapigénk

18. vers: ἀγαπῶμεν – szeressünk, önzetlenül, tárgya érdemeitől függetlenül. Isteni tulajdonság megnyilvánulása az emberek iránt, amely azok javát, megmentését, üdvösségét munkálja (vö. Jn 3,16). Korábban a 14. versben is ugyanezt a szót olvashatjuk, és ezt találjuk a 23. versben is. Ebben az esetben a szeretet tárgya nem ismeretlen, még ha nincs is leírva. A hangsúly ott van, amit nyomatékosítva fejez ki a szöveg, mert ugyanazt fejezi ki a szó és a beszéd, valamint a tett és a valóság a görög nyelvben, hogy mutatkozzon meg a szeretetünk.

19. vers: γνωσόμεθα – ismerjük meg (Fut. pl. 1.). Szintén arra utal, hogy nyilvánosságot nyer a hívők élete, látható lesz, hogy mások vagyunk, az igazságból, Jézusból élünk.

πείσομεν – meggyőz, rávesz, megnyugtat. Veöreös Imre nem azt írja, hogy biztatjuk szívünket, hanem „lecsendesítjük", a Károli-fordításban pedig „bátorságosakká tesszük".

20. vers: καταγινώσκῃ – elítél, vádol. Az ember megretten Isten előtt, elmarasztalja önmagát, még ha tudja is, hogy Isten nagyobb a szívünknél, a bűnünknél. Bűnismeret nélkül nincsen istenismeret. A kettő együtt jár. Lásd a törvény és az evangélium együttes használatát. Isten irgalmának nagysága bontakozik ki, aki megértő, mindent ismerő, és mindennek a mélyére látó szeretetével ad bocsánatot, kegyelmet.

21. vers: Az előbb azt olvastuk: „ha elítél a szívünk", most pedig azt találjuk: „ha nem ítél el". A levél írója tisztában van azzal, hogy az egyik állapotot váltja a másik, a kegyelemtől lecsendesedünk. Nincsen ellentmondás, hanem így változik a szívünk: hol ijeszt bennünket is a bűn minket körülvevő hínárja, hol meg teljes békesség ural minket.

παρρησίαν – bátorság, a szólás bátorsága; nyilvános bátorság. Isten a keresztény ember felé mindig bizalom-

mal van. És ez a bizalom szül bennünk bátorságot, hogy szóljunk, kérjünk.

22. vers: αἰτῶμεν – kér, követel. Kérni alázattal. Mindazt, amit szeretnénk megkapni, kérhetjük. Isten előtt azonban nemcsak a kéréseinknek van helye, hanem annak is, hogy úgy cselekszünk, ahogyan az neki kedves. János evangéliumában a kérés azzal jár együtt, ha Jézus nevében kérjük, és közösségben vagyunk Krisztussal. *„Ha megmaradtok énbennem, és beszédeim megmaradnak tibennetek, akkor bármit akartok, kérjétek, és megadatik nektek."* (Jn 15,7)

23. vers: πιστεύσωμεν – higgyünk! Ebben a versben foglalja össze az író, hogy milyen követelményeket támaszt Urunk. A parancs szó többször is előfordul az alapigénkben. Itt valójában nem erkölcsi tekintetben használjuk a szót, hanem mint életünk jellemzőjét, minimumát.

24. vers: μένει – marad. Itt érünk el a jánosi mondanivalóhoz: közösségben maradni. Erre teszi a hangsúlyt, amit persze nem lehet másképpen, csak hittel és szeretettel. A Lélek ebben az utolsó versben kap említést. A Lélek nem más, mint aki megismerteti velünk azt a Jézust, aki emberré lett Isten, aki közénk jött, Megváltónkká lett, és aki közösségbe kapcsol bennünket.

Nyilvánosság

A legkisebb közösség sem tudja magát titokban tartani. Nekünk nem is ez a célunk, és mégis sokszor azzal hessegetjük el magunkról, gyülekezeti életünk nyilvánvalóságairól a hozzánk érő észrevételeket, hogy ki tudja azt, kik az evangélikusok. Azt hisszük, kicsik vagyunk – ha tetszik, ha nem, zárt közösség vagyunk –, és alig látnak minket. A cél márpedig az, hogy mindenki megtudja: Jézussal jobb, Jézussal az igazi, teljes az élet. Olyan erő feszül abban az igazságban, amit Isten a keresztre feszített, értünk meghalt és feltámadt Krisztusban adott tudtunkra, hogy azt nem lehet bennünk tartani. A személyválogatást nem ismerő szeretet, a másokért, bárkiért áldozatra kész segítő tett feszül benne. Mintha magunkba zárkóznánk, magunkba fojtanánk azt az erőt, azt az ismeretet, ami kiáradt, kiszabadult, nekünk adatott, amiből élünk. Csak a krisztusi eszközökkel, módszerekkel lehet őt megismertetni, és így tudja meg mindenki, hogy kicsoda ő. Szeress úgy, ahogyan ő szeret téged! Légy olyan megértő, amilyen ő hozzád! Legyen olyan megbocsátó a szíved, ahogyan ő megbocsát! Olyan bizalmad legyen mindenkihez a gyülekezetben, amilyen neki van mindenkihez!

Nyugtalanság helyett megnyugvás Jézusnál

Bármennyire is igyekszünk, soha nem érünk Jézus nyomába. Nyugtalanít, hogy annyi még magam előtt is vállalhatatlan, szívet fölkavaró, nyugodni nem hagyó pillanat sorjázik bennem. Amikor számba veszem, Isten előtt teszem meg. Elítél a szív, de benne vagyok, mindenemmel együtt beleférek Isten szívébe. A nyugtalanságom átfordul nyugalomra, és édes bizalommá változik az Atya szeretetének fényében. Ott, ahol annyi vétek, maga a halál is eltöröltetett. Nyugodtan kérhetek, ha megnyugvásom van őbenne.

Megmaradás

Jól hangzik, amikor valaki egy jelmondattal azt fejezi ki, miben fog előrejutni, az elkövetkező időben majd milyen eredményt ér el. Igénk nem kel versenyre senkivel, mert a megmaradást tekinti mindennél fontosabbnak. Megmaradni az Atya gyermekeként, benne maradni az ő szeretetében, hitben élni. Nem is olyan könnyű ez. Érdemes többször elolvasni külön a textus utolsó két versét. Jó ott maradni abban a közösségben, ahol Isten bizonyított. Ahol Lelke szárnyal és hitet újít, hordoz és közösségben tart sokakkal, ott az életnek van esélye. Annyi beteg, egyedül élő, küzdő testvérünk van. Számukra is ez a legnehezebb, maradni, minden ellenére Istenben hinni. Csak arra támaszkodhatunk, hogy szeretetében tart bennünket Urunk.

KLIMENTNÉ FERENCZY ANDREA

Tallózó

„…ha valaki az ő tanítványaként imádkozik, akkor olyan dolgokat fog kérni, amelyek Isten dicsőségét szolgálják, nem pedig saját önkényes vágyaik kielégítését. Tudhatjuk, ha megtartjuk az ő parancsolatait, és azt tesszük, ami kedves őelőtte, akkor az imánknak ereje lesz. Az imáink nem saját céljainkat szolgálják, hanem az ő királyságát akarják majd előremozdítani. (…) Nem egy hosszú listát kapunk a parancsolatokról, arról, hogy mit tegyünk, és mit nem szabad tennünk. Egyszerűen azt írja itt az Ige, hogy higgyünk Jézus Krisztusban, és szeressük egymást." (Chuck Smith: *A Biblia lépésről lépésre.* The Word for Today)

„Akkor igazi a szeretet, ha követi, kíséri *áldozatos* cselekvés: olyan tettek sora, melyekben saját életünkből adunk a másiknak. Áldozunk időt, erőt, kényelmet, egészséget, anyagiakat, ha kell (…) magát az életet. (…) Isten nagyobb a szívünknél és ismer mindent –, de ezt a rejtélyes és hatalmas megállapítást a vergődő szív megnyugtatására mondja, ez bizonyos. (…) De tegyünk meg mindent Isten erkölcsi akaratának cselekvésére, hiszen máskülönben nem fordulhatunk bizalommal Istenhez imádságos kéréseinkkel." (Veöreös Imre: *János levelei.* Teológiai Irodalmi Egyesület)

„Hogyan részesülhetünk Isten jó ajándékaiban imádságunkra kapott válaszul, ha nem akaratával összhangban kérjük? És hogyan kérhetjük ily módon, ha nem engedelmeskedünk Isten Szentírásban már kinyilatkoztatott akaratának? (…) Tévedünk, amikor Isten imádságunkra adott válaszát engedelmességünktől tesszük függővé, jóllehet János szándéka az, hogy kéréseinket az engedelmes-

ség e mintájára alakítsa át. (…) A lelki élet (»a Krisztusban való lakozás«) és az engedelmesség táplálják és erősítik egymást." (David Jackman: *János levelei.* Harmat Kiadó)

„*…a szeretet pontosan azt jelenti, hogy nem magamon segítek, hanem terajtad.* (…) A szeretet pontosan az ellenkezője az észjárásunknak." (Balikó Zoltán: *Isten iskolájában.* Luther-rózsa Alapítvány)

„Itt a »vádol« és a »tud« (…) kataginószkein és ginószkein. Azaz: 'ellenemre ismer' és 'javamra ismer'." (Széll Bulcsú: Szentháromság ünnepe után 18. vasárnap. In: *Hullámhossz.* Luther Kiadó)

Illusztrációk

EPITÁFIUM

„Itt nyugszik a feleségem
Az Istennek hála,
Míg élt kereplő nyelve
Soh sem pihent nála.
Jámbor utas! Kotródjál el
Mihamarabb innét,
Mert fel kel, s a veszekedést
Veled kezdi ismét."

Kissházy József *Nevetős fejfák* című gyűjteményéből

VERS

Dsida Jenő: *Alázatos könyörgő zsoltár* (részlet)

Jóságos Isten, áldottszívű kertész –
Szirmaim nem szép, pompás csillagok;
Csak egy tövises, csúf növény vagyok,
Lekonyult, béna, bús, haszontalan.

Dudvának hívnak. Mindenek gyűlölnek:
Megtűz a nap és kínoz a hideg,
Mert nincs gyümölcsöm soha senkinek,
S én – mégis élni, élni akarok!

TÖRTÉNET

„Cipőmre mocsok tapadt, melyet nem lehetett letörölni a lábtörlőn. Árnyékot hoztam magammal, amelyről az otthoni világ mit sem tudott. Hány titkom volt már, de sokszor féltem, ám mindaz játéknak és szórakozásnak tűnt ahhoz képest, amit ma e szobákba hoztam. A végzet követett, kezek nyúltak utánam, amelyektől anyám sem tudott megvédeni, amelyekről nem tudhatott. Hogy bűntettem lopás volt-e, vagy hazugság? Nem számított. Nem valamiféle tett jelentette a vétkem. Igazából az volt a bűnöm, hogy kezet nyújtottam az ördögnek…

Egy pillanatra sem éreztem már félelmet a holnaptól, hanem mindenekelőtt azt az ijesztő bizonyosságot, hogy utam mostantól mindig lefelé, a sötétségbe vezet. Tisztán láttam, hogy vétségemből újabb vétkek fakadnak…

Amint apám kalapjára néztem, egy pillanatra bizalom és reménység villant fel bennem. Elmondok neki mindent, elfogadom ítéletét és büntetését, beavatom és megmentőmmé teszem. Hiszen csak gyónás volna az egész, s ilyesmit már gyakran kiálltam – egyetlen nehéz, keserű óra, egy nehéz és bűnbánó bocsánatkérés. Milyen édesen hangzott ez! Mennyire vágytam rá! De nem ért semmit. Tudtam, hogy nem tenném meg. Talán éppen most vagyok válaszúton, gondoltam, talán ettől az órától fogva már mindörökké a rosszhoz tartozom, titkaimat a gonoszokkal osztom meg, tőlük függök, nekik engedelmeskedem, hozzájuk hasonlóvá kell válnom."

Hermann Hesse (1877–1962) német-svájci író, költő és festő: *Demian*

Szentháromság ünnepe után 19. (Biblia) vasárnap – 2Tim 3,14–17

Igehirdetési előkészítő

„Miközben Isten igéjét olvasod, ezt ismételgesd magadban: hozzám szól, rólam beszél"[1] – tanácsolja Søren Kierkegaard a Szentírás olvasásához. A Biblia vasárnapjára kijelölt textus is egy egészen személyes megszólítással kezdődik: „*Te pedig…*" Persze ez nem nekünk szól elsősorban, hiszen Pál apostol az ifjú Timóteusnak írta.[2] Az Isten szándéka azonban az, hogy ez az ige a mi szívünkig is eljusson, akik készülünk erre a vasárnapi igehirdetésre, majd pedig az igehirdetés folytán a gyülekezeti tagok szívébe is, hogy átéljék: „A Biblia él, beszél hozzám, lábai vannak, és utolér, kezei vannak, és megragad." (Luther Márton)[3]

Ehhez először is a Lélekért könyörögve a szöveget kell értelmeznünk.

Exegézis

14. vers: A textus kezdete egy ellentétre hívja fel a figyelmet. Pál korábban beszélt az utolsó napok nehézségeiről és arról, hogy az emberek egyre inkább elfordulnak Istentől, és a hit dolgaiban csak a látszatra adnak (2Tim 3,1–9).

[1] http://www.bibliaeve.hu/gondolatok.php. Letöltés: 2011. aug. 26.

[2] Pál szerzőségének megkérdőjelezése nem feltétlenül visz előbbre bennünket az igehirdetés szempontjából.

[3] http://www.bibliaeve.hu/gondolatok.php. Letöltés: 2011. aug. 26.

Ezekre a gonosz emberekre, ámítókra tér vissza a 13. versben, majd így figyelmezteti Timóteust: *„De te maradj meg abban, amit tanultál…"* (14a) Nem a haladás ellen szól Pál, de jól látja, hogy nemcsak a megkövesedett törvények, hanem az új, Krisztust „meghaladó" irányzatok is veszélyt jelentenek a gyülekezeti tagok hitére. Ezért kell Timóteusnak is megmaradnia[4] (a μένω ige imperfektum alakja a folytonosságra utal), hogy ne a korszellem sodrása legyen meghatározó az életében, és ne mindig valami újat keressen, mint az athéniek (ApCsel 17,21). A tanítás valóságáról maga Timóteus is meggyőződött. Az ἐπιστώθη ige alakja (passzív aorisztosz) arra utal, hogy egy múltbeli egyedi eseményről van szó, amelyben Isten munkálkodott *(divinum passivum).* Ez a szó egyébként *hapax legomenon,* azaz csak egyszer szerepel a Szentírásban. (Majd később látni fogjuk, hogy nem csak ez az egy *hapax* van a kijelölt szakaszban: összesen öt található.) Ez is mutatja ennek a szakasznak a különlegességét. A Szentírásról ugyanis nagyon fontos dolgokat tanulhatunk meg ebből a néhány mondatból, és jó, ha mindez emlékeztet minket Bibliánk egyedülálló voltára. Hiszen sehol máshol nem olvashatunk arról, hogy Isten annyira szeret, hogy az ő Fiát adta értünk a keresztre, és ez a bűntől való szabadulás útja is. Isten azonban nem nélkülünk cselekszik. Erre utal a folytatás, amikor Pál még azt is felhozza érvként a tanításban való megmaradásra, hogy *„tudván, kiktől tanultad"* (14c). Más kéziratokban itt egyes szám szerepel („kitől", vö. Károli-fordítás). A többes számba beletartozhat Lóisz és Euniké (2Tim 1,5), Timóteus nagyanyja és édesanyja is. Ezt erősíti meg a következő vers, amely arra utal, hogy Timóteus gyermekségétől ismeri a szent írásokat. Akár egyes, akár többes számról van szó, az apostol önmagára is utalt ebben a szakaszban. Máshol is szinte már merészen kijelenti a korinthusiaknak: *„Legyetek a követőim, mint én is követője vagyok a Krisztusnak."* (1Kor 11,1; vö. 1Kor 4,16; Fil 3,17; 2Tim 3,10) Mindez abból a meggyőződésből fakad, hogy ő az Úr apostola, felhatalmazott küldöttje (2Tim 1,1.11). Így tudta Timóteust is a hit felé vezérelni (2Tim 1,2.6), valamint életét is példaként elé állítani, hiszen az Úr határozta meg az ő gondolkodását, érzelmeit, akaratát, egész életvezetését.

15. vers: Pál ezután szól a szent írásokról, tulajdonképpen az Ószövetségről, amelyet zsidó édesanya gyermekeként Timóteus is jól ismert. Azt írja Pál, hogy ezek bölccsé tehetik őt. Nem pusztán erőtlen lehetőség van ebben, hanem valódi potenciál, hatalom. Ezzel kapcsolatosan fontos rögtön két dolgot tisztázni. Milyen bölcsességről esik itt szó, és hogyan lehet képes minderre egy szöveg? Az első kérdésre még ebben a versben választ kapunk: *„amelyek bölccsé tehetnek téged az üdvösségre a Krisztus Jézusba vetett hit által."* (15) Nem az emberi elme pallérozásáról van itt szó csupán, hanem az üdvösségre, szabadulásra vezető bölcsességről, amely az Újszövetség tanúsága szerint Jézus Krisztushoz, az ő keresztjéhez kötött (1Kor 1,17–31). Ez a bölcsesség nem pusztán elméleti tudás, hanem a mindennapi életben a meghalt és feltámadt Krisztus fennhatósága alatt (ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ) alkalmazott gyakorlat.

16. vers: A továbbiakban arra a kérdésre kapunk választ, hogyan lehetséges az, hogy egy szöveg ilyen hatást eredményez. Azt mondja Pál: *„A teljes Írás Istentől ihletett…"* Ezt lehetne úgy is fordítani, hogy *„Minden olyan írás, amely Istentől ihletett…"* (Fabiny 2009, 211. o.), hiszen a πᾶσα szó jelentése „teljes" és „minden" is egyben, a θεόπνευστος (egyébként szintén *hapax legomenon*) pedig elláthat állítmányi és jelzői funkciót egyaránt. Bár ebben az esetben a következő mondatrész καί (és, is) szava elsikkad, vagy csak zökkenővel illeszkedik ehhez a mondatrészhez.[5] Sok fontos hermeneutikai kérdést vet fel ez a szakasz, amelyek részletezésére most nincs mód, még kevésbé a szószéken. Talán ahelyett, hogy a kialakult vitákat vázolnánk, és a Szentírás szavaiból próbálnánk kiválogatni, hogy melyik ihletett és melyik nem, érdemes rácsodálkozni arra a csodára, amivel dolgunk van: az élő Isten beszél velünk, szól hozzánk, és erre esendő embereket használt és használ fel most is. Ezt már sokan összehasonlították az inkarnáció csodájával: *„Az ige testté lett…"* (Jn 1,14a) Őt fogadhatjuk be az ige hallgatásakor, a Lélek hitet teremtő munkája során, és amikor elkezd hatni bennünk, akkor átéljük annak valóságát, hogy az Istentől ihletett Írás *„hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre".* (16b)

Látható, hogy Pál nemcsak elméletileg beszél az Írás Isteni eredetéről, hanem abból rögtön levezeti a gyakorlati hasznát. Ez a kettő nem választható szét. Sokan a tiszta tanításra helyezik a hangsúlyt, amely végül elszakad az élettől, mások a hasznosságot emelik ki, és nem veszik észre, hogy már távol kerültek Istentől. Fiatal lelkészként egyre többször szembesülök azzal, hogy Pál apostol levelei menynyire aktuálisak és hasznosak a mai gyülekezetekre nézve is. Tapasztalom tehát annak igazságát, hogy Pál kijelentései a hasznosságról saját leveleire is érvényesek: egyéni és közösségi életünk új történéseiben útmutatást adhatnak (διδασκαλία, tanítás), rávilágíthatnak bűnökre, mulasztásokra (ἐλεγμός,[6] feddés), helyreállíthatnak bennünk, körülöttünk elrontott helyzeteket (ἐπανόρθωσις,[7] megjobbítás), és hamis, nem megfelelő viszonyokból rendezettekre vezethetnek (παιδεία ἐν δικαιοσύνῃ, igazságban nevelés).

17. vers: Ha Timóteus a korábbiakat megfontolja és alkalmazza, akkor lesz *„tökéletes"* (ἄρτιος),[8] megfelelő ál-

[4] A maradás János irataira jellemző kifejezés vö. Jn 15,1–11; 1Jn 2,24.

[5] Vö. Stott 1995, 90–91. o. Fabiny 2009, 211. o. 2. lábjegyzetben közölt fordítások.

[6] Hapax legomenon.

[7] Hapax legomenon.

[8] Hapax legomenon.

lapotú, felkészült (Varga 1996, 107. kol.), jól alkalmazkodó, jól elrendezett (Györkösy–Kapitánffy–Tegyey 1993, 151. o.). Akkor beállhat ő is azoknak a sorába, akik kicsinységük, bűneik ellenére az Isten emberei lehettek: Mózes (5Móz 33,1); Dávid (2Krón 8,14); Illés (1Kir 17,18; vö. 1Tim 6,11).

Mindannyiunk előtt ott van ez a lehetőség. Kérjük Isten Szentlelkét, aki ott volt az Írás keletkezésekor, hogy legyen ott velünk az ige olvasásában, hallgatásában, hirdetésében, hogy megérthessük azt, és ne legyünk olyanok, mint akikről korábban Pál szól: *„Ezek mindig tanulnak, de az igazságot sohasem ismerik meg"* (1Tim 3,7), de igaz legyen ránk is, és az igehirdetésünk hallgatóira is: *„tökéletes legyen az Isten embere, minden jó cselekedetre felkészített."* (1Tim 3,17)

Igehirdetési vázlat

Szól a Biblia. Miről szól az életem?

1. A Biblia személyesen szól.

Az Élet könyve. Emberek életében (például Pál, Timóteus) Isten üdvtörténete bontakozik ki.

2. Személyesen nekem szól.

Életünkből vett példák, amikor ezt megtapasztalhattuk. Meggyőződhetek én is az ige valóságáról és arról, hogy jó megmaradni benne.

3. Isten szól a Bibliában. Ebben az igében miről, kiről? Bölcsességről, üdvösségről, Krisztusba vetett hitről, ahogyan az egész Szentírás róla szól.
4. Egyedülálló könyv egyedülállóan hasznos alkalmazása (*hapax legomenon*okra utalva): tanítás, feddés, megjobbítás, igazságban való nevelés. Isten jó cselekedetekre felkészített embere lehetek ezek által én is.

MALIK PÉTER KÁROLY

Felhasznált irodalom

Biblia magyarázó jegyzetekkel. Kálvin Kiadó, Budapest, 1997.

Computer-Konkordanz zum Novum Testamentum Graece von Nestle–Aland, 26. Auflage und zum Greek Novum Testament. 3. kiad. Walter de Gruyter, Berlin – New York, 1980.

Györkösy Alajos – Kapitánffy István – Tegyey Imre 1993. *Ógörög–magyar szótár.* 2. kiad. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Fabiny Tibor 2009. *Szótörténések. Hermeneutikai, teológiai és irodalomtudományi tanulmányok.* Luther Kiadó, Budapest.

A Biblia éve. http://www.bibliaeve.hu/gondolatok.php. Letöltés: 2011. aug. 26.

Life Application Bible. Tyndale House Publishers Inc., Wheaton; Zondervan Publishing House, Grand Rapids, 1991.

Novum Testamentum Graece. 27. kiad. Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1993.

MacDonald, William 2001. *Újszövetségi kommentár.* 2. köt. *1Korintus – Jelenések.* Evangéliumi Kiadó és Iratmisszió, Budapest.

Stott, John R. W. 1995. *A Timóteushoz írt második levél.* Ford. Szabó István. Harmat Kiadói Alapítvány, Budapest.

Varga Zsigmond J. 1996. *Újszövetségi görög–magyar szótár.* Kálvin Kiadó, Budapest.

Tallózó

„A *theopneustos* jelző azt jelenti, hogy a teljes összefüggésében, a kijelentés történetének távlataiban, Krisztusban és a Lélek szabadságával magyarázott Szentírás, Isten megtérésre hívó, újjászülő és szent életre nevelő szava." (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM.* Arcanum Digitéka Kft.)

„A teljes Szentírás (…) Isten Szentlelkétől ihletett, s ezért megismerteti velünk Isten akaratát, elvezet bűneink felismerésére, bűnbánatunkban, töredelmünkben adja a bűnbocsánat ígéretét, és nevel az istenfélő életre, hogy tökéletes legyen az Isten embere." (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata.* Kálvin Kiadó)

„Isten sugalmazta őket, az élet leheletét jelentik az Isten útján járóknak." (Pat és David Alexander [szerk.]: *Kézikönyv a Bibliához.* Scolar Kiadó)

„*A teljes Írás Istentől ihletett,* ne kezdjetek kihagyni belőle semmit és semmilyen történetet sem csak azért, mert nem felelnek meg a ti elképzeléseteknek, vagy mert nehezen tudjátok ezeket elhinni. Jónás története nagyon sok problémát okozott sokaknak, csak azért, mert hibás koncepciójuk volt Istenről. Ha el tudod hinni a Biblia első versét, akkor semmi gondod sem lesz a Biblia többi részével. (…) De ha már az első vers gondot okoz, akkor ez azt jelenti, hogy az Istenünk túl kicsi. (…) Ha a Jónás sztorit nem hiszed, akkor csak az a baj, hogy maga Jézus elfogadta azt (…). Amikor gondotok támad az Írás egy részének megértésével, akkor ahelyett, hogy mindezt elvetnénk, azt mondván, hogy Isten ilyent nem mondott, inkább mondjátok azt, hogy nem értitek ezt még." (Chuck Smith: *A Biblia lépésről lépésre.* The Word for Today)

„…Pál elképzelhetőnek tartotta az Ószövetség keresztyén kiegészítését, mert egy mózesi idézetet (5Mózes 25,4) egy, az evangéliumban is lejegyzett jézusi idézettel (Lk 10,7) párosít, és mindkettőt »írásnak« nevezi (1Tim 5,18). (…) A Biblia lényegében véve az üdvösség kézikönyve. (…) »a Jézus Krisztusba vetett hit által« vezet az üdvösségre." (John Stott: *A Timóteushoz írt második levél.* Harmat Kiadó)

„…akinek itt közülünk az az igénye, hogy Istennel személyes, élő közösségben, kapcsolatban éljen, az nem lehet meg a Biblia nélkül!" (Joó Sándor: *Ne félj, csak higgy!* Ajtony Artúr)

Illusztrációk

GONDOLAT

„Sosem lehetünk meg a nyelv és a többi szimbólumrendszer nélkül, mivel nekik és egyedül nekik köszönhetjük azt, hogy a barbárok szintjéről a tudatos emberi lények szintjére emelkedtünk. Mindazonáltal könnyen válhatunk e rendszer áldozataivá csakúgy, mint haszonélvezőivé. Meg kell tanulnunk, hogyan bánjunk hatásosan a szavakkal, de ugyanakkor meg kell őriznünk, és ha szükséges, fejlesztenünk kell azon képességünket, hogy közvetlenül lássuk a szavakat, ne pedig a fogalmak homályos közegén keresztül, amelyek minden egyes tényt valamely általános címkéhez vagy magyarázó absztrakcióhoz hasonlatossá torzítanak."

Aldous Huxley (1894–1963) angol író

„Megtörténhet, hogy olyan tudósnak mondanak köszönetet és érzik magukat lekötelezve, akit a témavezető gyűlöl és megvet. Ez súlyos szakmai melléfogás, de a maguk lelkén szárad. Két megoldás van: vagy bíznak a témavezetőben, és ha ő azt mondja valakire, hogy idióta, akkor nem kérnek tőle tanácsot, vagy a témavezető elég nyitott ahhoz, hogy belenyugodjék, tanítványa olyan forrásokhoz is folyamodik, amelyekkel ő maga nem ért egyet, s esetleg udvarias vitát kezdeményez a szakdolgozat megvédésekor. Előfordulhat azonban, hogy a témavezető lobbanékony, gyűlölködő, hiú vénember; akkor nem hozzá kellett volna írni a szakdolgozatot."

Umberto Eco (1932–) olasz irodalomkritikus, író, filozófus: *Hogyan írjunk szakdolgozatot?*

TÖRTÉNET

„– Nem csak bibliát árulok. Mutathatok magának egy szentkönyvet, ami talán érdekelni fogja. Bikanir közelében szereztem.

Kinyitotta a bőröndöt, és az asztalra tette a könyvet. Egy vászonkötésű, nyolcadrét kötet volt. Minden bizonnyal sok kézben megfordult már. Közelebbről megvizsgálva meglepett a könyv szokatlan súlya. A könyv gerincén ez volt: Holy Writ és lent a Bombay felirat.

– Valószínűleg a tizenkilencedik századból származik – jegyeztem meg.

– Nem tudom. Sohasem sikerült kideríteni – válaszolt. Találomra kinyitottam. A betűket nem ismertem. A szegényes tipográfiájú, elnyűttnek látszó oldalakon két-két hasáb volt kinyomtatva, mint egy bibliában. A szöveg sűrű szakaszokba volt osztva. A felső sarkokat arab számjegyekkel látták el. Ekkor szólalt meg az ismeretlen:

– Jól nézze meg. Soha többé nem látja viszont.

A kijelentésben fenyegetés lappangott, a hangjában azonban nem. Megjegyeztem a helyet, és összecsuktam a kötetet. Nyomban ki is nyitottam; de hiába kerestem a horgony tollrajzát, forgattam egyik lapot a másik után. Megszólaltam, hogy palástoljam zavaromat:

– A Szentírás valami hindosztáni nyelvű változatáról van szó, nemde?

– Nem. Aztán halkra fogta a hangját, mintha titkot árult volna el: – A síkság egyik településén szereztem néhány rúpiáért és négy bibliáért cserébe. A tulajdonos nem tudott olvasni. Föltételezem, hogy amulettnek nézte a Könyvek Könyvét. A legalacsonyabb kasztból származott, az emberek beszennyeződtek, ha csupán az árnyékára léptek. Azt mondta, hogy könyvének Homokkönyv a neve, mivel sem a könyvnek, sem a homoknak nincs se eleje, se vége.

Megkért, hogy keressem meg az első lapot. Bal kezemet a könyv borítójára tettem, és a hüvelykujjammal, mely szinte a mutatóujjamra tapadt, kinyitottam a kötetet. Hiába volt minden: a címlap és a kezem közé mindig bekeveredett egypár lap. Úgy nézett ki, mintha a könyvből sarjadnának.

– Most keresse meg a végét.

Megint kudarcot vallottam. Alig tudtam kinyögni, és hangom egészen megváltozott: – Ez nem lehet igaz. A bibliaárus suttogva válaszolta: – Nem lehet, de mégis igaz. E könyv oldalainak száma – valóban végtelen. Egyik sem az első, egyik sem az utolsó. Nem tudom, miért vannak ilyen szeszélyes módon számozva. Talán azért, hogy bizonyítsák: mindegy, milyen számjeggyel jelöljük egy végtelen sorozat határpontjait."

Jorge Luis Borges (1899–1986) argentin író: *Homokkönyv*

Reformáció ünnepe
Lk 12,1–10

Igehirdetési előkészítő

„Luther Márton szándéka az volt, hogy az egyház üzenetét bibliai alapokra helyezze, külső formáját pedig kora színvonalára emelje. Az egyház ez idő szerint olyan állapotban van, amely nem felel meg sem az egyik, sem a másik követelménynek." (Douglass 2002, 1. tétel)

Akkor helyes a reformációi istentiszteletre való készülésünk, ha komolyan vesszük a bibliai alapokat és az ezekből fakadó gyakorlati vonatkozásokat gyülekezetünk életében. Jelen esetben ez a Lukács evangéliumából felénk szóló krisztusi evangélium végiggondolását kívánja.

Homiletikai exegézis

Lukács a 11. fejezet második felében hozza Jézus beszédét a farizeusok ellen. A szakaszunk bevezető verse egy külső helyszínt feltételez a farizeus háza után, ahol Jézust mintegy tízez-

res tömeg veszi körül, akik mind hallgatni szeretnék, Jézus mégis elsősorban a tanítványaihoz intézi szavait. A jelenet szimbolikus értelme: a Jézust hallgató tanítványok nem feledkezhetnek el az őket körülvevő világról, Uruk evangéliumát a világban kell megélni és arról tanúskodni képmutatás nélkül.

Az első öt vers nagy témája a nyilvánosság, a „média", amely itt három vetületében jelenik meg. Az első visszautalás a 11,37–52-re: a képmutatás lelepleződik vallási téren is, és Isten félelmetes ítéletét vonja magára. A második: a rejtegetett dolgok és titkok a tanítványi közösség életében előbb-utóbb napvilágra kerülnek, vállalni kell a transzparenciát, az igazságot a háztetőkről kiabálva is. A harmadik: a κήρυσσω futurum passivumával az igehirdetés szakszava jelenik meg a háztetőkről szóló médiaeseményben. Tehát már itt előkerül a második egység: a 12,6–10 fő témája, a tanúságtétel. A tanítványoknak hangzó evangélium később igehirdetéssé kell hogy váljon a Jézushoz igyekvő tömegek felé. Jézus beszédének iránya a szűk körből kifelé hat. Nem véletlen, hogy reformáció és nyilvánosság mindig is szoros kapcsolatban álltak egymással. Luther evangéliumi felismerései a toronyszobában és a szerzetesi cellában először az előadótermek nyilvánosságában, majd a nyomtatott sajtó szárnyain jutottak el az igére, jó hírre éhes, „egymás sarkát taposó" tömegekhez.

A nyilvánosság tudatosítása sokszor szorongással, a félelem erősödésével jár. Ezért tér át Jézus az eddig használt *tanítványok* megnevezésről most a *barátaim* megszólításra. A φίλοζ kifejezést egyedül itt használja Jézus a szinoptikus evangéliumokban tanítványaira, egyébként csak Jánosnál a 15. fejezetben találkozunk ezzel a bizalmas, szeretetet hangsúlyozó szóval követőire vonatkoztatva. A Jézus evangéliumát a nyilvánosság előtt felvállaló, átlátszó életet folytató tanú neve barát. A 4. versben levő intelem előrevetíti a 11–12. versekben megfogalmazott kihallgatási, sőt vértanúsághoz vezető helyzetet. A félelem tehát jogos! Lukács egyháza saját tapasztalatából tudja, a nyilvánosság egyben konfrontációt is jelent, ahol az erősebb él hatalmával, és akár meg is ölheti a testet. Gondoljunk csak arra, hogy a reformáció terjedésének történetében hány ilyen esetről tudunk, ahol szenvedéssel, életükkel fizettek hitvalló eleink a tanúskodásért. Az emberi félelem jogosságával szemben Jézus a mindenható Isten hatalmára és gondviselésére apellál. Jézus barátai nem maradnak magukra félelmeikkel. A verebek sorsáról is tudó, hajszálainkat számon tartó Isten jelenlétében élők vele küzdhetik le félelmeiket (gondoljunk csak Lutherre a wormsi birodalmi gyűlésen).

5–7. versek: Máténál is megtalálhatóak ugyancsak a tanítványoknak szóló tanításban. A hittagadás eltávolít Istentől, s az Istentől távol lévők a kárhozatra jutnak. Scholz László mondja egyik prédikációjában: Jézus felszabadít egy nagyobb félelemre a kisebb félelemből. Az istenfélelemre az emberfélelem rabságából. Ne féljetek – hangzik a biztató szó –, értékesek vagytok!

A 8–10. versek erre a biztatásra nézve válnak igazán nagy súlyú kinyilatkoztatássá. A vallást tenni: ὁμολόγεω kifejezés ebben a környezetben a nyilvánosság előtt a Krisztus melletti kiállást, a hit tanúskodását jelenti. Nem csupán dogmatikai kérdésekről van itt szó, sőt elsősorban a képmutatás nélküli cselekedetek és szavak egységéről, a hiteles életről. Arról, amely a biblikus igazságokat korának megfelelő módon és szinten adja tovább. A Jézus melletti kiállás megerősíti hitünket, tudjuk, hogy ő is kiáll értünk – nem kell félni.

Végül a Szentlélek káromlása (10. vers) mint egyetlen bűn, amely nélkülözi a bocsánat ígéretét – szakaszunkban furcsa befejezést jelent az igehallgató gyülekezetnek. Mivel hiányzik a 11–12. vers (logikátlanul), ahol a Szentléleknek az üldöztetés során nyújtott szerepére fény derül, ezért jogosan érezzük levegőben lógó, idegen gondolatnak az eddig elhangzottak végén.

János evangéliumának 16. fejezete segít a megértésben: a Szentlélek az, aki tanítja és magyarázza Jézus szavait Jézus barátai számára Uruk távollétében. Az ő munkája a hit, a hiteles élet. Aki ezt tagadja meg és káromolja saját és mások életében, az tudatosan határolódik el a kegyelemtől, kerül kívül a megbocsátás körén. Még egyszer hadd hangsúlyozzam, a szakasz kulcsfontosságú szereplője a Szentlélek, ő viszi a nyilvánosságra a tanítványt, ahol tanúskodni kell, ő győzi le bennünk a félelmet és köt összsze a gondviselő Istennel, erői működnek Jézus barátaiban, amikor az evangéliumot hirdetik. Nem lehet kihagyni az igehirdetésből.

Az igehirdetés felé

1. Ünnepi istentiszteletre jövünk. Aki 31-én hétfő délelőtt eljön a templomba, az a reformációra akar emlékezni és ünnepelni. Szeretné evangélikus identitását erősíteni. A prédikáció elején jó utalni az ünnepre, amely az evangélium világosságát előhozta az évszázados homályból, feledésből. Készülünk a reformáció 500 éves évfordulójára. Ebben az esztendőben a szabadság a vezérgondolat, amely alapján szemléljük elődeink munkásságát.

2. Ebben a szakaszban is előkerül a szabadság gondolata egy másik nagyon lényeges témával kapcsolatban. Ez a nyilvánosság. Jézus nyilvánosan tanított, hirdette Isten országát. Tanítványai élete és igehirdetése is a nyilvánosság előtt zajlik. Nem lehetünk képmutatók, de nem is bújhatunk el saját falaink mögé az evangéliummal. Le kell győzni az emberektől való félelmet hitünk megélésében és a tanúskodásban. Nem rejthető el a hegyen épült város, sem a tartóba helyezett mécses (Mt 5,13–16). A reformáció öröksége kötelez minket: valljunk színt! Vállaljuk hitünket! Hitünk vállalása szabaddá tesz a félelmektől. Beszélni kell a bennünk lévő szorongásról, amely elfog

minket, amikor gyerekeink, munkatársaink előtt kellene megvallani hitünket, Krisztust, a krisztusi erkölcsöt, értékrendet. Miért félünk? Mitől félünk? Mi az erősebb bennünk – az emberfélelem vagy az istenfélelem? Anyagi vonalon megfoghatók vagyunk? Féltjük a munkahelyünket? Kenyerünket? Meghalljuk-e Jézus biztatását: nektek, barátaimnak mondom: ne féljetek! A reformáció alapkérdése volt a bizalom, a hit. Mennyire erős bennünk? Rábízzuk-e magunkat a gondviselő Istenre? Vagy az anyagiak rabszolgái maradunk?

Jézus tanúskodásra hív! Vallást tenni az emberek előtt az tud, akinek az élete rendben van, aki szabad bűneitől. Az, aki tudja, mit köszönhet Jézusnak, mi az evangélium tartalma ma, a 21. században. Akkor vagyunk hűek evangélikus nevünkhöz, ha evangéliumi az életünk. Ebben a helyzetben nem vagyunk egyedül, Jézus adja Szentlelkét, a Megelevenítőt, hogy segítsen nekünk. Az oltárterítő piros színű ma, pünkösdhöz hasonlóan. Nem véletlenül: Szentlélek nélkül nincs megújulás, reformáció, hiteles tanúskodás. Nincs egyház! Az ő munkájára csodálkozhatunk rá életünkben, egyházunkban. Ezért kérjük erejét, hogy tegyen alkalmassá minket a szolgálatra.

3. Jézus a barátainak nevez minket. Ez nagy kiváltság és erőforrás. Barátok nem tagadják le egymást, nehéz helyzetben is kitartanak. A nyilvánosság előtt is vállalják a közösséget. Ez a közösség számunkra az egyház, s ezért adunk ma hálát Istennek.

GERŐFINÉ BREBOVSZKY ÉVA

Hivatkozott művek

Douglass, Klaus 2002. *Az új reformáció. 96 tétel az egyház jövőjéről.* Kálvin Kiadó, Budapest.

Tallózó

„Az ige hatalma alatt a rejtőzködés bármilyen kísérlete meddő, mert az igében olyan erők feszülnek, amelyek az emberek titkait leleplezik (…). Jézus nem titkolja, hogy testi életünket elvehetik tőlünk, ezt sokféleképpen megtehetik. De Krisztus követői értékelésében nem ez az utolsó szó: hiába biztosítanák megalkuvással földi egzisztenciájukat, ha a végső ítéletben el kellene veszíteni az igazi életet. (…) Aki a semmiségnek tetsző verebet is számon tartja, az az emberre úgy visel gondot, hogy földi életében a legkisebb változás vagy károsodás sem következhetik be az ő tudtán kívül. Krisztus követői tudják, hogy minden az Atya akaratából történik velük, nem emberek önkényéből." (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM.* Arcanum Digitéka Kft.)

„Nem szabad engedniük, hogy emberi félelem miatt ne éljék nyíltan hitüket. Az emberek csak a testet tudják megölni. Csak Istentől kell félni (abban az értelemben, hogy sorsunk feletti hatalma miatt igazi tisztelet illeti), aki dönt élet és halál, jutalom és büntetés kérdésében. De ez a félelem nem a gyáva rabszolga gonosz gazdától való félelme; Isten a mi Atyánk." (*Szegedi Bibliakommentár – Újszövetség.* Korda–Bencés)

„»Aki vallást tesz rólam…« vagy »Aki megtagad engem…« Mind a két ünnepélyes kifejezés arra vall, hogy Jézus itt nem a tanítványok állandó bizonyságtevő, igehirdető szolgálatára gondol, hanem arra a rendkívüli helyzetre, amikor hivatalos fórumok előtt kérik számon hitüket. (…) Jézus azt várja tanítványaitól, hogy amikor ilyen rendkívüli helyzetben kell hitüket megvallaniuk, ne az emberre nézzenek, hanem az Isten előtti számadásra. (…) Ha nem is tudjuk ennek az igének az eredeti értelmét pontosan meghatározni, egy bizonyos: Jézus a Szentlélek tudatos károsításáról beszél, és ez nem tévesztendő össze a Szentlélek »megszomorításával« vagy »kioltásával«." (Prőhle Károly: *Lukács evangéliuma.* Evangélikus Sajtóosztály)

„Sok verébnél értékesebbek vagyunk, mondja Krisztus; és az ő keresztje mondja el nekünk igazán, hogy milyen sokkal." (David Gooding: *Az evangélium Lukács szerint.* Evangéliumi Kiadó)

Illusztrációk

GYERMEKMONDÓKA

„Sok kis ember sok kis helyen sok kis lépést tesz, és a világ arca egészen más lesz."

Klaus Douglass (1968–) német teológus, író: *Új reformáció*

TÖRTÉNETEK

„Ne féljetek azoktól, akik megölik a testet…"

„A Koreai Hankuk Szeminárium diákjait 1974-ben megkínzatás és külön cellák után tíz- és még többévi fegyházra ítélték, mert Szöul nyomornegyedei szociális igazságáért és demokratikus szabadságáért munkálkodtak Korea sajtójában. 1975 februárjában az amerikai közbelépésnek köszönhetően kiengedték őket a börtönből, de anélkül, hogy a polgári jogaikat visszanyerték volna. »Mint megriadt egerek mentünk a börtönbe, és tigrisekként jöttünk ki« – Mesélték később. »A börtönben a verések alatt és a cellák sötétjében megtapasztaltuk Isten jelenlétét. Ő ott volt, ezért nem félünk többé.« Egy teológiai hallgató az utolsó télen harminckét fogolytársát keresztelte meg. A koreai titkosrendőrség parancsa ellenére beszámoltak mindenütt nyíltan a tapasztalataikról a rendőrséggel kapcsolatban és tapasztalataikról Istennel."

Jürgen Moltmann (1926–) német református teológus: *Új életstílus*

„A gépen ebben a pillanatban legalább három férfi imádkozik a miatyánk szavaival. Todd Beamer imádkozik, harminckét éves üzletember New Jersey-ből. 9 óra 47 perctől nem tudta elérni a családját. Helyettük Lisa Jeffersonnal, a GTE telefontársaság egyik vezetőjével beszélgetett. Az idegen hangnak gyerekeiről mesélt, a hároméves Davidről és az egyéves Andrew-ról. Megkérte Lisa Jeffersont, hogy hívja fel feleségét az utolsó üdvözlettel és szerelmi vallomással. Beamer a terroristákkal való szembeszállás tervéről is beszámolt, és arról, hogy elöl a folyosón a kapitány és a pilóta a földön fekszenek; sérülten vagy már holtan. És ekkor, 9 óra 58 perckor kéri, hogy kapcsolják a házát. »Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy…« Az imádság után, amit Lisa Jefferson kórusban visszhangzott, Beamer már nincs a vonal végén, de a telefont nem tette le. Lisa Jefferson hallja, amint valaki azt mondja: »Készen álltok, fiúk?« 10 óra 01-től a pilótafülke hangrögzítője szitkozódásokat és kiáltásokat vesz fel angolul és arabul, egy küzdelem hangjait… Nem sikerült megmenteni sem a saját, sem a mások életét, viszont a tervezett terrortámadást megakadályozták."

Forrás: Der Spiegel 2001/50. szám

Szentháromság ünnepe után 20. (ítélet) vasárnap – Zsolt 103,6–13

Igehirdetési előkészítő

De tempore

„Az egyházi év minden részében és teljes egészében Krisztus-év, amely advent első reggelétől a Szentháromság ünnepe utáni 27. vasárnap hetének utolsó alkonyáig minden mozzanatában ezt prédikálja: az Úr jön!" – írja dr. Jánossy Lajos *Az egyházi év útmutatása* című munkájában. Az Úr visszajövetelének meghirdetése az egyházi esztendő utolsó három hetében fokozottan hangsúlyos. Ezt támasztja alá az is, hogy a három utolsó vasárnap az utóbbi években külön megnevezést kapott: ítélet, reménység és örök élet vasárnapja. Ezeknek a vasárnapoknak a végső dolgokra fókuszáló igehirdetések, énekek és imádságok mellett sajátos hangulatot ad, hogy novemberben, az elmúlás nyirkos, ködös, dideregtető, szürkülve sötétedő hónapjában járunk. A természet haldoklása, az, hogy közvetlenül mindenszentek ünnepe és halottak napja után vagyunk együtt, külsőleg segíti bensőnk lelki ráhangolódását az Úr (vissza-)jövetelének várására.

Az ítélet vasárnapi istentiszteleten jelen lévő gyülekezet számára minden bizonnyal közeli még a halottak napi temetőjárás emléke. Különösen fájó ez az emlékezés azoknak, akik az elmúlt évben veszítették el hozzátartozójukat.

A Szentháromság ünnepe után utolsó előttit előző vasárnap óegyházi evangéliumában, Mt 24,15–28-ban a nagy megpróbáltatás idejéről szólva Jézus azzal biztatja tanítványait, hogy bár megpróbáltatással lesznek teli az utolsó idők, de övéi reménységgel nézhetnek szembe e vészterhes napokkal, mert a választottakért megrövidülnek azok.

Az 1Thessz 4,13–18-ból vett epistola a feltámadás rendjéről szól Krisztus eljövetelekor. Ebben is az Úr visszajövetelének vigasztalására és nem a végső idők félelmetes részleteire esik a súlypont.

Ugyanezt a gondolatot erősíti a 103. zsoltárból vett perikópa: még Isten ítéletében is az ő bűnbocsátó szeretetét tapasztalják meg mindazok, akik bíznak benne.

Textus

Műfaja szerint a 103. zsoltár Istent magasztaló himnusz. Egyéni és közösségi hálaének. Jellegzetessége a refrénszerűen ismétlődő felszólítás: *„Áldjad, lelkem, az Urat! Áldjátok az Urat!"* Az indokot, amiért egyén és közösség áldja Istent, egy szóban meghatározhatjuk a zsoltár egésze alapján: irgalmáért.

Alapigénk, amely ezt az isteni irgalmat helyezi középpontba, két részre osztható.

1. rész, 6–7. vers: Isten irgalmasan cselekszik minden elnyomottal, Mózessel és Izrael fiaival. Igazságosságról, ítéletről van itt szó. Az ítélethozatal szakszavairól. Ezek a szavak egyben az ószövetségi teológia közismert fogalmai is, mint például az Isten által az emberre mért igazságosság és jogszerű ítélet (*cedákót* és *mispátim*).

E fogalmak részben az elnyomott ember és Isten közötti viszony, másrészt az Isten és népe közötti életközösség kifejezői. Ennek alapja a Mózesnek és általa Izrael fiainak adott Sínai-hegyi szövetség, amelyet kinyilatkoztatott nekik az Úr mint azt az utat, amelyen járniuk kell. Az Isten által megismertetett úton való megmaradást vagy az arról való letérést mindenképpen megítéli az Isten. Ennek az Isten igazságosságából fakadó ítéletnek a következménye hol retorzió, hol jótétemény. Ez a történelem menetében a gonoszok megbüntetését és az igazak megpróbáltatásból való kimenekülését jelenti. Ez utóbbi miatt várják reménykedve az istenfélők az ítéletet. Amikor pedig az bekövetkezik, megtapasztalják, hogy Isten igazi lényege nem az ítéletben, hanem az irgalomban rejlik. Gondoljunk csak a zsoltáros által emlegetett Mózesre! Mózessel, miután az aranyborjú imádása miatt ítéletet tartott népe felett, így ismerteti meg magát az Örökkévaló: *„Az Úr, az Úr irgalmas és kegyelmes Isten! Türelme hosszú, szeretete és hűsége nagy! Megtartja szeretetét ezerízig, megbocsátja a bűnt, a hitszegést és vétket…"* (2Móz 34,6–7)

Isten ítélete azonban nemcsak az egyes ember földi életének eseményeiben vagy egy közösség történetének fordulataiban jelenik meg.

A teljes Szentírás beszél arról, hogy lesz az egyes ember földi életének végét és az emberi történelem lezáródását követő ítélet is. Ez az utolsó ítélet, amelynek félelmetessége nem e világ elmúlásában rejlik, hanem abban, hogy a bűnös embernek ítéletben kell szembesülnie a szent Istennel. És vajon ki menekülhet meg az ítéletből? Csak az, aki bízik az isteni bűnbocsánatban. Erről a bűnbocsánatról szól alapigénk második része.

2. rész, 8–13. vers: Isten irgalma az ő bűnbocsánatában valósul meg.

Isten bűnbocsátó irgalmát ebben a szakaszban hat kifejezéssel magyarázza és három hasonlattal érzékelteti a zsoltáros.

A hat kifejezés: Isten 1. hosszútűrő; 2. szeretete nagy; 3. nem perel mindvégig; 4. haragja nem örök; 5. nem vétkeink szerint bánik velünk; 6. nem bűneink szerint fizet nekünk.

A három hasonlatból az első kettő a végtelen térhez (égföld, kelet-nyugat mérhetetlen távolságához) a harmadik az apa–gyermek kapcsolathoz (az atya felfoghatatlan könyörületéhez) hasonlítja Isten bűnbocsánatát. A zsoltáros kifejezései és hasonlatai szemléletesen érzékeltetik az ember bűne és az Isten kegyelme közti végtelen távolságot. Ugyanakkor kifejezik azt is, hogy ezt a végtelen távolságot Isten hidalta át szeretetével *(cheszed).* Ezt a szeretetet a tékozló fián megkönyörülő apa képe szemlélteti a legjobban. Ennek a képnek a használata nem idegen az Ószövetségtől. Mal 3,17-ben „ama napról" szólva így ír a próféta: *„Könyörületes leszek hozzájuk* – mondja a Seregek Ura –, *amilyen könyörületes az ember fiához…"* Vagyis az Ószövetség a sorok között beszél arról, ami az Újszövetségben napnál világosabb. Tudniillik hogy *„Eljön az az idő – így szól az Úr –, amikor új szövetséget kötök Izráel és Júda házával… mert megbocsátom bűneiket, és nem gondolok többé vétkeikre."* (Jer 31,31.34c)

Ez az idő, az új szövetség kora, az Atya Fiában, a megígért Messiásban, Jézus Krisztus személyében érkezett el közénk. Benne teljesedtek be az Írások. Az ő kereszthalála által törölte el tékozló fiainak bűnét, vagyis a mi vétkeinket irántunk való végtelen szeretetéből az Atya. Őáltala váltotta meg életünket a sírból (Zsolt 103,4). Őáltala mennek át az ítéleten mindazok, akik bíznak benne, csodálatosan megtapasztalva irgalmas szeretetét.

A prédikáció felé

Azt gondolná az ember, hogy a második ezredforduló elmúltával lecsengtek a világvége-váradalmak. Azonban *Az út* című Cormac McCarthy-regényt olvasva, a Spektrum TV *Élet az emberek után* című sorozatába belepillantva vagy a 2012 decemberében véget érő maja naptárra gondolva be kell látnunk: az apokaliptikus várakozások napirenden vannak. Az emberek jó része egy, az egész világra váró kataklizma bekövetkezését vizionálja. Ezt nyilvánvalóan felerősíti a természeti katasztrófák sora, az éghajlat változása, a gazdasági válság következtében sok helyütt beállt politikai, társadalmi, egzisztenciális bizonytalanság. Ezek azonban csak a világvége-hangulatot erősítik, és nem az utolsó ítéletről szólnak.

Ezt igazolja az is, hogy az emberek többségének a kérdése ez: milyen lesz a világvége? Mikor következik be? Arról, hogy e mögött Isten áll, kevés szó hangzik el. Ítélet vasárnapján legalább mi tegyünk fel kérdéseket, és – a 103. zsoltár segítségével – keressük is meg rá a válaszokat: miért ítél? Hogyan ítél? Ki által ítél az Isten?

1. *Miért ítél az Isten?* Az ember bűne miatt. Ezt a tényt el lehet hallgatni. Lehet mellébeszélve lényegtelen dolgokat mondani a lényeges helyett. Lehet cinikusan legyinteni: Isten majd megbocsátja a bűnt, hiszen az a mestersége. Ez a hozzáállás vezet oda, hogy „Majd félnem kell, remegnem, / Ha bűnben éltem itt, / És ki Úr földön-mennyen, / Rajtam végigtekint." (EÉ 514,2) Azt, hogy Isten a bűn miatt ítél, komolyan kell vennünk. Bűnt elhagyva, megtérve kell akaratát cselekednünk, útjain járnunk. Úgy, amint azt nemcsak Mózessel és népével, hanem velünk is megismertette igéjén keresztül. Miközben igyekszünk ezeket megtartani, soha nem szabad felednünk: bűnös emberként nem állhatunk meg az ítéletben, mégis van egy bizodalmunk: tudjuk, hogyan ítél az Isten!

2. *Hogyan ítél az Isten?* Irgalmasan. Nem ezt tapasztaljuk-e sokszor életünkben? Mennyi bűn, baj, betegség, szörnyűség, probléma, tragédia és szenvedés vesz körül bennünket a világban – és mégis a sok bűnnek nincs büntetése, közvetlen következménye! Miért? Mert Isten irgalmas. *„Szeret az Úr, azért nincs még végünk, mert nem fogyott el irgalma."* (JerSir 3,22) És az utolsó időkben élve – amikor tudjuk, hogy nyomorúság és üldöztetés vár az istenfélőkre – kell-e nagyobb biztatás annál, hogy Isten velünk van irgalmas szeretetével?!

3. Ki által van velünk irgalmasan Isten az ítéletben? *Kivel ítél az Isten?* Jézus Krisztus által. Benne mutatta meg, milyen az Atya szeretete irántunk, amikor ég-föld vertikális és napkelet-napnyugat horizontális távolságát áthidalta Fia keresztjével. A kereszten vette el bűneinket, és mutatta meg szeretetét rajtunk. A kereszt óta nem kérdés: „Ki áll mellém az életben, / A halálban, ítéletben?"(EÉ 448,3), mert tudjuk a választ: Jézus Krisztus. Őbenne valósul meg Isten irgalma még az utolsó ítéletben is.

NÉMETH MIHÁLY

Tallózó

(Tekintettel arra, hogy a textus 2005-ben Szentháromság ünnepe után utolsó előttit előző vasárnapon is alapige volt, és a Lelkipásztor 2005/10. számának 354. oldalán már olvasható egy tallózó, az ott már megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.)

„…az Úr irgalmasan megbocsátja a bűnöket. Mivel Isten lassú a *haragra* (vö. 8. v.), *nem perel* (…) *mindvégig* a bűnös emberrel, és *nem* a *bűnei szerint* bánik vele. *Nagy… szeretete* (vö. 4, 8, 17. v.) folytán pedig teljesen elválasztja a bűnt a vétkestől, amikor megbocsát neki." (*A Biblia ismerete kommentársorozat.* Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„*Az Úr* bármit tett népével, mindig irgalmasnak és kegyelmesnek bizonyult. (…) Elérkezik az idő, amikor az Úrnak meg kell büntetnie gyermekeit, büntetése azonban még ekkor sem tart a végtelenségig. Az ítélet az Úr különös munkája. Irgalma szemben áll ítéletével. Ha azt kapnánk, amit megérdemlünk, örökre a pokolban lennénk. Isten irgalma azonban abban mutatkozik meg, hogy nem azt adja nekünk, amit megérdemlünk. *Bűnünk* büntetését valaki más fizette meg a Golgota keresztjén. Amikor megbízunk a Megváltóban, Isten joggal bocsát meg nekünk. (…) Ha meg tudnánk mérni a távolságot *a menny és a föld között,* némi elképzelésünk támadna szeretetének nagyságáról. De nem tudjuk. (…) És ha már végtelen távolságokról beszélünk, pontosan *ilyen messzire vetette tőlünk bűneinket.* Ahogyan »kelet a kelet és nyugat a nyugat, és a kettő sohasem találkozik«, és a hívő meg a bűnei sohasem találkoznak." (William MacDonald: *Ószövetségi kommentár.* Evangéliumi Kiadó)

„Sokan azt állítják, hogy az Ószövetség és az Újszövetség Istene különbözik egymástól. Az Ószövetség Istene bosszúálló, haragos és gyilkoló, az Újszövetségé pedig a szeretet, irgalom és kegyelem Istene. (…) Ez itt az Ószövetség, és azt mondja, hogy Jehova kegyelmes és irgalmas, türelme hosszú és szeretete nagy. Jobb, ha elolvassátok a Jelenések könyvének 14.-ik fejezetét, amelyben Isten haragjának pohara túlcsordul, és kiönti ítéletét a Krisztust elutasító világra. Látható, hogy mind az Ószövetség, mind az Újszövetség Istene ugyanaz: a szeretet, a kegyelem és türelem Istene, de ugyanakkor egy igaz és szent Isten, aki teljes mértékben igazságos." (Chuck Smith: *A Biblia lépésről lépésre. Az Ószövetség és az Újszövetség tanításai.* [CD] The Word for Today)

Illusztrációk

VERS

Tamkó Sirató Károly (1905–1980): *Mózes-perc*

Mikor dadogni kezd a toll
Mikor megfullad a beszéd
Ha felhasadnak a szavak
– akkor loptad meg legmélyebben
az élet igazi neszét.

Mikor megdöglesz múltban, bajban,
Álomban, kloákában, hitben,
Mikor a Hóreb is inog
– akkor kezd lángolni előtted
a csipkebokor és az Isten.

GONDOLATOK

„Nem baj, ha megszegik a törvényt addig, amíg jeges félelem markolja meg a megszegők szívét. Nem az a legnagyobb, a végső baj, hogy megszegik, hanem amikor ezt félelem nélkül teszik."

Thomas Mann (1875–1955) Nobel-díjas
német író: *Törvény*

„Amint az emberben a hitbeli bizakodás által felkél a szándék arra, hogy az Ő nevét hívja segítségül, hamarosan részesül áldásában, amely megtartja magában, és nem vettetik el soha. Az Ő szándéka az volt, hogy pusztán a belé vetett hit már megmentővé legyen, nincs is szükség másra, bármiféle jó cselekedet végrehajtására. Nincs is valójában semmi sem, ami jobb lenne, mint az Ő nevének segítségül hívása. Szörnyű tetteitől nem kell félnie az embernek, hiszen nincs és nem lehet olyan bűn, mely elég erős volna ahhoz, hogy az Ő [üdvözítő] szándékát megakadályozhatná."

Shinran Shonin (1173–1263) buddhista szerzetes,
a japán zen-buddhizmus megreformálója